

ÖNSÖZ

50.Sayı

Güz '22

25 TL

İnsanlığın kurtuluşunu hedefleyen sosyalizm büyük bir eserdir; bu da onun ÖNSÖZ'üdür.

*Jin Jiyen Azadi
Zen Zendeqi Azadi
Kadın Yaşam Özgürlük*

DOSYA
EYLEMİN ESTETİĞİ

ergül çiçekler

amiral garop

ergül çiçekler

ÇIKTI!

amiral garop

Bu çalışma şu an atölyelerde, fabrikalarda, grev grev dövüşen ve yarınki güzel günleri inşa edecek olan işçi sınıfına, onurlu savaşında mütevazı bir destek sunmak amacıyla.

Biz de elimizden geldiğince bugünün resmini çizmeye çalıştık;

ama yetmez deyip, yarını da kurguladık.

Yarını kurgularken gerçekçi olmayı en öne koyduk. Fantastik, büyülü bir cenneti sunmuyoruz ama bir kez daha diyoruz ki:

“Dünya cennet olacak ellerimizde.”

Çınqı

Sevgili okur,

Kâğıdın ve baskının pahalılığına, dağıtımında yaşadığımız imkansızlıklara rağmen elli sayıdır sana, sizlere, ulaşmaya çalışıyoruz. Bu elli sayının kaçında bizleydin kaçından sonra tanıdın bizi, bilmiyoruz. Ama biz kendi adımıza yıllarca kararlılıkla emeğin safını tutmuş sana ve sizlere ulaşmanın kıvancını duyuyoruz.

Dile kolay, elli sayı... Birçok yazar, şair, akademisyen, çizer geçti sayfalarımızdan. Birçoklarımız için bir okul, birçoklarımız için sesimizi duyuracak araç olduk. Hem büyüdük, geliştik, hem de yeni okurlara ulaştıkça çoğaldık.

Tüm imkansızlıklara inat her alanda üretmeye çalıştık. Ellinci sayımız bazı yenilikler ile birlikte geliyor. Artık bize ulaşan ve basılana kadar beklemek zorunda kalan üretimler yeni web sitemizden okunabilecek. Yayın evimizin artık bir web sitesi olacak ve sizlere buradan da ulaşacağız. Biliyoruz basılı yayının yerini hiçbir web sitesi tutmaz, ama sitenin daha çok okura daha hızlı ulaşacağını bilinciyle bu eksiğimizi tamamlamaya çalışacağız.

Ergül Çiçekler'in Ellinci Damla'sıyla açılışını yapacak yeni sayımız. Her bir sayının bin bir emekle çıktığı dergimizin ellinci damlasına ithafen... Çıkmakta geciksek de Eylemin Estetiği dosya konumuz hala güncel. Tüm dünya ayaklanma halinde. Avrupa'dan Orta Doğu'ya özgürlük isteyen halkların ayaklanmalarını hep birlikte izliyor, seslerine ortak olmaya çabalıyoruz. Bir yandan ülkedeki en can yakıcı sorunlardan biriyle, tutsaklık sorunuyla boğuşuyoruz. Ayışığı Ekin Sanat Derneği'nin hazırladığı, dergimizin tutsak çizerlerinden Leninist Mizah Kolektifi / LMK'nın karikatürlerinden oluşan Çizgili Özgür Sergi'ye konuk oluyoruz.

Diğer tüm sayılarımız gibi, bu özel sayımız da dolu dolu sana ulaşıyor sevgili okur. Kavuşmuş olmanın mutluluğu ile iyi okumalar...

Önsöz Yayın Kurulu

Önsöz Kitap Dizisi

Sayı: 50 / Ekim-Kasım-Aralık 2022

Ekin / Sanat / Edebiyat

ISBN: 978-605-71626-0-1

Genel Yayın Yönetmeni

Songül Yücel

Yazı Kurulu

Songül Yücel / Ülkü Şeyda / Fatma Yıldırım /
Sena Şat / Onur Koprان / Gizem Salata

Önsöz'e Ulaşabileceğiniz Adresler

İstanbul: Ayışığı Ekin Sanat Derneği
Merkez Mah. Abide-i Hürriyet Cad. Hasat
Sok. Sebil Apt. No: 9 K: 4 Şişli-İstanbul

Taksim: Mephisto

Kadıköy: Mephisto

Beşiktaş: Mephisto

Adana: Karga Sahaf

İzmir: Yakın Kitabevi /
Kabuk Kitapevi (Alsancak)

Diyarbakır: Payız Kitapevi

Mardin: Mithra Sahaf

Cizre: Hypatîa Kitapevi

Genel Dağıtım: Emek Dağıtım

Kapak Tasarım & Sayfa Düzeni: Sena Şat

Baskı-Cilt: Alesta Ajans Basım Medya ve
Bilgi Teknolojileri San.Tic.Ltd.Şti
Davutpaşa Cad. Güven İş Merkezi No:83
D Blok D.349 Topkapı - İSTANBUL
Tel: 0212 5012120 Sertifika No: 45526

onsozdergisi@gmail.com

Facebook: Önsöz Dergisi

Instagram: @onsoz.dergi

Twitter: @onsoz_dergi

Yeni Dönem Yayıncılık Basım Dağıtım Eğitim
Hizmetleri Tanıtım Org.Tic.Ltd. Şti.
yenidonemyayincilik.com

Adres: Mecidiyeköy Mah. Kervangeçmez
Sok. No:14-4 Şişli- İstanbul
Tel-Fax: 0 (212) 533 32 57

İÇİNDEKİLER

04 >> Ah

Abbas Gün

05 >> Ellinci Damla

Ergül Çiçekler

13 >> F Tipi Zindan Duvarlarını

Aşan Bir Düş

Sıla Erciyes

20 >> Hangi Çağda Yaşıyorsun?

Temade Çınar

24 >> Ulucanlar'da Bir Ağaç

Elif Can

27 >> Toplumbilim ve Toplumsal Değişim

Özgür Güven

34 >> Tunus'a Yolculuk

Demet Demeter

39 >> Ayaklanma Hali

Gulareş

40 >> Tırışkadan Usta

Renas Toprak

>>>>> Dosya
Eylemin Estetiği

42 >> Komünün Kadını
Sena Kızılırmak

47 >> Eylemin Görünmeyen Estetiği
Hakan Tosun

51 >> Güzel
Helin Su

54 >> N'İsyanın Tınısı
Renas Toprak

58 >> Sınırları Kuşatan Bir Epope
Cumhur Özen

62 >> Mahsa Amini'nin Ardından

>>>>>>>

64 >> Önemli Şeyler
Ziya Serdar

72 >> Gündönümü
A. Asya

77 >> Cerahat
Cumhur Özen

78 >> Şimdi Kadınların Zamanı
Songül Yücel

83 >> Karin Karakaşlı
Sarya

86 >> Korkacak Karanlığı Yok
Ruhan Mavruk

88 >> Mevki Uygarlığı
Toprak Güney

93 >> Şiir
Ekinsu

93 >> Çizgili Özgür Sergi
E. Ruda

Ah

abbas gün

Duydum,
andiğın zamanlar
da
oluyormuş beni...

aynada hüznünlü bir gülüş gibi belirdin.

Oysa ben,
adın geçtiğinde bir yerde,
sen gelmişsin gibi,
her güzellik seni getirirmiş gibi...
sevinirdim.

Sevinirdim,
ay çıkmış gibi,
yağmur yağmış gibi,
sanki
sibel sibel
hepsini ellerimle yakalamışım gibi...

Pembeyi senin gözlerinde reddettim.
mavi yitti sonra,
farketmedim.
yeşil soldu
görmedim.
hangi denizdi kıyısından geçtiğim
hangi ağacın dallarıydı gölgesinde dinlendiğim
bilmedim.

Islaktım,
çok ıslaktım,
gözlerindeki yağmurun altında
ve
bir gün kuruyacağım
gelmedi aklıma.

Aklıma gelmedi,
vazgeçmek gibi bir ihtimalin olduğu da...
ama vardı!
Sadakat, yalan derinliklerle kavgadayken,
unutmak, mutlu mesut
ve
çırılçıplaktı.

Ama
ölümsüzlüğü aşkın
sensiz
de
bensiz
de
bizesiz
de
hakikatı mutlaktı.

Kafiyeli bir söylencemiz oldu bak,
yarım kalmış şiirlerimiz,
yitti.
ama şiir,
yarım kalmadı bu sefer,
bitti.

DAMLALARDAN DAMITILAN KÖZ
KÖZDEN DAMITILAN SEVDA

1

*“Merhaba,
İlk sayımızda sizlerle buluşmanın heyecanı içindeyiz. Bir bilim insanının buluşunun ilk adımları, bir senfoninin ilk notaları, bir kitabın ilk sözleri gibi olsun istedik...”*

*İnsanoğlunun kendi elleriyle yazacağı o büyük eserin önsözü olmak için çıktık yola...”
“Geleceğe umutla bakmak için bir nedeni olan ressamın ilk fırça darbesinin, bir sinemacının ilk karelerinin, bir balerininin ilk adımlarının, bir tiyatrocunun ilk sözlerinin coşkusu ve umudunu taşıyan herkesle paylaşacağımız çok şey var...”*

“... Nihayet sizlere merhaba diyoruz ama hoşça kal demeyeceğiz(...) umudumuz bu yolculukta siz ve biz değil, hepimiz olabilmek...”

“Demiri oya gibi işlemek hep beraber...”

Önsöz #1
Çıngı

*“... Çıktık yola nice kararsız
Tırıs geçeni atlarımızın
Toynaklarının tozunda bırakarak...”*

Aysun Bozdoğan
Önsöz #1

ergül çiçekler

Ellinci Damla

Merhaba,
Yıllar ve yıllar önceydi; göle bir damla düştü.

O göl ki sularında Zola'nın, Gorki'nin Kollantay'ın, J. Fucik'in, Ape Musa'nın, Lorca'nın, Nazım'ın satırları; Beyrut'un çılgı Feyruz'un, gracias a la vida diyenlerin Soledad Bravo'sunun sesi var. “Potemkim Zırhlısı”nın kareleri, Yılmaz Güney'in yukarı kalkmış sıkılı yumruğu. Bolşoy tiyatrosunda narince kuğu süzülüşüyle dans eden balerin kalbi. Victor Jara'nın faşist cuntacılarca kırılan parmaklarının acısı var.

Sularında dizeden, telden, notadan, tuvalden, dilden devrim diyenlerin sonsuz emeği var.

Her düşen damla, çember çember içinde kendi dalgalarını yaratsa da gene de aynıdır Cordoba'ya yetişmeye çalışan atlinin kalbindekiyle, iç savaşta Moskova tren garında, cepheye giden işçiler için dans eden kızıl balerininki. Ve onlarla aynıdır Önsöz'ün kalbinin her çırpınışı.

Önsöz, ellinci damlasını bırakıyor bu gölün aydınlık sularına...

Elli sayı; dişle, tırnakla, deli gibi koştu-rarak, bağırarak, çağırarak, kızarak, gülererek, severek...

Elli sayı; özleyerek, hasret çekerek, kavuşarak, sarılarak; bazen de öfkelenerek ama daima iki katı aşkla...

Elli sayı; taşımamasını bilmeyenin belini bükerek, ne kadar duygu varsa hepsini içimizde taşıyarak.

Elli sayı; köklenerek serpilen selvi misali serini şer meydanına koymak, elli defa dalgalandırmak bu gölün duru sularını şüphesiz ki güzel bir öyküdür...

*Çok fazla söyleyecek
sözümüz var...*

*İşte ÖNSÖZ'ümüz...
"Zindan Türkü Söylüyor"
adlı köşe için düzenli
günlüklerinizi bekliyoruz...
Şiir-öykü-denemelerinizi
de tabii...*

*yazılarınızı bekliyoruz...
sevgilerle...*

*"Bu iddia çok büyük bir
coşku, aynı zamanda çok
büyük bir de sorumluluk
vaat ediyor bize. Tıpkı
diğer tüm duygular gibi
heyecanımızın çevremizde-
ki dostlarımıza da bulaş-
tığını gördük (...) Şimdi bu
heyecanı herkese
bulaştırmak istiyoruz.*

*Önsöz çok uzun bir yol-
culuktan geldi ve uzun bir
yolculuktan bahsediyor."*

**Önsöz #1
Çıngı**

Önsöz'ün ilk sayısı geldiğinde ilk yaprağının içinde, el yazısıyla düşünülmüş minik bir not vardı. Çok özlediğin bir dost, hasret kaldığın bir yoldaş hatta sevgiliden gelen aşk mektubu kadar güzel gelmişti bana. "Yaz bize" diyor "sevgiler" yolluyorlardı. O sevgiler hala içinde, o sayıda elimde, çok şey saklayan biri olmadığım halde...

Önsöz için o zamandan beri kaç kalem tükendi, kaç defter doldu hiç saymadım. (Saysa mıydık acaba!)

Şimdi ellinci sayı çıkıyor ve ne mutlu ki hala yazıyor, "yaz" diyor ve hala "sevgiler" yolluyorlar. Bu içtenlik ve yalınlık hiç değişmedi, bu bağlılık emsalsiz bir şey. Zaten neden değişsin ki?

Ben de her yazdığım da, umarım işinize yarar, diyor ve sevgilerimi gönderiyorum. Karşılıklı "çıkır" ilişkimiz bundan ibaret; sevgiler alıp sevgiler yolluyoruz, sevgiyle zenginleşiyoruz...

Peki, yazım serüvenimi nasıl buluyorum? Bilmem ki ne cevap versem... Önceden de yazıyordum lakin Önsöz çıktığında iş ciddileşti. Artık daha ciddi okumalar şart olmuştu. Zindanda olmak kaynaklara ulaşmada hep sorun çıkardı ve hala çıkarıyor olsa da epey bir kısmına zamanla ulaşabildik.

Çok geçmeden de gördüm ki, edebiyat / yazın denen şey sapı / klavyesi çok uzun bir enstrüman ve her kesim kendi notasından çalıyor. Biri la'dan öteki do'dan. Do'dan çalanların hepsi de aynı do'dan çalmıyor. Herkes kendi notasından söylüyor ya da kendi notasını arıyordu... Sanyorum ben de kendi notamı arıyorum. Çok iddialı gelecek ama notasını bulanlardan değil hep arayanlardan olmak gibi bir amacım var.

Yani Önsöz ile birlikte iş sadece ciddileşmedi, güzelleşti, biraz arttı, biraz genişledi, biraz yukarı doğru yükselerek, biraz aşağıya doğru köklenerek derinleşti.

Nasıl mı? Önsöz önden gider, yalnız siz peşinde değil içinde olursunuz. Bütün koşucuların kazandığı bir maraton gibi. Gerçekte olmaz fakat edebiyatta mümkündür. Bir eksprestesiniz ama birinci mevki bölümü gibi saçmalıklar yok. En'ler, of'lar, in'ler yok. Sadece Önsöz ve onun içinde özgürlükleriyle birlikte Önsöz ruhunu oluşturan editörler, yazarlar, dizgicisi, redaktörü, dağıtımcısı, okuru... Önsöz işte içinde birbirine emek veren güzel ve tatlı insanların olduğu bir yer. Sarılınca sarılmayı bilen, sertleştiklerinde bile korumayı unutmayan. Ben bu sıralamadan memnunum. Burası benim okulum. En iyi öğrencisi de değilim, hatta asilerindenim. (Bazen bunu bile kabul etmeyecek kadar!) Fakat her okulun bir iki tane asi öğrencisi vardır. Bu da okul olmanın şanından olsa gerek.

Yazım serüvenine gelince... Çalışmalarımı dört beş defa yeniden yazıyor, Önsöz'e yolluyorum. Editörlerimiz de cümle hatasıdır, noktalamasıdır bakar, bir kez de böyle elden geçerek yayınlanır. Sonra tekrar okurum. Genel tepkim, ya da sık sık yaptığım: "O cümle öyle mi kurulur beceriksiz" oluyor. Genel olarak iyi geri dönüşler alıyoruz. Ancak hapisteyerseniz bu beğenilerin içinde nezaketler var, şevk kırmamalar var, "ya bu arkadaş 27 yıldır zindanda" var. Benimle sokakta karşılaşmış, Karaköy iskelesinde beni görmemiştir. 1 Mayıs'ta pankart taşıyan genç de ben değilim. Bütün bunların gelen beğeni ve eleştirilerin dozajını etkilediğini düşünüyorum.

Kendi çalışmalarımı beğeniyor muyum? Çok çalışırsam ve iyi bir yazar olmayı başarırsam belki biraz sempati duyabilirim...

Bu güzel hikâyenin en güzel, en sempatik, en çekici, en tatlı yanı da editörlerimiz ve onlarla kurduğumuz ilişki ola geldi...

Bu Önsöz'ü başarılı kılan en önemli noktalardan biridir. En başından beri çok nitelikli bir editör ekibi hep oldu. Dönem dönem yayın kurulunda görev değişimleri olduysa da nitelik kaybı hiç yaşanmadı.

Bu sadece yayının kendisi için değil yazarlar için de çok önemlidir. Her yazarın iyi bir editör hayali vardır. Hatta bunun için yanıp tutuşanlar da az değildir. Zor da bulunur editör denen büyüklük varlık. Yazım işçiliğinin olmazsa olmazı değilse de yazılı ürünün olmazsa olmazlarından biridir.

Yazarla editörün ilişkisi özel bir yan içerir. Açık yürekliliğe ve kati bir güvene dayanır. İyi editörler yazar yaratır, kötüler tüketir. Pırpıplar, bravo derse vay o yazarın haline. Kılı kırk yararsa vay onun haline. Anlaşırlarsa, bu uyumdan ürünler çıkar yoksa sinir harbi ve çatışma...

Editör eleştirmendir, destek de öğretmen. Zaten yazarlar genelde zor insanlardır, onlarla anlaşmak kolay olmaz. Editör yazarına yön verir ve yeteneğini geliştirirken yazar da bunu hiç unutmaz. Unutmamalı. Onlar yazarla birlikte deli gibi çalışır, kafa yorar ama işin sonunda okur sadece yazarı bilir. Oysa beğenilen o eserlerde editörlerin ne emekleri vardır...

Sevgili okur, bizim güzel bileşenimiz. Biliyorum ki çoğunuz farkında ama biz gene de söyleyeceğiz. Okuduğın, beğendiğın şiirin, karikatürün, öykünün, denemenin içinde bizim bu güzel editörlerimizin rolü çok büyüktür. Bizim editörlerimize olan sevgimizin bir nedeni de budur. Onları seviyoruz çünkü işlerini iyi yapıyorlar. Karşılığında onlara verdiğimiz ise daha çok iş!

İllaki onları çok sevmemizin başka nedenleri de var, onlar da devrime olan sevdamıza dairdir.

YENİ SEVDALARI SEVDAYLA
ÖRMEYE DEVAM...

*"Ekim Devrimi'nin
100. yılını kutlarken hep
'Yeni Ekimlere!' dedik. (...)
Önsöz, sizlerle 2 ayda bir
dergi formatında buluşurken;
belirli aralıklarla çeşitli konu-
larda ve mekanlarda yapaca-
ğımız yayınlarla 'Önsöz Tv'
olarak da bir araya gelmek
için hazırlanıyor!"*

Önsöz #37
Çıngı'dan

*Bu dediklerini yaptılar.
O günden beri hoş geldin
"Önsöz Tv"i...*

SEVDAMIZIN SEVDALI İŞÇİLERİ
("ACIYI BAL EYLEYEN"
ARI KOVANI ARILARI)

"Ben kimlerden sorumluyum... Kimlerin anılarıyla yüklüyüm... Unutulmasın diye sakladıklarımı nasıl ve hangi yollarla anlatacağım... Emaneti kalıcı bir şekilde yarına nasıl taşıyacağım... Bilmiyorum... Yüreğimde kocamanlar birlikte volta attıklarım, birlikte yola çıktıklarım, birlikte kavga verdiklerim. Ben yaşıyorum onlar adına da ve onlardan da sorumlu olarak. Ve bu sorumluluk adına unutulmasın diye ne yapmalıyım?..

Sancısı yüreğimin...

*Sıla Erciyes
Önsöz #49*

"Eleştirenleri sevmiyorum, övenleri ise hiç sevmiyorum" diyordu Sait Faik. (Kelimesi kelimesine böyle miydi tam emin değilim ama mana tam da buydu. bn) Şüphesiz iyi bir yazardır Faik. Şimdi gözü karartıp yazarlarımız hakkında ne söyleyebilirim, sevgili editörlerimiz? Sanırım ben Sait Faik kafasıyla sevlmemeyi ama "hiç" sevlmemeyi tercih edeceğim. Lakin önce nicedir cebimde sakladığım bir taş var önce onu yazılarını severek okuduğum bir yoldaşıma, izninizle hediye edeceğim.

Yıllar önceydi, Setenay Berdan'dan bir şiirimi değerlendirmesini istemiştim. Cevabını kelime kelime hatırlamasam da meali şöyleydi: "Ben bu şiir, öykü işinden fazla anlamam!" Kısa süre sonra "Deniz Fırtınası" çıktı. Güzel iki ciltlik bir edebiyat yazınıdır. Yazarı Setenay'dır. Okunmasını tavsiye ederim.

Ne diyeyim yoldaşıma, iyi ki bu işlerden anlamıyormuşsun! Rica ederim, taşınız yıllardır sizi bekliyordu!..

Kavileşirsek.

Okulumuzun en iyi öğrencilerinden ilki şüphesiz C. Dağlı'dır. Talebeliğinde bir muallim saklıyor. Sanata Dair Notlar'ında derya ile denizi. Okurun daldığı yer bu denizlerin derinliği...

Önsöz bir mevzi olsaydı (şüphesiz böyle) cephemizin en önünde Setenay ve Temade olurdu. Sivri dilleri ve zekice imgeleriyle yüreklere kızılca taarruzlar yapsınlar diye. Zehrin zembereğinden geçen sözlerle gelirler. Zakkum çiçeği gibi. Güzeldir ama yenmez, öldürebilir! Hekimlikte azar azar, gıdımından daha gıdımca kullanılıyor. Kanseri, ölümü öldürmek için. Yine de, eminim ki, bu iki yazar bazıları bütün bütün yesin diye de yazıyor!..

Bizim bir Silamız var. Güzel yazar; sözcükleri elekten geçirilmiştir. Anlaşılamayan tek satırı olmaz. Duvar ustaları gibi çalışır ne fazladan bir taş ne sözcük. Ne laf kalabalığı ne eğreti bir duruş. Bazı yazarın kalemi rahattır akar gider, bazısı da kalemine hakimdir akar gelir. Sila akarak gelenlerdendir.

Sıla'da anlatımı duru bir su; yalın ama derin! Derin suların durusu nadir olur. Genelde içini göstermez, ya akışında taşıdığı toz topraktır bakımımıza mil çeken ya da durgunluğunda tuttuğu yosun yeşili. Duru suların güzelliği de budur; ne acemiliğin, cahilliğin tozu, ne yorgunluğun yosunu, ne varsa içinde, serer gözümüzün önüne. Görürüz onu, görürüz severiz, görürüz kıskanırız.

Bu yüreği ve bu yüreğin "sancısını" sevmemek mümkün mü?

Özgür Güven, yılların birikimiyle yazar. İyi araştırır iyi okur, iyi hesaplar ona göre de yazar. Önsöz talebe cemiyetimizin en kıdemlilerindedir. Lakin gene de genç kalmıştır, arsızlıktan değil inadından. Terside çok pistir aman ha! Yalnız sevince de güzel sever. Kimsenin hatasını, yanlışını görmezden geldiğini duymadım ne hayatta ne yazında. Özünü de sözünü de saklamaz.

Bazı insanlar vardır onları çok çalışmak değil boş durmak yorar. Helin çalışmaktan yorulmayanlardandır. Bir gün boş dursa yorgunluktan kalbi durabilir.

Aslında bakmayın isminin Helin Su olmasına esas kalbi kuş yuvasıdır ya söylesek karşı çıkar. Lakin mütevazılıktan karşı çıksa da çıkmasa da kalbi kuş yuvasıdır. Sözleri de tam o yuvadan geliyor. Bazen neşeli tarla kuşu, bazen içli içli turna sesi, bizim Helin Su yoldaşımız.

Sen ben ulaşırsız o kalbe dokunuruz da hele bir denesin hoyratı, zalimi... Bazen gelir konar satır satır, dize dize avucunuza sonra alır gider sizi gittiği güzel yerlere. Akıllı olan uysun Helin Su'ya.

Bir de tepesi atınca daha bir güzel yazar!..

Dikkat! Çizmeye de başladı. Karikatürüne karakter olmak istemezsiniz benden söylemesi!..

Şanslıyız çünkü bizde iki Sena birden var. Biri akan Kızılırmak biri şen û ŞAD.

Ne seller taşır içinde ama hala hepsini göstermedi. Okuyun onu, okumak çok zevklidir bu deli ve güzel kadını, coşkusu bir güzel bulaşır bize.

ŞAD olanı ayrı bir güzeldir. Candır bağrımızda, yazar çizer, işin görsel kısmına da girdi, daha bir şad olduk. İşçi aralarımızın en çalışkanlarından. İyi ki bizimlesin Sena Şad.

Demeter size sizin derdini anlatır. Okudukça anlaşılır derdini anlattığı! Yalnız derman da yazar. Öyle satır aralarında değil, eşkere eşkere. Bazen yardımcı tıp işlevi de görür edebiyat. Üstelik reçetelerden çok daha fazlası var demet demet okumayı seviyorsanız.

Komşu, kardeşinin sesi... Hani "Rum Tohumu" dediğin... Hani senden benden daha iyi ya da kötü olmayan... Yurdunu aldın elinden sana düşman dedi. Sonra alabildi onu senden geri sen ona düşman dedin... Bir de kardeş olup birlikte yaşamayı denesin!.. Aynı denizin kıyılarıyız... İşte Atıla'nın usanmadan anlattığı!..

A. Asya, en yalın insani duygularla yazar. En yalın duyguları. Okur kalbimizdeki çocuk isyan eder büyümüşlüğümüze! Satırları kendine benziyor, ya gelip sarıyorsa ya gidip sarılasın geliyor. Uslanmayan deliler olarak severiz. Delice çırpınan kalbinin ateşiyale döktüğü satırlarını...

Bahar Derin, özlemiştir... Hoş geldin!.. Kavgasına, yoldaşına okura vefalı bir yazar Sinan Özgür. Lokmasını paylaşır gibi paylaşıyor bildiğini ve hayallerini. Ahmet Aydın, bir de az yazmasa!.. Zehra Rıza zevkle takip ediyor-

*Yola baktım ama yol uzun
canım atım yaman atım
etme eyleme ölüm
Varmadan Kordoba'ya*

*Kordoba,
uzakta tek başına.
F.C Lorca
Atlının Türküsü
Çev. M. C Anday
S. Eyüboğlu.*

"Cordoba İspanya'da bir kenttir. Faşistlerin kuşatması altındadır. Cordoba şiir-şarkısı, bir anti-faşistin Cordoba'ya zamanında ulaşmak için çırpınışını anlatır. "ölüm gözler yolunu" yolcunun Cordoba'da. Ama yolcu ölümden değil, Cordoba'ya ulaşamamaktan korkar. Çünkü ölümden büyük şeyler vardır yolcunun ruhunda.

*Helin Su
Önsöz #46*

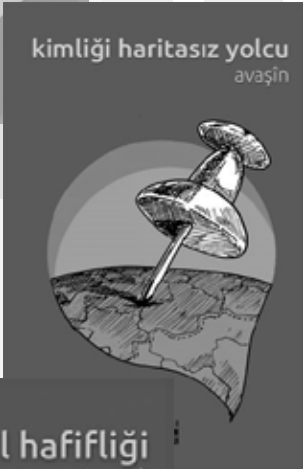

*"...
Avucunun içinde yüreği kanaya
kanaya yürüdü. Ah etmedi bir
gün bile dinlenmedi bu koşuda.
Durmak ölmek demektir. O soluk-
suz da yaşadı.*

..."

*A. Asya
Önsöz #49*

ruz. Henüz tanışamadık. Ama isterim, içimden bir ses çok iyi anlaşacağımızı söylüyor. Belki bir gün bir çayını içmeye gelirim. Rabia Can, baktım ki bir loğon yok, serçe olsun mu? Hücremizin damında hazır bir yuva bile var. Bak yatacağın yer de hazır! "Dünyaya Başkaldırıyoruz"la okuduk öykülerini. Dikkatle! Bir de Önsöz'de kendine not düşmüşsün ya. Bir daha oku onu. Zindanlardakilere mektup yazacağım, yazıyor olmasın! Ben öyle okudum da... Sarya, yazdığınla okura dokunabiliyorsun. Güzel öyküler birikir okurun içinde. Acıma kaleme kağıda, yaz, yaz ki söz aksın bulsun yolunu yani yaptığın gibi.

Bir şiir işçisi Ruhan Mavruk, iyi dokuyor, iyi işliyor. İmbiğinden sevdalar da damlıyor, hüznün de sızılı yüreklerin. Eğer bu toprakların kanlı tarihini incelerseniz Mavruk ismine rastlarsınız kanı derya doldurmuş o masum canların arasında. Sanki bunu da taşır dizelerinde. Kavgayı da yazar deryayı da, devrimcidir şair Ruhan Mavruk...

Şiirinin ritmi ya senin kalbinden ya benimkinden. Zaten kalbi de kalbimizden. Aşk da bulaşmış şiirine kavga da, ruhumuzda dört nala bakır tenli şafaklara koşan atlılarda. Keşke daha çok yazsan ELİFCAN.

Sarılacak gibi söyler, sarılacak gibi susar bazen de Elifçe konuşmama sebep olur. Henüz bir kez bile duymamışım sesini, sözlerinden seviyorum seni güzel yoldaşım.

Avaşın zaten bir Kurdi tınıyla yazar. Türkçedir ama Kurdili hoş bir tını katar şiirine ve bize. Belki bir gün bilinmeyen o dilden şiirlerle çıkar gelirsin heval Avaşın. Bende o zaman ser serê min, Ser çavê min tu xêr hatî heval Avaşın derim.

Tüy hafifliğiyle gelir Renas. Tüy dediysek keklik, bildircin değil (onlar da güzeldir tabi) Albatrosun, kutup kırlangıcının, ala doğanın. Derinden akıyor imgesi, adeta yerin altından, kes önünü göreyim!... der gibi.

"Ağrı kesiciyle ağrısı kesilmez yüreğimizin" Kesilene varsa uzak dursun. Bizim de güzel derdimiz bu heval Halil, yazmaya devam...

İnat etmiş bir kere, uzay zaman, dördüncü boyut, maddenin yapısını edebiyata malzeme yapmaya. Sayesinde gelecek ruhumuzda ışık hızında. Okudukça Özgün Denizci'yi bütün sömürücüleri, doğa ve insan düşmanlarını bir koca gemiyle bir kara deliğin tam merkezine yollamak gelir içimden. (maalesef teknik imkanlar buna izin vermiyor.)

Önsöz'de yazıyorsa biri zaten iyi yazıyordur. İspat mı istiyorsunuz işte ispatı. Nejla Doğan.

Çenker'e ve Toprak'a dikkat etmek şart! Tutup insana sinemayı sevdireyorlar... Kötü bir filme bilet alıp, cebimizdeki üç kuruşumuzdan ve evrenin bize

geri vermeye hiç niyeti olmadığı zamanımızdan olduktan sonra ama siyasi bir karete filmiydi, deme "şansımızı" elimizden alıyorlar. Berbat bir film den sonra avanak avuntusuna ihtiyaç duymayanlar mutlaka okumalı bu arkadaşları. Yetmezmiş gibi üstüne bir de öyküler yazıyorlar.

Elinde kayıt cihazı, kamera olan birini gördüğünüzde endişelenmeyin. O bizim Hakan'dır. Sizi değil yaşananları kayıt ediyor. Bir görev onunkisi "Hafızamızın ihanetine" karşı. İzlettiği zaten hepimizin hikayesi. Çıkarsız, altın palmyesiz, şöhretin sahtekar kırmızı halısından irak gerçeğin öyküsü... Karşılaşırsam soracağım sevdayı da çektin mi heval Hakan, sığdırabildin mi milyonlarca kareye. Sığdıysa vay haline... Sığmıyorsa daha azına daha fena...

Ve LMK. Bu arkadaşlar çok tehlikeli çünkü fena çiziyorlar. Karizmaları tuz edip tatlının üstüne döküyorlar.

Bir de elinde değil uyuyorsun onlara sonra haydi "Gezi'nin Delisi" ile deli olmaya, topla artık toplayabilirsen Süperman'e sapan çeken bir çocuk var içlerinde. Acımıyorlar, gözünün yaşına bakmıyor güldürüyorlar... Bazen sizi de çizdikleri hissine kapılıyorsanız çaktırmayın, ben de öyle yapıyorum!... Hayatın var olan biçimiyle kavgadalar. Art niyetleri yok açıktan ön niyetleri var: "Motorları maviliklere" süreceğimiz o günler için çiziyorlar... Gelek gelek spas gülen yanımız olduğunuz için. (Hadi bana da çiziniz göreyim. Tedbirli yazdım!)

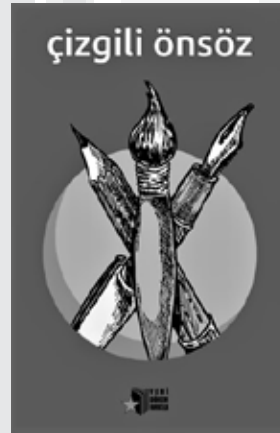
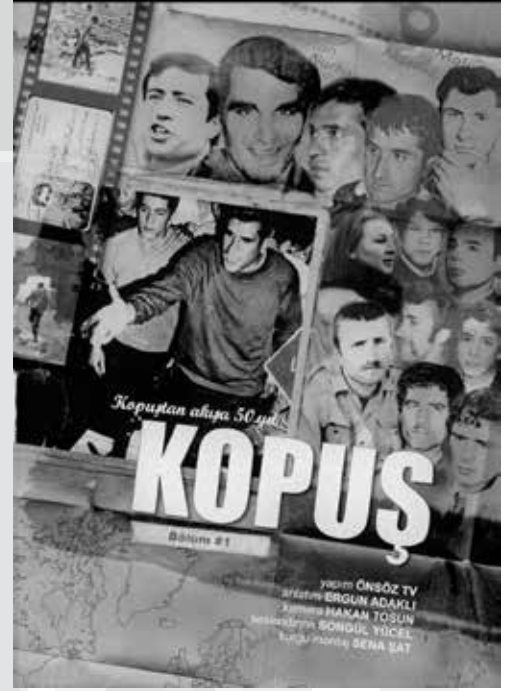
Ergül Çiçekler'e gelince. Hiç sevmem. Yazdıkları hatalarla dolu. Zaten yazdıklarını da sevmem. Editörlerimize de çile çektiriyor. Bir de bazen bilmiş bilmiş konuşmuyor mu ifrit oluyorum. Önsöz ekibini de anlamıyorum. Ben olsam yazdıklarını yayınlamam...

Ve...

Tek tek isimlerini bu yazıda anmadığım ama severek okuduğumuz Esra Yeşilova, Gaye Yeşilova, Gulareş, Toprak Güney, Rüzgar Deniz ve defalarca burada yazan yol arkadaşlarımız. Okundunuz, anlaşıldı derdiniz, derdimiz üzerine düşünüldü ve emin olun yine okunacaksınız. İyi ki yazdınız hani iyi ettiniz de yazdınız. Biz koca bir sevdanın öğrencileriyiz. Katılın sevdamıza, katılmaya devam edin.

Üstalığıyla övünenlere gelince biz acemiliğimize bile onları çirak almayız...

*Savur şunu, savur şunu, savur şunu!
Her türlü kırılmıyor muzun nasıl olsa?"*
Nejla Doğan
Önsöz #49

5

SEVDAMIZ DEMİŞKEN ELBETTE Kİ
VEFA DA DEMİŞ OLDUK.

Zor yoldaşlar Vefa'sız Önsöz ve onsuz yazın. Hani umut da olmasa, gerçekten zor. Öykü yarım kalır, kanar insanın içi. Kahraman böyle vakitsiz gider mi? Kaç kez daha, ağır yükü katran karası olacak bu lanetli zamanın... Kim yaşayacak ki şimdi, hak edenler yaşayamadıktan sonra...

Yetmezmiş gibi dayanamaz hasretine sevgilisi, sevgili Aysel'imiz de gider peşinden. Hani anlarınız da gelin de anlatın anladığımızı öksüzlüğümüze...

Getirseniz önüne hani dünyanın bütün sözcüklerini yoldaşını yitirenin, sonra da "bak şu sözcükler anlatır onu" dersiniz, kim olursan ol umurunda bile olmaz. O an nefret ederim senden ve seçtiğin o kelimelerden...

İlişme, dokunma, uzak dur! Bir Vefa var Önsöz'ün bütün satırlarında. Hep onu anlatacak hep onun sesi olacak.

Bekle hele henüz dem çağındandır esas öfkem, mayası nasıl olsa sağlam, söz çekilince aradan vakti gelir esas hesaplaşmanın...

6

SEVDA İŞÇİLERİNİN GENEL
ÖZELLİKLERİ

Mezun olmamaya yeminli öğrencilerdir. Diplomasız seviyorlar hayatı ve öğrenmeyi. Tastiknelik pozisyonlara da düşmezler. Duruşları temizdir.

Bükemediği bileği öpmezler. Meydandan kaçmaz, eleştiriye açık, birbirlerini de olmadık övgülerle pohpohlamazlar...

Birikimlerine güvenip ukalalık yapmazlar. Yapanı hayatın cahili olarak görür kendilerine yapılmasından hoşlanmazlar.

Yeniliğe açıktırlar. Öğrenmeyi öğreniyorlar öğrendiklerini kendi katkılarıyla sunarken. Az şey de katmazlar kendilerinden. Bir meziyetleri de bu...

Değer vermek, değer yaratmak, anlamaya çalışmak, korumak amaca bağlılık, yarına olan sevgi, insana ve yaşama olan bağlılık acımadan okura bulaştırdıkları bu. Bu da onların pandemisi...

Alıntıysa alıntı yorumsa yorum (" ") tırnakları unutmaz Önsöz yazarları. Kaynak göstermeyi de. Çalmayla çırpmayla işleri olmaz. Emeğe saygıdır bu. Emekçinin, emeğe saygısı! "Karışik kuruşuk" işler yapmazlar. Yapanı da sevmezler.

Kimseyle yarışmaz kendileri dışında kimseyi yenmeye çalışmazlar. Zor ve zahmetli bir savaş olsa da kendilerini yenerek daha da ileriye giderler. Bununla da övünmezler. Zira bu zaten olması gerektir.

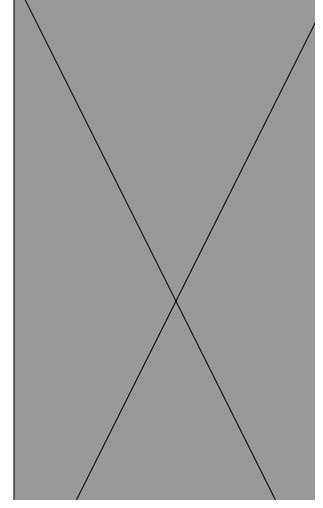
Sürekli yeni öğrenci alırlar talebe cemiyetlerine.

Solist de yer alır ama esas koro severler...

Amaçları: Sosyalizmin Önsöz'ünü hep daha güçlü kılmak.

Katılmaya davetlisiniz...

sıla erciyes

F Tipi Zindan Duvarlarını Aşan Bir Düş

Hasat Zamanı

4 Nisan 2022... Senin doğum gününde bir düşü gerçek kıldık. Sen bir düş kurmuş, düşünüy bizimle paylaşmıştın. Hatırlıyor musun? Bir kitaplık düşü... 19 Aralık sonrası zorla götürüldüğümüz F tipi zindan zamanında... Bir yanımızı zorla söküp aldıkları zamanda... Onca kitabın yakıldığı zamanda... Bir kitaplık düşü kurmuştuk. Düşünü paylaştığın mektup elimde. Yeniden okudum yazdıklarını. Yeniden aynı duyguları yaşadım.

"Size çay ikram edemiyorum ama şiir okurum ben de, bir türkü tuttururum usuldan" diyorsun. Gür sesin kulaklarımda... ve devam ediyorsun satırlarına, "bir kitabın sayfalarını çevirir gibi sohbe başlayacağız" diyerek. "Birimizin bıraktığı yerden bir değerimiz alacak. Bir kez daha yaşamın sırrına ermek için tanışacağız. Hep devrimi konuşacağız; hep hünerli ellerimizle kuracağımız sosyalizmi... Sosyalist bir ülkede yaratacağımız güzellikleri; çocukların süt bulamadıkları için ölmedikleri, daha küçük yaşlarda harikulade yeteneklerle donatıldıkları, özgürce geleceklerini belirledikleri bir dünyayı konuşacağız. İnsanların "birer birer ve hep beraber / ipek bir kumaş dokur gibi / hep bir ağızdan / sevinçli bir destan okur gibi" yaşayacakları emeğin dünyasını konuşacağız. O hani yaşlanmış haliyle ama deha parıltılarını-

la dolu gözleriyle gülümseyen Marx'ı konuşacağız; çocukları sırtına bindirip oyunlar oynayan yaramaz Mohr'u birlikte anacağız. Ve Jenny'i, Engels'i, Lenin'i, Rosa'yı, Che'yi... ve Murat yoldaşı. Onun işçi yüreğini, devrim işçiliğini, sessiz sedasız devrim için çalışan halini ve evrenin türküsünü söylemeye başlamadan önceki son halini... Ondan bize kalanları... Büyük kahramanlıklarla yazılmış devrim tarihini, "bizim tarihimizi"...

"Kitapları konuşacağız" diyorsun, "klasikleri, romanları, şiirleri. Birimiz Bru-maire'den anlatacak, bir değerimiz Paris Düşerken'den. Birimiz Kutsal Aile'den, Felsefenin Sefaleti'nden, Anti-Dühring'ten, değerimiz Yaşamaya Dair'den, Hapiste Yatacak Olanlara Öğütler'den, Hasretinden Prangalar Eskittim'den. Birimiz Devlet ve İhtilal'den, Emperyalizm'den, Ne Yapmalı'dan, değerimiz Fırtına'dan, Fabrika'dan, Ana'dan, birimiz Elsa'nın Gözleri'nden, birimiz Tanıklıklar'dan... Konuşalım, hiç bitmesin, Sefiller'den konuşalım, Germinal'den, Kavganın Şafağı'ndan ve Nasıl Yapmalı'dan."

"Bir gün yoldaş, biz de özgürleşince, herkesin görebileceği bir yere bir kütüphane kuralım ve üzerinde de şöyle yazsın" diye devam ediyorsun; "Evrenin Türküsünü dinlemek isteyen herkes bu kitapları okuyabilir, onların arasından bal toplayabilir."

Giriş kapılarının (kapısı olsun mu?) üzerinde şöyle görülebilecek bir yere Marx'ın o sakalları kırılmış ama muzipçe gülen resmini asalım. Her giren girmeden önce mükemmel bir dünyaya adım attığını fark etsin. (Peki haklısın her kapının üzerine Marx'ın resmini asmayalım. Birine de Rosa'nın resmini diğerine de Clara'nın resmini, bir diğerine Leyla Halid'in dediğin resmini asalım.)”

Düşümüz gerçek oldu. Sen Evrenin Türküsü olsun isterdin biliyorum ama biz senin adını verdik düşümüze... Düşün kendisi sen oldun canım yoldaşım. Covid-19 seni aramızdan aldığında ve sevdiğin kadın Aysel senin yokluğuna daha fazla katlanmak istemediği için kanserle olan mücadelesini bıraktığında, ikiniz adına, sevdikleriniz dört elle sarıldılar bu öneriye. Evinizdeki kitap dünyanızdan bir kütüphane kurmak için hep birlikte kolları sıvadık. Haber ettik dört bir yana... Kısa zamanda birçok kitap geldi Ayışığı'na. Tam bir dayanışma örneğiyle tüm eksikleri tamamlandı kitaplığımızın. Kapısı var maalesef, başka türlü olması henüz mümkün değil tahmin edeceğin gibi. Marks'ın o çok sevdiğin fotoğrafı ile birlikte Rosa'nın, Clara'nın ve Leyla Halid'in fotoğraflarını da astık kitaplığımıza.

Kitaplık için hazırlıklara başladığımızda sana ait olan kitaplara, mektuplara, fotoğraflara yeniden baktık. Hepsini tek tek

elimizden geçti. Mektuplardan seçme yaparken kendi yazdıklarımla karşılaştım. Ne kadar kaldım o mektuplarla bilmiyorum. Ama gördüm ki ne çok kitap, ne çok şiir, ne çok sinema üzerine sohbetler etmişiz. İzlediğimiz, okuduğumuz şeyleri birbirimizle paylaşmışız. Önsöz için Hasat Zamanı'nı seninle yaptığımız bu sohbete ayırmak istedim. Hepsini vermek mümkün değil tabi. Belki daha sonra uzun uzun paylaşmanın yolunu bulurum. Ama şimdilik kısa kısa sohbetlerimizden kesitler almak istiyorum. Senin adını verdiğimiz kitaplığımızda oturmuş kitaplardan, romanlardan, şiirlerden konuşuyormuş gibi düşünmek istiyorum. Evrenin türküsünü birlikte çoğaltmak ve birlikte dinlemek için.

Ateşi Çalmak kitabında, Kapital için yazılan satırları çok beğenmiş ve sana yazmışım. “Bir devir başlatan, bir çığır açan tüm kitapların yazgıları karmaşık ve alışılmadıktır. Yakılsalar, yok edilseler bile onlar küllerinden yeniden doğmuşlar ve yüzyıllar sonra kendi zafer yürüyüşlerini gerçekleştirmişlerdir. Bunları yazarlar aforoz edildiler, haksız yere yerildiler, ancak bu kitaplar insanları mutlu ederek ve onların ruhunu zenginleştirerek yazarlarını yeniden dirilttiler ve yeni bir yaşama başladılar. Görmezden gelindiler ve suskunlukla yok edilmeye çalışıldılar. Ama onlar bir fırtına gibi daha da güçlü bir

şekilde tüm yeryüzüne yayıldılar, her eve girdiler. Dahice düşünceler ve duyguların ifadesi olan bu kitaplar hiç değişmeksizin er ya da geç gereksinim duyanlara ulaştı ve insanlığın mutluluğu ve iyiliği için hizmet ettiler. Hiç kimse Kapital'i zafere giden yoldan alıkoymazdı, çünkü dahice olan ölümsüzdür."

Kapital'den Yaşar Kemal'e geçmişiz sohbetimizde. Yaşar Kemal'in nehir romanı Bir Ada Hikayesi'ne... "Savaş sonrası Türkiye... Yerinden yurdundan olmuş, savaşın yıkıntıları altından şans eseri kurtulmuş insanların adı olmayan adada bir araya gelişi... Ve roman ilerledikçe Yaşar Kemal'in 72 milletten insanı bir araya getireceğini anlıyorsun. Bir nevi ada ütopyası gibi... İnsanlar birer ikişer kendi hikayeleriyle birlikte adaya geliyorlar. Kimler yok ki; Dengbej Uso, nişancı Veli, Poyraz Musa, Lena ana, Vasilli, Melahat Hatun, Alevi dedesi Musa Kazım Efendi ve kızları, Baytar Cemil... Mübadele ile yaşanan dramlar, yerinden yurdundan koparılmanın acısı ve bu arada doğanın yaşadığı yıkım, yıkılan konaklar, kiliseler, yok edilen güzellikler..."

"Cennet gibi bir ada tasarlamış Yaşar Kemal... Adanın sunduğu doğal kaynaklarla yaşama olanağı bulunan, denizin balık kaynadığı, bin bir çeşit otun yetiştiği, zeytinlerin, nar ağaçlarının, türlü-çeşitli börtü böceğin, renk renk çiçeklerin bulunduğu cennet gibi bir yer. Ve buranın sahibi üç insan Poyraz Musa, Lena Ana, Vasili... Tek amaçları da adayı insanla doldurmak ve kardeşçe yaşamak, acılarını paylaşmak ve biraz olsun unutabilmek, mutlu olmak... Yaşar Kemal'in insanları tıpkı Aytmatov'un insanları gibi, seven, dürüst, mert, samimi, değerlerine bağlı, doğayı seven, özü sözü bir insan denir ya işte öyle. Bu anlamda Yaşar Kemal'i çok beğeniyorum. Destansı anlatımı okumanın zevkini yaşıyor insana."

Senin ise belki de ilk sırada yer alan

yazarlarından biriydi Yaşar Kemal. Kaç kez tanık olmuştum Yaşar Kemal'i sevmediğini söyleyenlerle yaptığın tartışmalara. Ondaki doğa sevgisini, insan sevgisini, roman dilini, destansı anlatımını, imgelerini ne güzel paylaşırydın bu sohbetlerimizde. Eminim birçok kişinin Yaşar Kemal'i tanınmasına neden olmuştur. Neyse ben yine fazla uzatmadan mektuplara döneyim.

En son okuduğum üç kitabı paylaşmışım seninle. Oya Baydar'ın Sıcak Külleri Kaldı, Zülfü Livaneli'nin Mutluluk ve Mehmet Eroğlu'nun Zamanın Manzarası romanları. "Son on yıldaki gelişmelere odaklanmış ve yansımalarını anlatmaya çalışmış.

Oya Baydar, daha uzun bir kesit almış.

70'lerden günümüze kadar geçen

otuz yıllık süreci ele alıp bu

yıllar içinde geçen önemli

olayları romanında anlat-

mış. Sonuç olarak, her

şey oldu bitti sonunda

yalnızca sıcak külleri

kaldı diyor. Devri-

min ateşli günlerinin

ardından sıcak küllerin

kaldığını söylüyor.

Küçük burjuvazinin

yenilgi penceresinden

bakıyor bu otuz yıla. Tek

söylediği olumlu söz, ütopyalarımız

doğruydu ve hala

doğru... Sosyalizm ütopya olarak

koyuyor. Livaneli ise Van'da tecavüze

uğrayan 17 yaşında bir kızın, amca oğlu dağ-

larda komandoluk yapmış Cemal'e İstan-

bul'a doğru başlattıkları yolculuk... tahmin

edeceğin gibi bu yolculuk namusu elden

gitmiş kızın namusunun 'temizlenmesi' için

ölüm yolculuğudur. Amcasıdır tecavüz eden

ve en ateşli savunucusudur namusun. Cemal

dağda o kadar gerilla katletmesine rağmen

bu kızı öldüremez, geriye de dönemez.

Yolları, bir tesadüfle her şeyi geride bırakıp

yelkeniyle denize açılan profesörle kesişir.

Yine iç savaş günlerinin yarattığı insanlar,

biri dağlarda elde silah savaşmış, dağdan

indiğinde ise bir hiç olmuş bir asker, diğeri

gencecik bir kız, bir diğeri ise yaşamının bir

hiç olduğunun farkına varmış ama seçenek-

siz yalnızca kaçmayı akıl eden bir profesör. İç savaş günlerinde ne kadar çok insan

bu hiçliğin içinde boğulmuştu. Bu arada romanda ölüm oruçları, Hizbullah'ın ölüm evleri ve bunun gibi birçok siyasal gelişme var. Oya Baydar'da daha da yoğun. Susurluk vb. olaylar. Zülfü'nün edebi yönü çok zayıf. Sanki günlük bir gazete okur gibi hissediyorsun kendini siyasi olaylara değindiği bölümlerde. Mehmet Eroğlu'nun kitabı ise iç savaş günlerinde gazete sayfalarına yansıyan, iğrenerek ve nefretle baktığımız kulak kesen, ölü insan bedenlerinin yanında poz veren, insanlığını tamamen yitirmiş askerlerden birini anlatıyor. Birinde somutlaştırıyor yaşananları yazar. Bunu yaparken ölüm oruçlarını da romanına konu mankeni yapıyor. Belki hatırlarsın, bu kitap operasyonu anlatıyor diye tanıtılmıştı. İnsanlığını yitiren bu adamın sonu, intihara varan yaşamı anlatılıyor. Nasıl bu hale geldiği çözümlenmeye çalışıyor ama herkesin bildiği Freud değerlendirmelerinin ötesinde söz söyleyemiyor."

Victor Hugo'nun Sefiller'yle devam etmiş sohbetimize. "Bahara devrim şarkıları söyleyen" Gavroş'la birlikteyim günlerdir. Ve onunla birlikte barikatlarda ölümsüzleşen yiğit kadın ve erkeklerle. Gavroş'un hiç tereddütsüz barikatın önüne geçip fişek toplamaya atılması ve şarkılar söylemesi... Öyle unutulmaz bir an ki... Barikatın anlatıldığı bölümde en çok etkileyen olaylardan biri Mabeuf babanın düşen bayrağı alıp barikatın tepesine dikmesi ve orada ölümsüzleşmesi, daha sonra da barikat ele geçirilmeden kısa süre öncesinde aralarından birkaç kişinin seçilmesi ve oradan ayrılmasına karar verildiği an... Herkesin kendinden önce başka birini önermesi... yüce gönüllülük örnekleri..."

Hugo'dan birkaç söz deyip sana onlarca aforizma seçmiş yazmışım Sefiller'den. Bilirim sen de seversin beğendiğin sözleri bir kenara not etmeyi. Eşyaların toparlanırken, onlarca defterde, kitap kenarında, küçük küçük kağıtlara düştüğün notlarla, alıntılarla karşılaştık. Sefiller'den benim seçtiklerim ise şunlar olmuş: "Devrimciler aceleci olmalıdırlar, ilerlemenin kaybedecek vakti yok." "Mağara bilinmezse dağ iyi anlaşılabilir mi?" "Dipteki bütün sarsıntılar yüzeydeki ayaklanmaları meydana getirir." "Kanatsız kalmadan yanmak ancak dehanın mucizesidir." "Hiç umut bulunmayan yerde şarkı kalır." "Başkaldırmalar halkın depremi-

dir." "... başka damı olmadan bir ev çölünde uyuyanlar." "Ayaklanma adı duvar taşından gülle, hamaldan general yaratır." "Tarih anlatır ihbar etmez." "Yangınlar bütün şehri aydınlattığı gibi devrimlerde insanlığı aydınlatır." "Umutsuzlukta bazen zafer getiren son silahtır." "Gençlik kendisinden başka bir şey olmayan bilinmezlik karşısında geleceğin gülümsemesidir." "Zafer ilerlemeye uygun olursa, milletlerin alkışını hak eder, ama kahramanca bir yenilgi de şefkate layıktır. Biri şatafatlıdır, öbürü yüce..." "İsyancı isyanı şiir haline sokar, yaldıza batırır." Hugo'dan inciler bu kadar. 1200 sayfalık eserde elbette daha binlerce inci var. Ben yalnızca bunları kaydettim. Bakalım sizler nasıl bulacaksınız bu sözleri.

"Gelelim Angela'nın Külleri'ne... Evet hepimiz okuduk ve filmi de izledik. Sizin gibi biz de babayı pek uygun bulmadık. Çok gençti... Ama filmle özdeşleşince o yabancılaşma benim açımdan ortadan kalktı. Frank'ın çocukluğu muhteşemdi. İrlanda edebiyatının örnekleri yayınlanıyor bugünlerde, okumak ve tanımak gerekir diye düşünüyorum. Joyce'un Ulysses'ni de okumak istiyorum. Bakalım söylendiği kadar 'zor' okunan bir kitap mı?"

"Hayat Güzeldir filminden kaydettiklerin çok güzel ve ortak duyarlılıklarımız. İnsan nasıl mutlu oluyor aynı karelerde donmaktan, aynı cümlelere hüznlenmekten, kimi zaman da coşmaktan... Dün akşam TV8'de Cuma Adında Biri adlı filmi izledik. Eminim ki siz de izlemişseniz aynı şen kahkahaları atmışsınızdır. Bu kez iki insan arasındaki ilişki Cuma açısından ele alınmıştı. Kapitalizmin değer yargılarıyla, komün yaşamının içinden gelen Cuma'nın değer yargılarının çatışması ele alınmıştı. Kapitalizmin hastalıklı ruhunun Robinson'da simgeleştirilmesi ve komünün geleceği için onu yalnızlığa terk edişleri güzeldi. Cuma'yı köleleştirmeyi başaramadı. Kendi aralarında düzenledikleri spor yarışmaları harikaydı. En çok bu bölümde güldük. Umarım izlemişsinizdir."

"Mahşerin Dört Atlısı diyorsun ya, aklıma geldi, filmi izlediniz mi? Çok güzeldi. Bir edebiyat uyarlaması... Ibanez'in romanıymış. Bilmiyordum. Bizimkilere yazdım romanı bulmaları için. Eminim

roman daha da güzeldir. Victor Hugo'nun Sefiller'inin uyarılmasından sonra bir eseri yalnızca uyarılmasıyla izlemenin yeterli olmayacağını anladım. Roman ayrı bir dünya ve sinema asla onun yerine geçemez. Mesela Notre Dame'ın Kamburu adlı filmi defalarca izledim, hala da izleyebilirim. Şimdiye dek romanını okuma ihtiyacı duymamıştım ama artık okumak istiyorum. Sinemanın anlata-mayacağı şeyleri almak için."

"Merhaba Vefa yoldaş" diye başlayan başka bir mektup sohbetimiz şiir üzerine olmuş. Pantolonlu Bulut şiiri ile başlayan bir mektup. Mayakovski konuğu olmuş sohbetimizin. "Mayakovski bu liro-epik yapıtını 1914-1915 yıllarında yazmış. Şiire başlangıçta "On Üçüncü Havari" adını vermiş. Nedeni de İsa'nın öğrencisi 12 havari düşüncesinin karşısına devrim habercisi yeni bir havariyi çıkarmak. Sansür nedeniyle bu adı verememiş. 1930'da yaptığı bir söyleşide bu konuya değinmiş ve demiş ki: "Bu kitapla sansüre geldiğim zaman, bana, 'ne, siz küreğe mi mahkûm olmak istiyorsunuz?' diye sordular. Ben de 'asla' dedim. O zaman kitaptan adının da bağlantılı olduğu altı sayfayı çıkardılar. Bana lirik bir şiirle böyle büyük bir kabalığı nasıl bağdaştırdığımı sordular. O zaman ben de 'Peki, isterseniz kudurmuş olacağım, isterseniz alabildiğine kibar, erkek değil, pantolonlu bulut olacağım' dedim." Mayakovski şiirini sansürsüz tümüyle ancak 1918'de bastırabilmiş. Mayakovski "Pantolonlu Bulut"u o günkü sanat anlayışının bir ilkeler toplamı sayar. "Kahrolsun sizin aşkınız, kahrolsun sizin sanatınız, kahrolsun sizin düzeniniz, kahrolsun sizin dininiz..."

"Sana yazdığım bölümler kitabın yarısını oluşturuyor. Bir bu kadar daha var. Onu da bir daha ki mektuba bıraktım. Kendi adıma şiiri henüz tam olarak özümsemişim söylenemez. Birkaç kez daha okumam gerekiyor."

"Şiir üzerine yaptığın o güzel değerlendirmelerin üzerine şiirle ilgili birkaç notla mektuba başlamak iyi olur diye düşündüm ve Özdemir Asaf ve Neruda'dan Aforizmalar aldım. Nasıl beğendiniz mi?" diye sormuş ve şu alıntılarını tutturmuşum mektubun başına:

Özdemir Asaf

"Şiir yaratıcısına çırak yetiştirme olanağı vermemiştir."

"Şiir iki insan arasındaki sohbetir. Zekanın ya da aklın değil, ruhların, kalplerin sohbetidir."

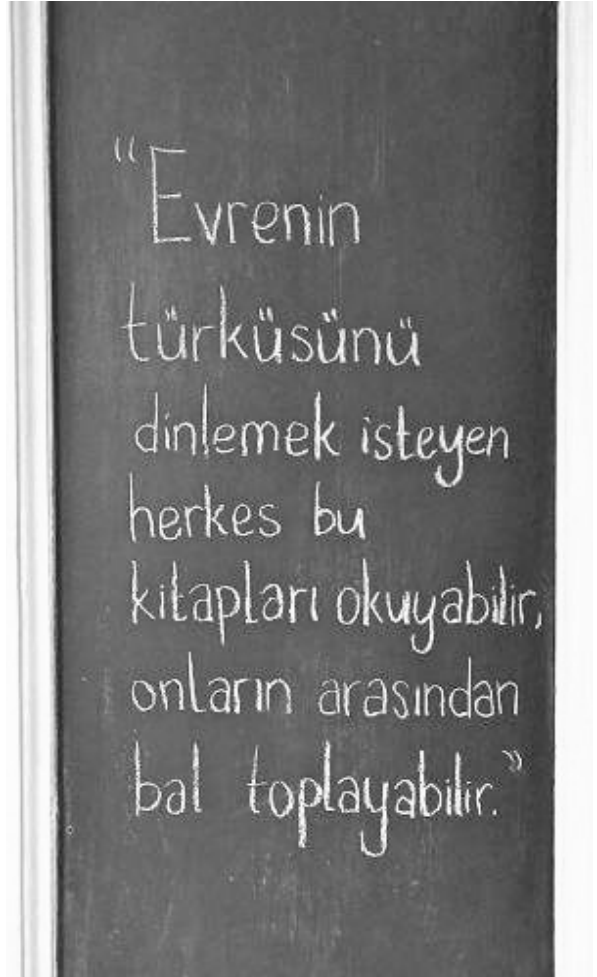
Neruda

"Şiir ile çılgınlık el ele gider. Aklı başında bir insan için şair olmak ne denli zorsa, şair için akli başında olmak o denli zordur."

"Şiir yaratıcısına çırak yetiştirme olanağı vermemiştir."

Ne kadar doğru bir saptama öyle değil mi? Eğer bu olanak olsaydı Nazım o yüce gönüllüğüyle, insan sevgisiyle dolu yüreğiyle nice çırak yetiştirmez miydi? Mutlaka yapardı diyorum. Birçok insanın sanat alanında gelişmesinin önünü açmış olan ustamız, en hâkim olduğu alan olan şiirde bunu yapamamıştır. Ve birçok usta şairin durumu da aynıdır.

"Şu anda elimizde "Şiir Nasıl Yazılır" adlı Mayakovski'nin kitabı var. Nuran yoldaş okuyor, nasıl olduğunu bilemiyorum. Ama şablonlar sunmadığına eminim, eğer

iş şablonlarla bitseydi şair olmak hiç de zor olmazdı. Ama iş yürekte ve yüreğin her tür insan, doğa, felsefe bilgisiyle donatılmasında, ondan sonrası gelir, öyle değil mi yoldaşlar?"

Bir başka mektupta ise biraz sanattan uzaklaşmış okuduğum başka bir kitapla ilgili yazışmışız. "Ben de bu ara Tarihın Sonu ve Son İnsan kitabını okudum. Berlin duvarlarının yıkılmasıyla birlikte, liberalizmin yani kapitalizmin tek geçerli sistem olduğunun 'teorik' temellerini oluşturmaya çalışmış Fukuyama. 'Yeni Dünya Düzeni'nin ne olduğunu anlatıyor. Faşizmin ve komünizmin deneyimleri göstermiştir ki diyor, liberalizm tek doğru seçenektir. Elbette tarihinin sonunu ilan eden bir düşünce temelini idealizmden alır, o da Hegel'e dayandırıyor ve Marx yüzünden Hegel'in dehası anlaşılammıştır diyor. Bir de Ekim Devrimiyle yaratılan yeni çağın nasıl burjuvazi üzerinde etkide bulunduğunu itiraf etmek zorunda kalıyor, kendimize olan güveni kaybettik, diyor. Geleceğimizle ilgili karamsarlığa kapıldık. Oysa gördük ki, gelecek bizim. Örnek verdiği -gelişmeye- ülkeler Asya Kaplanları ve Arjantin. Acaba bu ülkelerin yaşadığı büyük çöküşten sonra da aynı güvenle gelişmenin tek yolu liberalizmdir diyebildi mi? Oysa o kitabını bilimsel hiçbir temeli olmadığı için çöpe atmalıydı. Koskoca kitaptan tek bir satır alıntı yapamadım. Hiçbir bilimsel temeli yok. Bunun ardından da Marksizmin Hayaletleri'ni okuyacağım. Tarihın Sonu kitabına karşı yazılmış. Bu arada roman olarak Murathan Mungan'ın Yüksek Topuklar'ını okuyorum. Küçük burjuva bir kadın ve küçük bir kız çocuğunun geçirdiği beş gün anlatılıyor. Henüz başındayım, isterseniz size de göndeririz. Murathan'ı beğenir misiniz bilmem, ama ben masallarını çok beğenirim. Hiç okudunuz mu? En çok beğendiğim iki kitabı Cenk Hikayeleri ve Lal Masallar'dır. Çok fazla şiir kitabı da

Ama iş yürekte ve
yüreğin her tür insan,
doğa, felsefe bilgisiyle
donatılmasında, ondan
sonrası gelir, öyle değil
mi yoldaşlar?

var ama şiir dünyası bana biraz uzak ya da yeterince tanımıyorum. Bu arada çok beğendiğim birkaç şiiri de var."

"Vefa yoldaş, Kapital'i resmeden ressamın çizimlerini beğenmediğini yazmışsın ya, doğrusu ben bu gözle bakmamıştım. Yaratıcı bir düşünce olmasına daha değer vermişim. Çizimler konusunda haklı olabilirsin. Ama nasıl olabilirdi diye soracak olsan öneri sunacak durumda değilim. En uzak olduğumuz sanat sanırım resim öyle değil mi? Avni Arbaş, Abidin Dino ve Picasso'nun tablolarını ve çizimlerini ben de beğeniyorum. Ama Picasso'nun çizimleri senin de dediğin gibi böyle bir çalışma için uygun olmazdı. Resim sanatının sınıf mücadelesine katacağı çok şey var. 70'li yılları anlatan pankart sergisinin haberlerini okumuşsundur. Güzel bir çalışma bence. Tarihimizi bu şekilde resimlerle ve sanatın tüm dilleriyle anlatmamız gerekir. Sanatın doyumsuz tadını dünyamızda izlediğimiz Kral Lear uyarlamasıyla yeniden yaşadık. Umarım izlemiştinizdir, çok güzeldi."

Ve destanlar... "Gılgamış'ı sonunda bitirdim. Homeros kadar tat almasam da yine de güzeldi. Sizler okumuş muydunuz? Romanda Gılgamış'tan çok, onun akıl tanıştığı, yol göstericisi, rüya tabircisi ve kendini keşfetmesini sağlayan Ninsun Ana oldu beğendiğim. Kehanetleriyle Gılgamış'a yol gösteren, içindeki gücü ortaya çıkarmasına yardımcı olan bilge Ninsun Ana... Ateşin ve Güneşin Çocukları'nda anlatılan Şamaş'a temsilci gönderilen Ninsun. 'Medya'nın ataları düşündüler / Seslerini koyup rüzgarın yelesine / Tüm halklara haber verdiler / Şafak öncesi bir ulu törende / Gönül gönüle bütünleştiler // Yapma dağlar diktiler yeryüzüne / Adına 'Zigurrat' dediler / İki nehrin arasındaki tüm halklar / Bir ağızdan aynı sözü söylediler / Ve bir törende Tanrıça Ninsun'u / Şamaş'a haberci gönderdiler // O günden sonra Medya'nın ataları / Şamaş'ın sesine

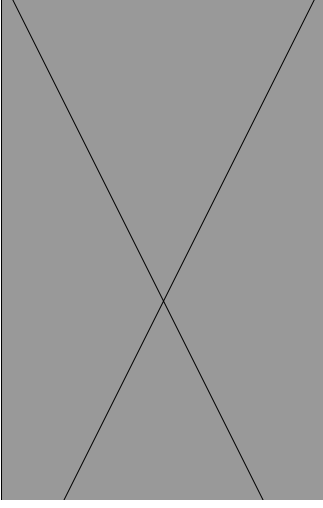
ses verdiler / Bin kudüm / Bin zil çalıp sabahlara dek / Ninsun'un gözyaşını dindirdiler / Ve Medya'nın en bilge megine / Sözlerin en kutsalını söylettiler"

"Ninsun Ana, anaerkil dönemin inanç ve düşüncelerini kendinde barındıran ve toprak ananın temsilcisi olan bir bilgedir. Gılgamış'tan daha çok Ninsun'un dikkatimi çekmiş olması doğal değil mi? Ninsun, bir nevi Amazon, ama elinde sırığı değil bilgileri var kullanacak... Ninsun'un anlatımından bir bölüm okuyalım mı birlikte..."

"Belki bir zamanlar tüm insanların tapındığı tek bir tanrıça vardı: Büyük doğurgan toprak. Adı İnnin'di; kutsal dağ Eanna'nın ismi de ondan türetilmiştir. Bu eski tanrıça çok güçlüydü, doğanın tüm kuvvetlerini bünyesinde barındırıyordu. Daha sonra insanlar onun bu kuvvetlerine tek tek adlar takmayı tercih ettiler ve bu yüzden günümüzde bu kadar çok tanrıça var: İhtar aşkı, temsil ediyor, Lilith ölümü, Nidaba ise tarlaların ve bahçelerin bereketini. Bunların dışında göksel ana Ma ve başka halkların tapındığı bir yığın tanrıçayı da saymak gerek. Benim sözünü ettiğim, kadınlarla ilgili olan her şeyi bünyesinde toplayan eski tanrıça İnnin. Daha benim küçüklüğümde bile adı sanı çoktan hafızalardan silinmişti, başka inanışlar onun yerini almıştı. Sadece çok az sayıda insan ona sadık kalmıştı ve sırlarına vakıftı. Sanırım bu insanların en sonuncusu da benim ve ölümümle birlikte İnnin inanışı da son bulacak."

"Bundan sonrası tahmin edeceğiniz gibi kadın ve erkeğin uyum içinde iktidarı paylaşmasının gerekliliği ve önemi üzerine... Ninsun ana Gılgamış'a bu yönde öğütler veriyor. Eski zamanlara, kadim çağlara gitmişken, size bir soru sormak istiyorum. Mitolojiden, masal ve efsanelerden hepimiz hoşlanıyoruz sanırım. Peki neden eski çağların, insanlığın çocukluk dönemlerinin, yiğitlik, kahramanlık hikayeleri, biz 21. yüzyılın insanlarını hala heyecanlandırıyor? Doğayla girdiği savaşında, kendi güçsüzlüğünü aşmanın yolu olarak mistik güçlere sığınmasında ve bu yolla doğaya egemen olmaya çalışmasında, bizi heyecanlandıracak ne var? Kendimizle (bugünün İtake yolcularıyla) onlar arasında nasıl bir benzerlik kuruyoruz? Bu bağa neden ihtiyaç duyuyoruz? Homeros sizce neden çağımızın en çok okunan kitaplarından birisi olacak? Peki neden kapitalist dünya sinema endüstrisi aracılığıyla bir sürü para yatırarak mistik dünyayı bizim önümüze sunuyor? Daha birçok soru..."

Önsöz dergisinin düşünüyü kurarken ve düşümümü gerçek kılmak için kolları sıvadığımızda da en büyük destekçilerimizden birisi de sendin canım yoldaşım. Hepimizin ortak emeğiyle 50. sayıya ulaştık. 50. sayıya sana yazdığım mektupların kültür-sanat-e-debiyat hasadıyla merhaba demek bir başka güzellik benim için. Hiçbir düş yarım kalmayacak diyenlerdeniz ve daha gerçekleştireceğimiz çok ortak düşümüz var. Düşü gerçek kılmak için yürüyelim!

temade çınar

Hangi Çağda Yaşıyorsun?

Yabancılaşmaya Karşı Beyin Egzersizleri

Bir “cezaevi” görüşünde devrimci tutsak yoldaşım kendilerinin 1980’lerin başında yaşadıklarını söyledi. Bu hesabın çok iyimser olduğunu düşünüp hangi yıllarda yaşadıklarını hesaplamak için Google’a başvururdum.

İlk çağlardan beri insanlığın dumandan taşa kadar çeşitli haberleşme araçları kullandığını biliyoruz. 5000 yıl önce Sümerliler düzenli posta alıp veren ulaklar çalıştıyorlardı. Postanın kullanılıyor olması tarih hesabımızı milattan sonraya götürmüyor. “İlk kitap, David ve Samuel İbn Nahmias kardeşler tarafından İstanbul’da kurulan ilk matbaada basılan Yakup Ben Asher’in Arba’ah Turim” adlı eseriymiş. Eser, 13 Aralık 1493’te basılmış. Johann Carolus’un 1605 yılında yayınladığı “aller Fürnemmen und gedenckwürdigen Historie” adlı gazetesi kâğıt üzerine basılan ilk gazete kabul edilmekteymiş. Teyide muhtaç Google bilgileri bunlar ama aşağı yukarı böyledir. İçeriye “bazı” gazetelerin ve kitapların girdiğini kabul edersek 1493’ü ve 1605 yılını da geçmiş bulunuyoruz. Telgraf 1792’de kullanılmış. Tutsakların çok zor durumlarda telgraf çekebildiklerini bilerek bu tarihi de geçtik. “İçeride daktilo bile yok” demişti yoldaşım. 1829 da daktilo kullanıma başlanmış. O tarihi geçemiyoruz ama ilk telefon görüşmesinde, 1876’da

Alexander Graham Bell ilk defa “alo” dediği için haftalık 10 dakika telefon görüşmesiyle 1876 yılını da geçtik. Hücredeki televizyon birden bizi 1926 yılına taşıyor. İlk televizyon yayını o zaman...

Tüm bunları hesap ederken aynı anda farklı zamanları yaşadığımızı düşünerek başladık bu sayıdaki yabancılaşmaya karşı beyin egzersizimize.

Kafa yorup elde ettiğimiz 1926 yılı, tutsakları dikizleyen son yılların gelişmiş optik kameralar ve nihayet binlerce yıllık zindana atma, hapsetme davranışının bulunduğu pek çok farklı tarih gözlerimizin önünde adeta dans ediyor.

Sokak röportajında bir kadın kendisinden beklenmeyecek bir hiddetle mikrofona uzanıyor, “hangi çağda yaşıyorsun, tatil yapmayacak mıyız, sinemaya gitmeyecek miyiz, evden işe işten eve gidip gelmemizi istiyorlar, tek sorun gıda fiyatlarındaki artış mı?” diye isyan ediyor. Bugünle arasında iki yüzyıllık mesafe açılmış bu kadın yaşadıklarının adını tam olarak koyuyor. 1800’lerin başı İngiltere’de sanayi devrimi, kırdan şehirlere akın akın emekçiler geliyor. Kas güçlerini satmak ve şehrin olanaklarından yararlanmak için özgür emek uzun bir yola çıkıyor. Eski serfler, marabalar fabrikalara işçi oluyor. On sekiz saat çalışma, fabrikaya satılan çocuklar,

makina başında yorgunluktan ölenler, doyurmayan ama öldürmeyen bir ücret... Korkunç bir kurnalsızlık. Makine kırıcılar, sendikalar, işçi sınıfının politik örgütleri, binlerce eylem, yüzlerce ayaklanma, iktidarı ele geçirecek düzeyde muazzam örnekler, yüzbinlerce ölüm... İki yüzyıllık mücadelenin geldiği en ileri seviyede işçiler, kendileri ve ailelerine yetecek ücreti, sekiz saatlik iş gününü, sendikalarını, kreş, lojman, haftalık, senelik izin, doğum izni, emeklilik gibi hakları içeren iş yasalarını kazanıyorlar. Burjuva iktidarlarda patronlar ve devletleri o iş yasasını kısıyından köşesinden dişleyip kopararak kullanılmaz hale getirir ya da bizim ülkemizde olduğu gibi zaten ona ulaşmanız imkânsız hale getirilir. Yok etmez, varmış gibi davranırlar. Malum "demokrasi" denilen şey onun arada sakız gibi çiğnenmesini gerektirir. Bu konu işçi sınıfı ve taraflarınca çokça ele alındı, alınıyor. Biz devam edelim.

İnsanlık birikiminin geldiği seviyeyi takip etmek çok ama çok zor. Bugün, 2022 yılında insanlığın ulaştığı doğal olarak emek gücünün geldiği seviyede hangi yüzyılda yaşıyoruz? Bu soru, cep telefonunu ve hatta iyi bir montu "zenginlik" belirtisi olarak görenlerle birlikte yaşamak zorunluluğunda boğuluyor. Kendini bu saldırı karşısında savunmak zorunda kalan genç telefonunu gösterip "ama bak ekranı kırık" diyor. Bir geçmişe yolculuk filminde, elinde sopaya sarılmış taş

baltayla üzerinize gelene gösterdiğiniz kırık telefon ekranı... Oldukça etkili.

Güney Amerika'da Amazon ormanlarında, bitki örtüsünü araştıran bir ilaç firması yerli kabile insanların boyunlarına tablet takmış. Onlar ormanda koştururken aslında ormanlarını talan edecek olan kapitaliste ajanlık yaptıklarının farkında bile değiller, zaman zaman kendi yüzlerini de gördükleri ekrana tatlı tatlı gülümsüyorlar. Yine bir sinema sahnesindeyiz sanki, "TanrıKent" de beş altı yaşındaki yalın ayaklı Latin çocukların ellerinde son model otomatik silahlar... Her yere ateş edip, kendi insanlarını öldürüp, level atlamış oyuncu gibi zafer havalarına giriyorlar.

Bugün elimizde onlarca yıl sonra ancak yaygın olarak kullanabileceğimiz ileri bir teknoloji var ancak bu teknolojiyi şu anda meta savaşlarının ilk ortaya çıktığı çağdan farklı bir amaçla kullanmıyoruz.

İHA lar ilaç ya da zorunlu malzemeleri taşıyor örneğin. Köleci toplumun yöneticilerinin mesela Romalıların elinde olsaydı da böyle kullanılırdı. Daha çok insanı daha kısa sürede öldürme deneylerinin yapıldığı laboratuvarlarda çocuklarımız temel bilimlerini öğrense, hastalıkların çareleri bulursa, uzun olmasa da kaliteli bir yaşama tüm dünya insanları ulaşsa, bilim insanları insanı oyaltan ve aptallaştıran yöntemler aramaktansa güzel dünyamızda doğayla nasıl uyum içinde

yaşayabileceğimize kafa yorsa... Biz durduğumuz günde bu yazıda bunu düşünebiliyorsak insanlık o seviyeye gelmiştir. Mücadele dolu yüzyıllar insanlığı ormanları, doğayı, suyu, toprağı, birbirini savunma birikimine getirmiş ki mücadele sürüyor.

Bazen kafamızın içindeki dünyayla, birikimimizle yaşadığımız barbarlık arasındaki uçuruma şaşırıp kalıyoruz. Birçok durumda insanların dumura uğradıklarını, kavramakta güçlük çektiklerini görüyoruz. Kendisini kuşatan ırkçı sözlü saldırılar karşısında Suriyeli olduğunu öğrendiğimiz genç "ben insanım" diye bağıyor. Röportaj veren kadın ya da birçokları gibi olan bitene duyduğumuz sadece öfke değil aynı zamanda sürüp giden bu ahmaklığa karşı duyduğumuz şaşkınlık ve kabullenememe hali kartopu gibi yuvarlanıp büyüdükçe büyüyor. "Devlet bizük!" diyen bilinç nasıl bir zenginlik yarattığının, ağzına kadar dolu depoların ve herkese bol bol yetecek evlerin, eşyaların, her alanda hormon basılmış gibi bilgi ile doldurulmuş insanların farkında. Etrafına bakıp "bu kadar da olmaz ki", "yok artık", "saçmalık bunlar" gibi laflar dökülüyor her yerden. 1 Mayıs'ta Taksim'e çıkmak isteyen inşaat işçisi şaşkınlık ve öfkeyle bağıyor polisler "Ne vuruyorsun, sana bu emri verenin oturduğu yeri de ben yaptım, Taksim'i de ben yaptım, ne vuruyorsun..."

Pandemi döneminde servetini ikiye katlamış milyarlarlardan biri olan Amazon'un sahibi Bezos, 1996 model Honda otomobilini her fırsatta gösterip bunu tasarruf etmenin öneminden bahsetmek için kullanıyormuş. Aynı Bezos'un 485 milyon dolarlık yatı geçecek diye Hollanda'daki tarihi Koningshaven köprüsü sökülüyor. Sanki Hollanda hümanizması ile vitrin mankeni gibi sunulan Hollanda değil... IŞID Suriye'de tarihi eserleri balyozlarla kırmışsa ne olmuş? Hasankeyf'in üzerine beton dökülmesini de bu durumda çok da büyütmemek lazım. Bilişim çağının temsilcilerinden biri olan bu zatın tüm bu bilgileri bir araya getireceğimizi ve Honda yalanıyla birlikte "büyük insanlık" temsilcisi yalanlarının da tuzla buz olacağını bilmesi gerekir. Ancak pek çok durumda bizim ülkemizin iktidarında da gördüğümüz üzere bilişim çağında asla tutmayacak "göle maya çalmaya" devam etmelerini anlamak zor. Sanki atlı postacılar gelinceye kadar kellesini giyotinden ya da ipten kurtarmak için çeşitli dolapları çeviren hükümdarlar gibiler. Yer altında jelibon rezervleri, Karadeniz'de doğalgaz, F-16 ya on birinci kattan kafa atan "kahramanlar", pudra şekeri çekip serden geçenler... Herhangi bir gencin duyduktan en fazla üç saniye sonra güleceği palavralar, asla sokakları gündemine almayan balon medyalarına yuvarlayacakları bir malzeme yaratmak-

Biri eşit ve özgür bir dünya kuracağız diye bağıyor diğeri onun etrafını bir kaleyi kuşatır gibi kuşatıyor, savaş baltasıyla, kırbaçla ya da -adı ne fark edercopla vurarak yerlerde sürükleyerek, korkutmaya çalışarak herkesin içinden alıp götürüyor...

tan başka bir işe yaramıyor. Bu çağda ister Amazon'un sahibi olun ister yeni sömürge bir ülkede bir avuç işbirlikçi sermaye hepiniz aynı postacıyı bekliyorsunuz...

O postacıyı bekleyenler her ayak sesine saldıran ve ne bulurlarsa onu ablukaya alan, vuran, sürükleyen, hapseden taş baltalı bir Transformes haline geldiler. Biri eşit ve özgür bir dünya kuracağız diye bağırıyor diğeri onun etrafını bir kaleyi kuşatır gibi kuşatıyor, savaş baltasıyla, kırbaçla ya da -adı ne fark eder- copla vurarak yerlerde sürükleyerek, korkutmaya çalışarak herkesin içinden alıp götürüyor...

Voltmer adında bir uzay fotoğrafçısı Alman genç, yaşadığı kasabadan objektifini gökyüzüne çeviriyor, tesadüfen 420 km ötedeki iki astronotu uzay mekiği dışındaki görevini yaparken çekiyor. Tam o gün mecliste birisi "kuru ekmek buluyorlarsa aç değillerdir" diyerek açlık kavramına yirmi birinci yüzyıla özgü yeni bir tanım getiriyor. Bin yedi yüzü yıllardan "ekmek bulamıyorlarsa pasta yesinler" diyenler bize gülümsüyor.

Tarihin ilk protezi olabileceği öne sürülen ve M.Ö 950-710 yıllarına ait olduğu düşünülen metal parmaklar, kadın mumyanın mezarında bulunuyor ama kalça kırığı için protez ameliyatı olacak amca uyduruk bir sedyyle oradan oraya taşınırken kendisini ameliyat edecek doktor bulup randevu alamıyor. Kendisinden daha halsiz, daha perişan ve daha bezmiş yakınları belli ki bir nefes almak için hastane bahçesinde çimenlere oturmuş kuyu gibi gözlerle bizlere bakıyorlar.

Einstein'a bile saçlarını yolduracak bu izafiyet insan zekasıyla dalga geçerek aramızda dolaşıyor. Dört bini aktif haldeki yedi bin üç yüz seksen dokuz uydu başımızın üstünde duruyor. Uzay kirliliğini yaratacak derecede yörüngemizi doldurmuş bu uydulardan kol saatimizin markası okunabiliyor ama İzmir'in Turgutlu ilçesinde yaşlı bir adam öldükten iki yıl sonra evinde divanının altında bulunuyor. Sonuç olarak sürü bağışıklığından daha ileri gidemeyen on bin yıllık tıp bilimi henüz o divanın altına ulaşabilmiş değil. Tivit atanı on dakikada bulan sistem divanının altında ölen adamı iki yıl sonra bulabiliyor.

Tek başına bir ölçü olmasa bile en yüksek üniversite puanıyla giren ODTÜ'ü Boğaziçi'li gençlerimizin üzerinde tepiniyor vahşi, ilkel bir güruh... Sömürge valisi gibi atıyor üniversiteleri yönetecek, bilime yön "verecek" Zat'ı muhteremler. Aynı zihniyet-

le belediyelere atanan kayyumlar başka bir zaman yolculuğu... İnsanların şehirlere göç etmeleri ve yerleşmeleriyle birlikte seçme hakkını kazandıkları yerel yöneticilerini kaybetmeleriyle yüzlerce yıl geriye bir mancınk marifetiyle fırlatılıyorsunuz.

Farkında olalım ya da olmayalım kendileri gelecek yüzyılda yaşarken bizleri geçmiş yüzyıllara mahkûm edenlere ve bizleri aptal yerine koyup "razı etme yöntemlerine", ellerinde tuttıkları olanaklara karşı duyduğumuz korku, kaygı, umut, umutsuzluk, öfke, çaresizlik, yorgunluk, cesaret ya da yılgınlık değişik dozlarda ve değişik zamanlarda bizleri ele geçiriyor. Aylar değil günler içinde daralan bir zamanda ve daha sık olarak, her harekette, her konuşmada bütün bu duygular bulamaç halinde dökülüyorlar.

Kimi zaman bu duygular sahibine karşı yıkıcı bir güç haline de gelebiliyor. Tanık olduğumuz gibi bu duyguları kontrol edip yaşamı yeniden yaratma aracına çeviremeyenler onlara yenik düşüyorlar. Çocuğuna pantolon alamayan baba, çocuklarına istediklerini alamayan anne, borçlarıyla baş edemeyen esnaf, atanamayan, iş bulamayan gençler, açlıkla tokluk arasında gidip gelen öğrenciler, şiddetten yılan kadınlar yaşamlarından vazgeçip aramızdan ayrılıyorlar.

Nazım'ın "Delikanlım! Senin kafanın içi yıldızlı karanlıklar kadar güzel, korkunç, kudretli ve iyidir." dediği Benerci Hindistan'da bir grevin öncüsüdür. Şehir hastanelerinde onur kırıcı yemeklere isyan eden işçilerin kafalarının içi de üniversitedeki atanan yöneticileri kabul etmeyen gençlerinki de önünü kesen barikata uçan tekme atan kadının ki de öyledir. Her eyleme geçen gibi onlar da kendilerini yüzyıllar gerisine fırlatıp orada yaşamaya mahkûm edenlere karşı geleceğin insanını kafasında taşır ve savunur. Ne için ve hangi bahaneyle yola çıkmış olursa olsun her eylemci geçmişin barbarlığına karşı geleceğin ileri ve insani dünyasını temsil eder.

Bugün Mahsa Amini'yi katleden de 415 yılında Hypatia'yı katleden de aynı el değil mi? İran'da sokaklarda 1500 yıl karşı karşıya gelmiş savaşıyor...

Her birimizin ve hepimizin hangi çağda yaşadığını, yaşamak istediğini, sözlerimizin, isteklerimizin, arzu ve yaşantılarımızın hangi yüzyıla denk geldiğini hesaplama zamanıdır.

Geçmiş geleceğe yenilirken eski bir tarih aralığında sıkışıp kalmak istemeyiz. Değil mi?

Ulucanlar'da Bir Ağaç

elif can

Üç kapı, dört duvar arasında
yarısı beton, yarısı toprak alanda
mağrur, heybetli bir ağaç durur
- yaşamı temsilen, tek başına
Kapı altı denir buraya
tutsakların giriş çıkış işlemlerinin yapıldığı yer
Devir-teslim için bir aradadır asker ve gardiyan
Getirilen her bir tutsağı bu ağaç karşılar
yıllara inat yükselmiş rengarenk yapraklarıyla
yaşamı, umudu sunar
sarar tutsak bedenleri
Tüm bilgeliğiyle dallarını açar ağaç
yeryüzünden zorla getirilen konuklarına
zincir sesleri, bağırışlar sloganlar eklenir sessizliğine
bir de dost gülüşler, yaşama sevdalı bakışlar
ağacın dallarını kabartan bakışlar
Tüm haşmetiyle dallarını açar ağaç
gökyüzünden süzülüp gelen konuklarına
kuş civıltıları, rüzgarda salınan yapraklarının
sesine karışır
kelebekler sessiz gölgesine sığınır
Tüm azametiyle köklerini toprağın derinliklerine daldırır
yer altı sularının ezgisini taşır bedenine
sunar öz suyunu hayata
İyice bakarsanız bu ağaca
görürsünüz acıyla kırılmış dallarını
Elli yıl önce genç bir ağaçken daha
karşılaşmıştı acıların en büyüğüyle
Bir Hıdırellez'e uyanacak günün akşamı
Hıdır ile İlyas buluşacak
yeraltının bereketi yeryüzüne taşınacaktı.
Ağaç coşkuyla yapraklanmış dallarının
kokusunu paylaşmak için
rüzgarın eşliğinde salınırken
asker ve birkaç sivil ellerinde kereste ve demirlerle geldi

Üç noktadan dümdüz uzanan bir üçgen uzattılar
ve ucunda yağlı bir urgan
Tam altına bir masa koydular
ve masanın üzerinde küçük bir tabure
Genç ağacın karşısına
böylece kuruldu darağacı
Ağaçtan doğmuş
ağaca yabancı
darağacı
Ağaç dikkatlice baktı darağacına
biçimsiz kolları süzdü
Kökleriyle toprağı yokladı
kökleri yoktu darağacının
başı yok
yalnızca ölümdü hatırlattığı
Ağacın ömür halkalarına
acıyla burulmuş bir halka eklendi
Akşam geceye devrederken soluğunu
ortalık hareketlendi
bir anda bölündü sessizlik
sirenler, rap raplar, zincir sesleri
bir anda bölündü gece
spot ışıkları, bağırışlar, koşuşturmalar
Derken
ayrı ayrı
kolları ardından bağlı
ayakları prangalı
üç tutsak
- her birinin etrafında onlarca kişi
girdi içeri
Ağaç, üç tutsakla
tek tek
göz göze geldi
yürekte bakışlarla
ışıklar saçan
üç çift göz
Attıkları her adımda sarsılıyordu yer
-güçlü sarsılmaz, kararlı adımlar
Ağacın kökleri
hissetti yaşamı
hissetti tereddütsüzlüğü
Başları ağaçlar gibi dik
adımları kökleri kadar sağlam
bu üç yürek
gözleri ağaca değerek
diğer kapıdan götürüldüler
Ağacın gövdesi yaşama saygı durdu
başı dikleşti
beklemeye koyuldu
-Denizlerin sınırsızlığıyla karşılaşacağı zamanı

Birden en tepedeki üç yaprak
Deniz'in gözleriyle karşılaştı
Bir odada / çevresinde üniformalılar
ayakta Deniz
kolları bağlı ardından
Ağaç daha fazla görebilmek için
köklerinden yükseldi
Deniz ağaca sırtını dönerken
odaya giren Yusuf'u gördü ağaç
Zincirler zorlasa da
başları ve omuzlarıyla kucaklaşıyorlardı
Yusuf götürüldü
Hüseyin girdi içeri
Yine aynı sıcaklık, yine aynı bağıllık
yine aynı kararlılık
Kucaklaşmalar... son vedalar
Bir zaman sonra
kapıdan göründü Deniz
Üzerinde
dizlerine kadar inen
beyaz patiskadan gömlek vardı
rahatça adımlıyordu yolu
-ayağında pranga yoktu
patikadan yürür gibi
huzurlu, kendinden emin
Bakışları ağaçla bütünleşti

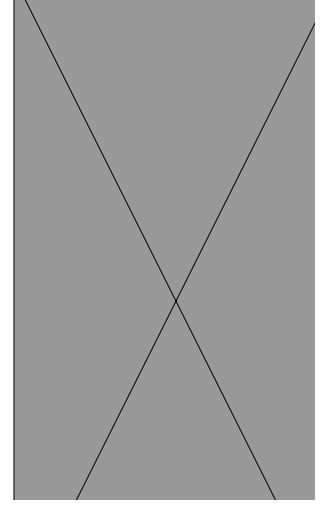
Ağaç anladı
bu gözlerle son karşılaşmayı
dalları aşağı sarktı
Çift ilmekli urgan
geçirilirken Deniz'in boynuna
Gür bir ses yükseldi
Ağacın dalları yukarı kalktı
Cellat tekmeledi tabureyi
son hece Deniz'de kaldı
Ayakları masaya değdi
masa çekildi
Deniz boşlukta kaldı
Ağaç uzandı kökleriyle
Deniz'in kapandı gözleri
tüm vücudu kasıldı üç kez
Ağacın dalları da Denizle birlikte
kasıldı üç kez...
Ve sessizlik
sessizlikte korkulu bekleyişler
Çevredekiler ani bir sesle ürperdiler
duvarların körlüğünden
bir güvercinin havalanışıyla
-yillarca bu güvercin ağacın onur konuğu oldu.
Kelepçeler açıldı, ip kesildi
Deniz darağacından indirildi.

Yusuf,
Hüseyin
ayrı ayrı odalarda
aynı sabırsızlıkla
beklediler sıralarını
Deniz'in o gür sesini duyalı
neredeyse bir saat olacaktı
-nerde olsa tanıklardı
geceyi yırtan
karanlığı parçalayan o sesi
Deniz'in sesi
seslerine karıştı
Son sözler
son eylem
yaşamın ötesi

Yusuf Hüseyin
kucakladılar yaşamı
aynı sadelikle
aynı cüretle
Hep aynı acı doldu yüreklere
Hep aynı kararlılık sardı
geride kalanları
Haykırılmıştı kararlılık
düşmana korku saldı
dostlara
"üzerinden gidilecek iz"
Deniz Yusuf Hüseyin
ayrılmaz üç yaşam
Ağacın dallarında, köklerinde
üç yaşam.
Üç kez ardarda vuruldu ağaç
Üç kez öldüresiye bir acıyla
kıvrandı dalları
Üç kez yaşanılmalı bir hayatın
kararlılığıyla tutundu yaşama

Tanıktı ağaç
huzurlu kapanan gözlere
tanıktı
yaşam için ölmeyi bilenlere

özgür güven

Toplumbilim ve Toplumsal Değişim

Bilimin temelinde insanın kendi kendisini, dünyayı ve yaşamı açıklama çabası, merakı vardır. Merakını gidermek için dış dünyayı gözlemek ve açıklamaya çalışmakla başlayan bu çaba, gözlem gücünün artmasıyla, ortaya çıkan bilgi birikiminin yoğunlaşmasıyla birlikte gelişti. Bu birikim belirli bir aşamada sınıflandırma ve tasnif edilmeyi zorunlu hale getirdi. Bilimsel çaba, zamanla farklı farklı alanlarda uzmanlaşmayı da kaçınılmaz hale getirdi: Doğa bilimleri ile insan bilimleri birbirinden ayrıldı ve doğa bilimleri kendi içinde birçok bransa ayrıldı. Bütün bilimler tarih boyunca önemli gelişmeler kaydetti, ancak bunlar arasında en geç gelişen, en az bilinen ve en az tanınan bilim dalı toplumbilimleri oldu.

Bunun nedenleri var. En başta, insanın kendisini ve içinde yaşadığı toplumu gözlemlerken, bilgi birikimi deneyim edinmede karşılaştığı güçlükler yer alır. Dış dünya, yani çevremizde yaşayan hayvanlar, bitkiler, taş, toprak, gökyüzü vb. ilgili, yani canlı ve cansız doğayla ilgili gözlem yapma, bilgi biriktirme, birikmiş bilgiye erişme, insanın kendisiyle ve içinde yaşadığı toplumla ilgili gözlem yapma, bilgi biriktirme ve birikmiş bilgiye erişmesinden çok daha kolaydır. Üstelik insana ve topluma dair bilginin öznelliği nedeniyle güvenilirliği de bir o kadar tartışmalıdır. Toplumbilimleri, geç gelişmenin yanı sıra bu öznellik nedeniyle bilim öncesi döneme özgü hurafelerden, geleneklerden, dinsel önyargılardan oldukça etkilenmiş; içinde barındırdığı

bilime aykırı pek çok şeyi de günümüze kadar getirmiştir.

Doğa bilimleri esas olarak dış dünya ve toplumsal üretici güçleri ele alırken, toplumbilimleri, üretim ilişkilerini ele alır. Var olan toplumsal ilişkilerin devam etmesinde çıkarı olan toplumsal sınıf ve katmanların kendilerini haklı göstermek amacıyla geliştirip kurdukları ideolojik üst yapı da toplumbilimlerinin konusu arasında yer alır. Bu üst yapıyla birlikte, bunun maddi zemini olan ekonomi de toplumbilimlerine dahildir. Toplumbilimlerinin gelişiminin geç olmasında mevcut toplumsal ilişkilerden çıkarı olan sınıfların, bu çıkarları nedeniyle bu ilişkilerin sürmesini istemeleri ve halihazırda var olan toplumsal emeğin ve üretimin örgütlenmesini; dolayısıyla toplumsal kurumsallaşmayı kontrol altında bulunduran egemen sınıfın maddi-ideolojik egemenlik aygıtlarının önemli payı var.

İnsanın ve toplumların tarihine bakarken, egemenlerin yazdığı yazılı tarihle yetinmeyerek toplumdaki üretim ilişkilerini ve bu ilişkilerin işleyişini yakından incelemeye çalışmak, egemen sınıflar tarafından hep sakıncalı bulunmuş, engellenmeye çalışılmıştır. Egemen sınıfın çıkarlarını koruyan ve egemenliklerinin devamına hizmet eden kurulu toplumsal düzen ve bu düzen altında süren toplumsal ilişkiler, egemenler tarafından her zaman ilahi-tanrısal güçlere bağlanmış; toplumsal işleyişin, zengin-yoksul ayırımının ve toplumsal hiyerarşinin tanrı

buyruğu olduğu öne sürülerek bu düzenin sonsuza dek süreceği savunulmuş ve bu bütün topluma kabul ettirilmeye çalışılmıştır.

Bütün sınıflı toplumlarda ve bütün çağlarda hem maddi malları üreten alt sınıflara hem de egemen sınıftan tek tek bireylere verili toplumun imajı açık ve basit olarak gösterilmeye, kabul ettirilmeye çalışılmıştır. Bütün sınıflı toplumlar açısından ilişkilerin belirleyeni maddi malların üretimi değil, gelenek ve görenekler, ahlaki yargılar, değerler ve var olan verili toplumsal kurumlar olarak gösterilmeye, kabul ettirilmeye çalışılmıştır. Burada ya ezelden beri yapılagelen şeyler yapılacak, kurallara uyulacak ve bu böylece ebediyete kadar böyle sürecek, ya da bunu yapmayanlar, itiraz edenler başlarına gelecek, getirilecek her türlü musibete razı olacaklar, tanrının ve toplumun verdiği cezayı çekeceklerdir. Açıkça anlaşılacağı gibi böyle bir durum hiçbir zaman gerçek olmadı. Üstelik bu görüşleri savunup gerçekmiş gibi göstermeye çalışanların bu tezleri asla bilimsel bir temele de dayanmadı. Sınıflı toplumları anlatan bütün tarih boyunca toplumbilimlerinin gelişmemesi de öne sürülen bu tezlerin altı boş, kof tezlerden ibaret olması da bu koşullarda olağandı. Zaten sınıflı toplumlar var olduğu müddetçe toplumbilimlerin ne özgürce gelişimi mümkündür ne de özgürce hayata uygulanması.

TOPLUMBİLİMLERİ TOPLUMSAL DEĞİŞİMDEN DOĞAR

Tarih sahnesine çıkan toplumsal sistemler kendi tarihsel ömürlerini doldurup üretici güçlerin gelişiminin önünde engel haline geldiklerinde yıkılıp gittiler. Eski toplumun ve eski topluma ait ilişkilerin devamında çıkarı olan egemen sınıf ile ezilen, sömürülen baskı altındaki sınıflar arasında şu ya da bu şiddette kesintisiz olarak süren bir mücadele vardır. Eski toplumu içten içe kemiren ve çöküşe sürükleyen bu mücadele, gelişiminin belirli bir aşamasında ani bir sıçramayla, bir devrimle sonuçlanır. İnsanın evrimi aynı zamanda ekonominin evrimidir. İnsanlık tarihi, ekonomik ve toplumsal ilişkilerde gelişmeler, gerilimler, çelişkiler ve çatışmalarla devam eden, patlamalarla, sıçramalarla süren bir evrim sürecidir.

Tarih boyunca ortaya çıkan her toplumsal sistem, kendi sonunu getirecek olan yıkım dinamiklerini ve yıkıcı güçleri de bağrında taşır. Toplumda yer alan her sınıf kendi maddi-ekonomik koşullarına, üretim sürecindeki yerine ve üretim araçlarına sahip olup olmamasına bağlı olarak ya tutucu güçler arasında ya da yıkım güçleri arasında yer alır.

Bu durum sadece maddi bir güç olması ya da olmamasıyla sınırlı değildir. Burada her sınıf kendi ideolojisiyle de yerini, safını belirler. Mevcut toplumsal sisteme dair yeni değerlendirmeler ve yeni ideolojiler, sadece toplumların krize girdiği, sorunların, çelişkilerin ön plana çıktığı dönemlerde ortaya çıkmazlar. Maddi koşulların ve güçlerin yanı sıra ideolojiler ve buna bağlı olarak geliştirilen tezler, teoriler de eski toplumun yıkılmasında ve yerine yeni bir toplum kurulmasında etkili olurlar. Her toplumda "egemen sınıfın fikirleri egemen fikirlerdir" (Marks), ancak toplumsal altüst oluş dönemlerinde egemen sınıfa ve bu sınıfın egemenliğine karşı çıkarak yeni bir yaşam uğruna mücadeleye atılan sınıfların ideolojileri de ön plana çıkar, sürece etkin olarak müdahil olurlar. İdeoloji asla edilgen bir öğreti değildir, bir toplumsal sistemin hem korunup savunulmasında hem de yıkılışında etkin bir güçtür.

Feodal toplumun bağrında gelişmeye başlayan kapitalist ilişkiler ve yeni toplumun gelişen sınıfı burjuvazi, Rönesans ve reform hareketleriyle kendi ideolojisini geliştirip toplumda egemen kılmaya başladı. 16. yüzyıldan 18. yüzyıla kadar yaşanan köylü ayaklanmaları, isyanlar ve devrimler bu ideolojiden beslendiler. Amerika'da ve Fransa'da serbest rekabetçi kapitalizmin ideolojisi olan liberalizm bu dönemde gelişti; hem Amerika'da hem Fransa'da gerçekleşen burjuva devrimlerin ideolojik temelini oluşturdu; insan hakları beyannamesi biçimindeki burjuva anayasalarla somutlandı.

Kapitalizmin feodalizme galebe çalmasından ve burjuvazinin egemen sınıf konumuna gelmesinden hemen sonra işçi sınıfının önce tek tek burjuvalara, sonra burjuva sınıfa karşı mücadelesi başladı. Bu süreçte burjuva egemenliğe ve kapitalizme ilişkin yeni değerlendirmeler, eleştiriler ve ideolojiler de ortaya çıktı. Önce ütopyik/kurgusal bir eleştiri olarak başlayan sosyalizm, 19. yüzyılda Marks ve Engels tarafından maddi-bilimsel temellerine oturtuldu; proletaryanın ideolojisi olan Marksizm Leninizm doğdu. Proletaryanın kurtuluş doktrini olan bilimsel sosyalizmin doğup gelişmesi ve toplumsal bir güç haline dönüşmesiyle birlikte, toplumbilimleri de büyük gelişme kaydetti. Her toplumsal sistem altındaki üretici güçlerin durumu, üretim ilişkileri ve bu nesnel koşullarda yaşayan sınıfların ve bu sınıflara mensup bireylerin hakları, sorumlulukları ve görevleri, daha önce hiçbir zaman böylesine derin ve kapsamlı olarak araştırılıp çözümlenmemiştir.

Doğa bilimleri her bakımdan toplumsal gelişmelerle karşılıklı etkileşim içinde olmakla birlikte birçok yönden toplumbilimlerinden ayrıdırlar. Toplumbilimleri esas olarak toplumsal olanla, siyasal ve ekonomik mücadelelerle ilgilenir. Doğa bilimleri ise fizik, kimya, matematik gibi uzmanlık alanlarına ayrılmakla birlikte doğadaki hareketin, maddenin sırrına inmeye çalışır. Yine de toplumsal olaylardan ve gelişmelerden yalıtk değildir. Bu bilimler kendi gelişmelerine bağlı olarak yöntem bakımından da değişim gösterirler. Doğa bilimlerinde 20. yüzyıla kadar bilgi birikimi artarak gelişim gösterdi. Bu süreçte bilgiler tasnif edilerek kaydediliyor; nicelik olarak birikim sürüyordu. Doğa bilimlerinde uygulanan yöntem sadece buydu. Toplumbilimlerindeyse hem yöntem hem de incelenen alan çok daha değişkendi. Toplumbilimleri asıl olarak hem tarihte hem de tarihsel olaylarda gerçekleşen değişimi, değişim sürecini inceler. Arkeoloji de olsun Antropoloji'de olsun geçmişle (veya bugünle) ilgili olaylara ve bulgulara erişmede kullanılan yöntemler kazı alanlarında, fosil incelemelerinde vb. daha yavaş ilerler; elde edilen bilgi ve bulguların yorumlanması, aydınlatılması, özellikle günümüzde (kapitalizm altında) gerçekleşen toplumsal hareketlerden elde edilen bilgi ve deneyim birikimiyle birlikte hızlanıp değişmektedir. İnsanın ve insan topluluklarının tarihinin incelenmesinde görülen bu eğilim, Marksizm'le birlikte bilinçli bir yöntem haline geldi ancak.

İnsanın ve insan topluluklarının incelenmesinde kullanılan diyalektik materyalist yöntem, bunun tarihte uygulanması, yani tarihsel materyalizm pek çok bilim insanı ve akademik çevre tarafından pratik olarak kabul edildi ve uygulanıyor. Ancak sıra günümüz toplumunun ve toplumsal hareketlerin irdelenip analiz edilerek aydınlatılmasına gelince, yine aynı bilim insanları ve akademik çevreler bu yönetime başvurmaktan büyük bir dirençle imtina ederler. Mesela bugün, Endonezya'dan sahra altı Afrika'sına, Amazon ormanlarına kadar geniş bir alanda yaşayan az sayıdaki ilkel kabilelerin, toplulukların yaşamıyla ilgili akademik çalışmalar, araştırmalar ve buralardan elde edilen bilgiler, günümüz modern burjuva toplum koşullarında yaşayan insanlar ve olaylar hakkında inceleme, araştırmalardan, bilgi ve bulgulardan daha fazladır. Bunun nedenlerinin en başında geleni, söz konusu kabilelerin yaşamının geçmişe, burjuva toplumda yaşananların ise geleceğe ışık tutmasıdır.

Kabile yaşamının ve geleneklerinin, kurumsal yapılarının o günden bugüne nasıl bir değişim geçirdiği; bugün bu gelenek ve kurumların ulaştıkları düzey ve modern burjuva toplumdaki işlevleri açığa çıkarılıp aydınlatıldığında neler olacağını şöyle bir durup düşününce, burjuva toplumbilimin ve burjuva toplumun bir parçası olan bugünkü akademinin bunu yapmaktan niye kaçtığı da anlaşılır. Öyle ki bugün "insan doğası" olduğu iddia edilen pek çok davranı-

şın, toplumdaki yerleşik geleneklerin, inanç ve değer yargılarının çoktan unutulmuş eski topluluklardan aktarılageldiği; burjuva sınıfın sınıfsal çıkarlarının ve egemenliğinin sürmesinde işe yaradığı; bu tür şeylerin bugün halen sırf bu yüzden varlığını sürdürdüğü görülecektir. Günümüz burjuva toplumunda yaşayan işçi ve emekçilerin katılımcı olduğu gerçek bir toplumsal inceleme ve araştırmayla insanların neleri görüp kavrayacağı; kendilerini ağır ve uzun çalışma koşullarına zorlayan, sefalete, yokluğa ve yoksunluğa mahkûm eden kapitalizmin işleyiş yasalarını kavradıklarında bu insanların neler yapabileceklerini bildiklerinden en azından tahmin ettiklerinden bu burjuva “bilim böceklerinin” neden gerçeklerden kaçtığı, direnç gösterdiği daha iyi anlaşılacaktır.

BİLİM DÜNYASINDA TOPLUMBİLİM

Bilim dünyasında zirve daima matematiğe aittir. Onu fizik, kimya ve sonra da biyoloji izler; biyolojinin önceliği de hayvanlar alemidir, ancak bitki ve hayvanlardan sonra sıra insana gelir. Buradan da nihayet psikolojiye ve sosyolojiye kadar uzanan zincirin son halkasında toplumbilimleri yer alır. Anlaşılacağı gibi bilimler skalası pozitif bilimlerle, fen bilimleri ile başlar, sosyal bilimlerle tamamlanır. Ama bu düzenleme, bu sistematik hem hatalı hem de çarpıktır. Çünkü insanla toplum arasındaki ilişki, burada kendi doğal seyri içinde ele alınmamaktadır. Yüz milyonlarca yıllık bir evrimin sonunda insanın ve insan

toplumunun ortaya çıkışını ilkel canlılardan başlayıp bugünlere kadar uzanan bir evrim süreci olarak ele almaz. Bu skaladaki bakış açısı, kutsal metinlerdeki yaratılış efsanesini temel alır.

Maymundan insana geçiş, elin beyni, beynin eli geliştirmesi ve ortaklaşa çalışmayla gerçekleşti. İlk insan toplulukları bu sayede ortaya çıktı. Sonra avcılık ve toplayıcılıktaki bilgi birikimi geleneksel tekniklerin gelişimi insan beynini ve bunun insan vücudundaki maddi uzantılarını, organlarını da değiştirip geliştirdi. Biyolojiden psikolojiye uzanan insan ve toplumbilimlerinin temeli de bu süreçtedir. Çünkü işitme, görme, koku alma ve diğer yollarla aldığımız duyumların insan beynine yansması, imgeler oluşturmaları, dış dünyayı algılayıp yorumlamasıyla bütün bu bilimler ilgilenirler.

İnsan dişleri, pençesi ya da diğer organlarıyla ele alındığında doğadaki diğer avcı türler karşısında zayıf ve dezavantajlıdır. Ancak insanı güçlü kılan toplu avlanma ve toplu yaşam oldu. Daha baştan itibaren insan, ancak bir topluluk içinde onun bir parçası olarak var olabildi, bu nedenle de toplu yaşama sahip oldu. Burada insanı farklı kılan özelliği, diğer tüm hayvanlardan daha çok topluluk yaşamına entegrasyonu ve bu entegrasyonun sürekliliğidir. Şunu da ekleyelim, topluluk olarak yaşayan diğer hayvan türlerinin hiçbirinde, hatta en gelişkin olanlarda bile, en ilkel insan topluluğundaki gelenek aktarımı, eğitim ve yetiştirmenin izine rastlanmaz. Her insan, daha doğduğu andan itibaren içinde bulunduğu topluluk tarafından “yetiştirilme”ye başlar. Bu “yetiştirilme” dil öğretiminden geleneklere, inançlardan meslek edinmeye kadar hayatın her alanını kapsayan ayrıntılı bir “eğitim” sürecidir. Ki insanın bu “yetiştirilme-yetişme” süreci doğumundan ölümüne kadar bütün hayatı boyunca devam eder. Şöyle de söyleyebiliriz; “eğitim”, “yetiştirme-yetiştirme” dediğimiz şey, insanın kendi kendini evcilleştirmesidir.

İşte “insan doğası” denen her şey burada anlamını bulur. İnsan doğası, insanın içinde yaşadığı toplum tarafından eğitilmesi ve koşullandırılması sonunda öğrendikleridir. İnsanın içinde yaşadığı, ürettiği, tükettiği toplumsal koşullar dışında, bu koşullardan bağımsız bir doğası yoktur. Buradan da açıkça anlaşılacağı gibi, bu koşulların değişimi “insan doğası”nın da değişimine varır. Burada insan doğasının değişmezliğinden söz etmek, insanın içinde yaşadığı toplumun ve toplumsal koşulların değişmezliğinden söz etmektir, ki bu asla doğru değildir. Koşulların ve insan

doğasının değişmezliği demek, toplumsal gelişimi ve değişimi inkâr etmektir. Bu da var olan toplumsal sistemin devamında çıkarı olan egemen sınıf tarafından topluma pompalanan bir düşüncedir. Eğer bu doğru olsaydı insanlar halen avcılık-toplayıcılık koşullarında yaşıyor olurlardı. Sınıflı toplumlardan söz ettiğimize göre, bu durumda da hala kölecilik koşullarının sürmesi gerekirdi. Oysa yaşam bu görüşü tamamen reddediyor; insan doğası da toplumsal koşullarla birlikte sürekli olarak değişip geliyor. Yani tarihsel-toplumsal evrim insanı, toplumu, toplumsal koşulları ve buna bağlı olan insan doğasını da değiştirecek ilerlemeye devam ediyor.

İnsanın korkuları, arzuları, zaafı ve erdemleri ve davranışları tarafından belirlenen insan psikolojisi de gerçek anlamını burada buluyor. Toplumsal koşullar ve bu koşullara bağlı bütün bu duygular, arayışlar, arzu ve isteklerle birlikte kendi kendini yenileyip değiştiren insan psikolojisi, geçirdiği bütün değişime, gelişime rağmen eski çağlarla arasındaki bağı koruyan ve kesintisiz olarak süren toplumsal ilerlemenin ürünüdür.

TOPLUMBİLİMDE AHLAKİ VE ESTETİK DEĞERLER

Toplumbilimleri farklı farklı dallara ayrılrsa da, gelişimini kesintisiz olarak sürdüren insan toplumunu inceleyen kapsamlı, bütünsel bir çalışma disiplini. Daha önce de belirttiğimiz gibi psikoloji ve sosyolojiden ibaret değildir, biyoloji, antropoloji, arkeoloji ve özellikle iktisat ve yine bir bütün olarak felsefe de buna dahildir. Bunu vurgulamamızın nedeni, hukuktan ahlaka, etikten estetiğe kadar hepsinin esas olarak bu disiplin altında ele alınmasıdır. Ki buna tarih boyunca çeşitli biçimler alan "din bilim" (teoloji) de dahildir. Buradan anlaşılacağı gibi iyilik, doğruluk, güzellik gibi etik-ahlaki-estetik değerler de toplumbilimleri içinde ele alınıp irdelenir; bu kavramların ve ifade ettiği değerlerin hiçbiri toplum dışında bir anlam ifade etmez; toplumsal gelişim ve değişime bağlı olarak bu kavramların içeriği de değişir, gelişir. Platon'dan bugüne bu değerleri "ölümsüz" değerler olarak kabul edip yüceltmeye çalışanlar oldu: bu değerleri değişmez doğrular gibi ele aldılar. Ama bütün bu fikirler, daha önce de belirttiğimiz gibi egemen sınıfın fikirleridir ve egemen sınıf kendi çıkarlarını koruyan bu toplumsal sistemin sürüp gitmesini, değişmezliğini kabul ettirmek için bu fikirleri topluma kabul ettirmeye çalışmaktadır. Bunun en son ve yakın örneği, emperyalizmin ideologlarının "tarihin

sonu" ilanıydı. Tarih boyunca egemen sınıfların bu nafile çabaları hep oldu, ama daima da başarısız oldu; tarihsel toplumsal gelişim ve değişim sürdü.

Ancak bu söylediklerimizden, bu değerlerin toplumda karşılığı olmadığı sonucu çıkarılamaz. Bu değerler toplumda karşılığı olan gerçek değerlerdir. Tıpkı bireylerin toplumdaki diğer bireylerle kurduğu ilişkiler ve bu ilişkilerin içeriğini kavramada ve geliştirmede kazandığı başarılar kadar gerçektir. Bunun teknik başarılarından tek farkı, bunların maddi nesnelere somutlanamamasıdır. Değerler üzerinden elde edilen başarılar genellikle insan ilişkileri içinde kendilerini gösterirler ve kalıcılaşırlar. Hepimizin zaman zaman kullandığı atasözleri, toplumda örnek gösterilen bazı işler, eylemler, kahramanlıklar da böyledir. Bu işleri, eylemleri yapanlar ya da bu sözleri söyleyenler de bir zamanlar yaşayan gerçek insanlardı. Bu sözlerde, bu eylemlerde ifade edilen değerler insanların geçmiş yaşam deneyimlerinden süzülmuş soyutlamalardır ve bu yüzden gerçek değerleri temsil ederler. Kuşkusuz bütün bu insani değerleri yaratan dünyanın (ve bugünün) kahramanlarının, devrimcilerinin, bilgelerinin, şairlerinin ve sanatçıların eserleri de insanlığa yaptıkları katkıları da yitip gitmediler. Bütün bunlar insanın tarihinden bugünlere uzanan olumlu, iyi, güzel şeyler kültürünün kalıcı bir parçası olarak yaşamaya devam ederler. Ancak kültür ve sanat eserlerinin içeriği de diğer değerler de ilelebet, değişmez olarak sürüp gitmezler. Toplumsal koşulların değişimine bağlı olarak gelenekler gibi bu değerlerin içerikleri de değişip gelişirler. Bu yüzden bu değerler gelecekte de bu biçimiyle kalıcı olamazlar; maddi yaşam koşullarını değişiminden sonra zaman içinde değişir gelişirler.

Bütün tarih boyunca, toplumsal yaşamın her alanında toplumun daha ileri gitmesini, üretici güçlerin özgürce gelişiminin önündeki engellerin kaldırılmasını isteyen, bunun için mücadele eden geleceğin güçleriyle bu güçleri bastırmaya çalışan, eski toplumun sürüp gitmesini isteyen, üretici güçlerin gelişimini engelleyen güçler arasında mücadele sürdü. Tarihsel-toplumsal ilerleme sürecinde her zaman, geleceğin güçleri insanların daha iyi koşullarda yaşayabilmesi için mücadele verdiler. Toplumsal yaşam karmaşıklaşıp geliştikçe, bu toplumsal koşullarda yaşayan insanların hayalleri ve istekleri de değişir. Bu mücadelede insanlar dün olduğu gibi bugün de ancak çözebilecekleri sorunları önlerine koyarlar.

Tarih boyunca süren bu mücadelede ahlaki olarak iyi ve doğru olanı yaratanlar

ve savunular da, bilim ve sanat alanında insanlığa hizmet edecek muhteşem eserler verenler de hep daha iyi bir gelecek uğruna mücadele eden geleceğin güçleri oldu. Bu nedenle, bu eserler hala güzelliğini ve canlılığını koruyarak gelecek güzel günlere esin vermeyi sürdürürler. Onlar bu özellikleri -ama sadece bu özellikleri- nedeniyle kalıcıdır ve kalıcı değerleri temsil edebilirler diyebiliriz. Eğer geçmişten gelen bu eserler yerleşik, kalıcı ve yüksek değerler olarak ululanıp körükörüne kabul edilirlirse, tarihsel-toplumsal gelişmenin önüne bir engel olarak çıkabilirler. Marks, proletaryanın şiiri esinini geçmişten değil gelecekte alır derken tam da buna dikkat çekiyordu. Velhasıl hangi toplumsal koşullar altında olursa olsun, ahlaki değerler ve sanat eserleri de dahil hiçbir şey statik-değişmez değildir, her şey sürekli olarak değişim ve gelişim içindedir. Bir kez daha belirtelim; her kim bir statükonun kalıcılığından, değişmezliğinden söz ediyorsa o kurulu düzenin devamından yanadır, eski toplumun savunucusudur ve onlara karşı mücadele kaçınılmaz olarak gündeme gelir, gelecektir. Değişmez, mutlak, yüce olan ne varsa hepsi bu mücadelenin sonunda yıkılıp aşılarak geleceğin yolu açılacaktır.

Tekrar değerler konusuna dönersek; bu değerler karşısındaki tutum değişip değerlerin toplumsal koşullara bağlı olarak değişeceği kabul edildiğinde, değerlere ilişkin daha derin ve daha köklü bir kavrayış yakalanabilir, böylelikle geleceğin güçleri yeni ve daha ileri bir toplumun kuruluşu sürecinde bu değerleri

Tarih boyunca süren
bu mücadelede ahlaki
olarak iyi ve doğru
olanı yaratanlar ve
savunular da, bilim
ve sanat alanında
insanlığa hizmet
edecek muhteşem
eserler verenler de hep
daha iyi bir gelecek
uğruna mücadele
eden geleceğin
güçleri oldu.

daha verimli ve daha uygun olarak değerlendirip toplumun hizmetine sokmak mümkün olur.

TOPLUMBİLİMDE YÖNTEM

Doğa bilimleriyle toplumbilimleri arasındaki fark sadece konu ve içerik bakımından değil, aynı zamanda yöntem bakımından da vardır. Doğa bilimlerinden çok daha sonra gelişmeye başlayan toplumbilimleri hep üvey evlat muamelesi görmüştür. Bu yüzden de uzun zaman sıkıntılı bir ilerleme kaydetmiştir. Bu sıkıntılar yöntem konusunda da geçerlidir. Daha önceleri üç farklı yöntem kullanıldı. Bunlar sırasıyla edebi, biyolojik, matematiksel yöntemlerdi. Bugün bu üç yöntemin birlikte kullanılmaya, böylece daha iyi, daha sağlıklı sonuçlara ulaşılmaya başlanmıştır. Edebi yöntem, daha önceki dönemlere ait mitoloji, söylence, şiir, masal gibi sözlü edebiyat eserlerinde ve yazılı belgelerde anlatılan gelenekler, alışkanlıklar, yaşam biçimleri gibi verilere dayanarak geçmiş toplumsal yaşam aydınlatılmaya, anlaşılmaya çalışılıyordu. Daha sonra diğer doğa bilimlerinde, özellikle biyolojide kullanılan yöntemler neredeyse olduğu gibi toplumbilimlerinde kullanılmaya çalışıldı. Bu sefer ortaya çıkan sonuçlar ya hatalı ve yanlış ya aşırı ölçüde yüzeyseldi. Sonuçlar öylesine basite-sıgılığa indirgendi ki, ırkçılar, gericiiler bunları (alt insan vb kendi gerici, faşist ideolojileri için) kullandılar. Elde edilen sonuçların güvenilmezliği ve sığılığı ortaya çıkınca bu sefer matematiksel yöntemle başvuruldu; sayımlar, ölçümler yapıldı. Kayıt altına alındı, istatistikler yapıldı. Bu sefer de ortaya çıkan sonuçlar kesin ama hep yanıltıcı oldu.

Toplumbilimcilerin birbiriyle alakasız bulgular üzerinden yürüttükleri tutarsız, kafa karıştırıcı tartışmalar, genel kamuoyunda toplumbilimlerine güven duyulmaması sonucuna vardı. Toplumbilimleri doğa bilimlerinden ayrıldı, toplum nezdinde iyice prestij kaybetti. İnsan ve toplumbilimlerinin başka, doğa bilimlerinin başka şey olduğu öne sürüldü ve bu savlar bir dönem yoğun olarak tartışıldı. Aslında bu görüşler ya birer yanılsamaydı ya da bilinçli bir aldatmacaydı. Çünkü gerçek yaşamda insan bilimleriyle doğa bilimleri birbirinden ayrılamaz. Doğanın dışında insan olamayacağına göre, doğanın dışında insan bilimleri de toplumbilimleri de olamaz. Zaten bu konuya Marks çok daha önceden dikkat çekmiş, insan bilimleriyle doğa bilimlerinin eninde sonunda tek bir bilim olacağını söylemişti.

Burada özellikle şuna dikkat çekmek isteriz; karşıt sınıfların varlığı ve birinin diğeri üzerindeki tahakkümüne dayanan sınıflı toplumlar yaklaşık olarak dört bin yıllık bir geçmişe sahip. Bu toplumların temel özelliği, nüfusun büyük çoğunluğu tarafından üretilen artık ürüne nüfusun azınlığı tarafından el konulması, yani azınlığın çoğunluğu sömürmesidir. Her sınıflı toplumda bu el koymanın, sömürünün biçimi değişse de sömürü kalıcıdır. Bu toplumlarda sömürücü sınıf bütün iş yükünü sömürülen sınıfın sırtına yükler, boş zamanın tamamını kendine ayırır. İşte burjuva toplumbilimin yok saydığı, görmemek, göstermemek için şapkadandan tavşan çıkarma kırk takla attığı olgu tam da budur.

Bu gerçekliği inceleyip bütün sonuçlarıyla ortaya koymak yerine, sınıf karşıtlığını zengin-yoksul ayrımı diye zayıflatarak, sömürün üstünü örtmeye, mazeretler uydurarak sömürünün sürmesine çalışırlar. Aslında toplumbilimlerinin bugün yapması gereken, üretimin ve üretim tekniklerinin gelişmesi, her alanda yaygın olarak kullanılmasının sonuçları üzerine bu kadar çok gevezelik, laf cambazlığı yapmak değil, cesaretle, sağa-sola sapıp kaçamak yapmadan, kapitalizmin bugün içinde yuvarlandığı dipsiz uçurumu, çöküş ve çürümeyi bütün yönleri, bütün boyutları ve bütün sonuçlarıyla birlikte ortaya koymak; doğayı ve insanlığı sürüklediği felaketi gözler önüne sermektir.

TOPLUMBİLİMLERİ VE MARKSİZM

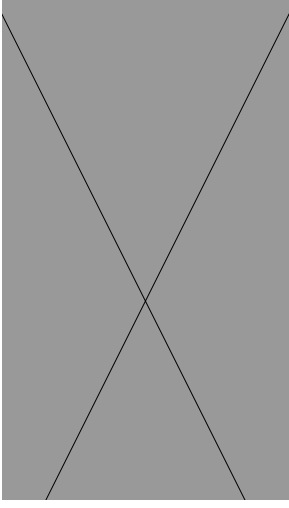
Marks'ın bir yöntem olarak diyalektik materyalizmi kurup geliştirdiği ve felsefeyi ayakları üzerine kaldırarak bilimsel felsefeyi kurduğu biliniyor. Ancak Marks sadece bir felsefi sistem kurucusu, bir filozof değildir. O aynı zamanda büyük bir toplumbilimcidir. Onun amacı bilimsel gerçekler üzerine kafa yormak, kendisinden öncekilerin yaptığı gibi dünyayı yeniden yorumlamak değil, bilimsel gerçeklerden de yararlanarak toplumu ve dünyayı değiştirmektir. Uzun araştırmaları, kapsamlı çalışmaları sırasında bulup açıkladığı toplumsal değişim yasalarına dayanarak, tarihte ilk defa insanların bilinçli bir biçimde yeni bir toplumsal sistem kurabileceklerini keşfetti. Doğa bilimcilerin, doğanın işleyiş yasalarının bilgisine dayanarak doğa üzerinde gerçekleştirdikleri etkinlik ve değişimi şimdi toplumun işleyiş yasalarının bilgisine dayanarak toplumsal alanda, toplumda da gerçekleştirebilmenin yolu açılmıştı. Bugüne

kadar gerçekleşen toplumsal gelişmeler, milyonlarca insanın istek ve iradelerinin bir sonucuydu. Ancak milyonlarca insan kendi isteklerine uygun olarak harekete geçtiğinde eylemleri birbirinin yolunu kestiği için sonuçta ortaya çıkan hiçbirinin istediği olmuyordu. Bu nedenle insanlar açıklayamadıkları toplumsal olayları ilahi güçlere yüklüyor "takdiri ilahi" diyorlardı. Marks, bunun "takdiri ilahi" olmadığı gibi, bilinmeyen bir başka güce de dayanmadığını, bizzat insanların eyleminin belirli somut koşullarda üreten ve yaşayan somut insanların eyleminin sonucu olduğunu gösterdi; bunun yasalarını keşfedip açıkladı.

Toplumbilimlerinin de artık fizik, kimya ya da diğer doğa bilimleri gibi gerçeklikle bağ kurmasının, kendisini sınavabileceği eylemlere geçmesinin zamanı gelmişti. Marks ve Engels kendilerinden önceki ütopyik sosyalistler gibi, topluma dair ütopyik kurgular yapmadılar. Toplumun değişiminin milyonlarca insanın iradesinin sonucu olduğunu açıkladıktan sonra, bu milyonların bir araya gelerek ortak bir irade oluşturacağı örgütlere ihtiyaç olduğunu gördüler. Kalan ömürlerini kapitalizmden komünizme geçişin sorunlarını çözmeye ve bunu hayata geçirmek için çalışmaya adanmışlar. Bu çabanın ilk meyvesi Komünist Manifesto oldu. Manifesto, topluma ve toplumsal değişime ilişkin en kısa ve en özlü eser olma özelliğini halen korumaktadır. Marks ve Engels, bu eserlerinde, bu dönüşümü gerçekleştirecek gücün, kapitalizmin ve kapitalist üretimdeki gelişmelerin bir sonucu olarak genişleyen işçi sınıfı olduğunu da nedenleriyle birlikte ortaya koydular.

O günden bu yana çok yol alındı, birçok başarılı ve başarısız deneyim yaşandı. Bu deneyimlerin her biri Marks'ın, Engels'in ve daha sonra adını onların yanına yazdıran Lenin'in haklılıklarını tekrar tekrar kanıtladı.

İnsanlık tarihinde daha önce yaşanan tarım ve sanayi devrimleri, insana organik ve inorganik dış dünya üzerinde etkin olma, denetim kurma olanakları sağladı. Kapitalizm, bu olanakları temel dürtüsü kar ve daha çok kar uğruna kullanarak insanın ve doğanın yıkımına neden oldu; doğayı ve insanı yok olmanın eşiğine kadar getirdi. Kapitalizmden komünizme geçişle tamamlanacak olan büyük toplumsal devrim ise, insana, toplumsal çevrenin ve toplumun kendisinin gelişimini denetim altına alma olanaklarını verecek; insanla doğa arasındaki uyumun ve birliğin yeniden kurulmasının yolunu açacaktır.

demet demeter

Tunus'a Yolculuk

Bir Tunus Serüveni

Tatlı, telaşlı bir çalışmayla günler önceden hazırlıklara başladık; 3.Dünya Kadın Konferansı'na gitmek için. Gideceğimiz yer bir Afrika ülkesi olan Tunus idi.

Gidecekler için öncelikli olarak İngilizce bilenleri tercih ettik. Daha sonra da kadın sorunuyla hem pratik hem de politik olarak ilgili olanları. Ve bu alanda çalışma yürütenleri. Tabii bir de bütçesini oluşturabilen herkesi...

Yolculuk bizim için pahalı olduğundan, sanki bu işin gerçekliği yokmuş gibi geldi ilk zamanlar pek çoğumuza!... Hele bir de konferans tarihi yaklaştıkça uçak biletlerinin fiyatları iyice yükselmeye başlayınca...

Yine de son ana kadar elimizden gelen çabayı da gösterdik. Özellikle birebir görüşmeler yapıp Dünya Kadın Konferansı'na Emekçi Kadınlar olarak katılacağımızı herkese anlatmaya çalıştık. Ve anlattığımız herkesten bu konuda destekte bulunmalarını istedik.

Konferans bütçesi oluşturmak için çalışmaya başladığımızda, neredeyse sıfır bütçeyle başladık bu işe. İlk etapta borçlanarak 3 kişinin biletini aldık. Her ne olursa olsun bu üç kişi 3.Dünya Kadın Konferansına mutlaka katılacaktı. Amacımız daha fazla kadını taşımaktı Tunus'a. Bunun için de büyük bir çaba harcadık. Kolektif emekle belli bir bütçe oluşturabildik. Konferansa katılabilmemiz için bize destek olan, emek ve çabalarını bizden esirgemeyen herkese teşekkür etmek istiyorum. 3.Dünya Kadın Konferansına bu kadar güçlü katılabilmemiz hepimizin çabasıyla mümkün oldu.

Bu hepimizin başarısıdır. Hepimizin emeğine sağlık...

Konferans zamanı yaklaştıkça bazı belirsizlikler de ortaya çıktı. Örneğin konferansın yapılacağı kültür merkezi başka bir etkinlik nedeniyle konferansa kapılarını kapattı. Konferans sitesinden başka bir yer aradığını duyurdu. Bu bende konferansın yapılmasına dair çeşitli kaygılar yarattı. Acaba yer bulunabilecek miydi? Yoksa başka bir sorun mu vardı, gibi endişeler. Konferansın yapılacağı 3-9 Eylül 2022 tarihine bir hafta gibi kısa süre kala konferansın yapılacağı yeni yer belli oldu. Kalanlarımızın biletleri de son bir hafta içinde alındı, tabii fiyatlar iyice yükseldi bu arada.

Tüm bu koşturmacanın arasında bir taraftan da 3.Dünya Kadın Konferansına sunacağımız atölye metinleri üzerinde çalışmalara başladık. Bir an önce sunum metinlerini hazırlayıp bunları İngilizceye çevirmemiz gerekiyordu. Metinler hazırlanıp son kontroller bittikten sonra İngilizce çevirileri yapıldı.

Bir de İngilizce ve Arapça olarak EKA'yı anlatan bir broşür hazırladık konferansta dağıtılmak üzere. Ve "Özgürlüğümüz Ellerimizde" Arapça, İngilizce, Almanca, İspanyolca yazılı pankartımız da hazırdu konferans yürüyüşünde kullanacağımız... Tabii bir de bayraklarımız... El yapımı Türkçe "Dünyaya Başkaldırıyoruz" pankartımız... Artık tüm materyallerimiz hazırdu... Bu yolculuk telaşında götürmeyi unuttuklarımız da oldu. Rosa'nın, Clara'nın resimleri gibi.

Konferans zamanı yaklaştıkça, Tunus üzerine Google araştırmaları yapmaya başladık. Öncelikle konferansın yapılacağı yeri öğrenmeye, etrafında neler olduğunu, toplu ulaşımın nasıl olduğunu, nerede kalınabileceği, Tunus'ta ne yenilir çivilir vs. gibi sorulara cevap aradık.

Türkiye'den Tunus'a gitmek vize gerektirmiyordu, ama pasaport gerektiriyordu ve ben de pasaport için 1-1,5 ay öncesinden başvururdum. Ama son ana kadar pasaportum gelmedi. Pasaportun basılması o kadar uzun sürdü ki konferansın 1 gün öncesi geldi. O kadar çok beklemiştim ki, en sonunda artık pasaport vaktinde gelmeyecek ve bende gidemeyeceğim duygusuna kapılmıştım. 3. Dünya Kadın Konferansına gitmeyi çok istiyordum. Yıllarca kadın çalışması yapmış biri olarak, dünya kadınlarının kadın sorununa bakışını, sorunun çözümüne yaklaşımlarını ve bu konuya dair ne düşündüklerini merak ediyordum.

Tunus'a dünyanın birçok yerinden gelecek olan kadınları bir arada görmeyi çok istiyordum. Onların duygularını, düşüncelerini merak ediyor, neler yaşadıklarını öğrenmek istiyordum. Dünyanın öbür ucundaki kadınlar bizimle aynı şeyleri mi yaşıyor, neler hissediyor; görmek, dokunmak, duymak... Tabii bir taraftan da Afrika ülkesi olan Tunus'u merak ediyordum.

Tunus'la ilgili ufak ufak internet araştırmaları da yapmaya başlamıştım. Akdeniz'e kıyısı olan bir Kuzey Afrika ülkesi Tunus. 20 Mart 1956'da Fransa'dan bağımsızlığını ilan edene kadar eski bir Fransız sömürgesi idi. Bundan dolayı orada yaygın olarak kullanılan dil Arapçanın dışında Fransızcadır.

Biz daha çok Ocak 2011 yılında açlık, yoksulluk, işsizliğe karşı gerçekleştirdikleri Yasemin Devrimi'yle tanıyoruz Tunus'u. Arap Baharı'nın başlamasına da vesile olan bu açlık isyan ve ayaklanmaları sonucunda 23 yıllık liderlerini devirmişler ve ülkede görece demokratik bir ortam sağlanmıştı.

3. Dünya Kadın Konferansı'nın Tunus'ta yapılacağını ve Tunus'a gitmek istediğimi

söylediğimde etrafımdan, eşimden dostumdan kaygı dolu tepkiler aldım. Arap ülkesi olması dolayısıyla "ya orada siz kısa giydiniz diye sorun yaşarsanız, başınız açık vs. gibi sebeplerle baskıya uğrarsanız ne olacak, nasıl olacak" gibi bir sürü kaygıları vardı. Tabii ki şunu biliyordum Tunus'ta bir Bahar Devrimi, Yasemin Devrimi yaşanmıştı ve demokratikleşme sağlanmıştı. Kadınlar eskisi gibi yönetilmek istemediğini göstermişlerdi. Bunun demokratik bir ortam yarattığının da az buçuk farkındaydım.

Ben oradaki yaşamı; Tunuslu kadınların nasıl bir hayat sürdüğünü, yaşamda hangi zorluklarla karşılaştıklarını merak ediyordum. Arap Baharı'ndan sonra Tunusluların yaşamında neler değiştiğini merak ediyordum. Bir taraftan da dünyanın pek çok ülkesinden gelen kadınları görmek, politik sorunlara, kadın sorunlarına yaklaşımlarını öğrenmek istiyordum. Ve onlarla nasıl bir birliktelik yakalayabileceğimizi anlamak istiyordum. Ama asıl olarak da Tunus'un yaşamını bir Afrika ülkesinin aynı zamanda Arapça konuşan Arap ülkesinin kadınlara davranışını kadınlarla olan ilişkilerini merak ediyordum.

Heyecanla, telaşla, merakla ve aynı zamanda dünya kadınlarıyla bir arada olmanın yaratacağı büyük bir coşku sevinçle bu sürece hazırlandık, hazırlandım.

Son anda pasaportum geldi ve gelir gelmez ben de Tunus yolcusuydum. 2 saat 50

dakikalık uçak yolculuğundan sonra indim Tunus'a. Uçak yolculuğu sırasında biraz da olsa Türkçe bilen Tunuslu bir arkadaşla tanıştım. Onunla sohbet ettim. Sağ olsun Türkçeden başka dil konuşamayan bana, indiğimizde pasaport kontrolde ve diğer şeylerde çok yardımcı oldu. Havaalanında, beni bir gün önce Tunus'a giden ve yabancı dil bilen yoldaşlarım karşıladı. Taksitle kalacağımız eve götürdüler. Hemen kahvaltımızı yapar yapmaz 3. Dünya Kadın Konferansının ilk etkinliği (4 Eylül Pazar) olan yürüyüş için toplanılan meydana gittik. İngilizce ve Türkçe "Emekçi Kadınlar" yazan bayrağımızı hemen dalgalandırmaya başladık. Dünyanın birçok yerinden gelen kadınların şenlikli coşkulu ve büyük bir motivasyon dolu yürüyüşü Tunus'un her zaman eylemlerinin yapıldığı "Devrim Meydanı"nda başladı.

Dünyanın pek çok yerinden gelmiş kadınlar, kadın örgütleri kendi flamaları, dövizleri, pankartları ile ve 3. Dünya Kadın Konferansının ortak pankartıyla yürüyüşe geçti. Yürüyüşte her dilden sloganlar atılıyordu. Biz de en önde bayrağımızı Emekçi Kadınlar (EKA) bayrağımızı dalgalandırdık; konferans pankartının hemen arkasında. Arka sırada da

"Dünyaya Başkaldırıyoruz" ve "Özgürlüğümüz Ellerimizde" yazılı pankartlarımızı açtık. Bayraklarımızla, pankartlarımızla yürüyüş kortejinde yerimizi aldık. Ajitasyon ve sloganlarla yürüyüş başladı. Başından itibaren yürüdüğümüz her an; o kadar coşkulu, o kadar içten, samimiydi ki... Kadınların birbirlerini anlamasalar bile, aynı dili konuşmasalar bile, aynı şeyleri hissettikleri her hallerinden belli oluyordu. Büyük bir coşkuyla atılan sloganlarla da gösteriliyordu o birliktelik ve bütünlük. Yürüyüş boyunca İspanyolca, Arapça, İngilizce, Almanca, Fransızca, İtalyanca, Kürtçe ve pek çok dilde atıldı kadın özgürlük sloganları...

O yürüyüşe katıldığım da şunu hissettim; yoldaşlarımın da desteği ile, iyi ki gelmişim buraya, iyi ki bu kadar uğraşmışız. Bu kadar uğraşa, çabaya değdiğini hissettim. Yürüyüş büyük bir motivasyon ve coşku doluydu benim için de dünyanın pek çok yerinden gelen kadınlar için de... Bu kadınlar sanki yıllardır birbirlerini tanıyorlarmış gibiydi. İlk defa görüyorduk birbirimizi ama herkes birbirine o kadar sıcak ve samimiyetle, güvenle davranıyordu ki... O duygu bütünlüğünü hissedebiliyorduk. Sloganlar bu coşkuyla atılıyordu. Çav Bella çeşitli dillerde aynı büyük coşkuyla söyleniyordu.

Yürüyüş ilk açılış konuşmasının ve etkinliğinin yapılacağı kültür salonunun önünde bitti. Ve hep beraber o salona girdik. Salonunda konuşmalar oldu müzik yapıldı. Filistin halkları, zindanda olan Filistinli liderleri sahneden selamlandı. Filistinliler bayraklarıyla sahneye çıktılar. Daha sonra herkes sahneye çıkıp bayraklarıyla halaylar çekmeye başladı. İlk gün bu şekilde açılmış oldu. Atölye ve delege toplantılarının yapılacağı okula daha sonra pazartesi günü geçtik.

İlk günün sonunda yorgunduk ama mutluyduk. 2. ve 3. gün; (5-6 Eylül 2022) yoğun olarak atölye programları vardı. Her atölyede

farklı konular anlatıldı ve tartışıldı. Toplamda iki gün boyunca 30 atölye vardı. İlk gün benim katıldığım bir atölye teorik tartışmaların yürütüldüğü bir atölyeydi ve beklediğimden bayağı teorik tartışmalar yürütülüyordu. Kadın sorununa sınıfsal yaklaşan ve bu konuda sınıfsal çözümün ancak kadın sorununu çözebileceğini anlatan pek çok ülkeden kadınların görüşlerini söylemesi, beni çok mutlu etmişti. Çünkü birçoğu ile bu konuda aynı düşünüyorduk. Önce anlamak dinlemek istedim. Ufak tefek çeviri sorunları yaşıyordum ama gene de genel hatlarıyla kadınların ne dediği anlaşılıyordu. Kimin sınıfsal yaklaştığı, kimin yaklaşımadığı anlaşılıyordu. Söz alarak herkes kendi düşüncelerini, verilen süre içinde en iyi şekilde ifade etmeye çalışıyordu. Canlı tartışmaların yaşandığı bir atölyeydi. Benim de atölyelere dair ilk deneyimim oldu. Şunu fark ettim ki, hiçbir atölye düzenleyicisi olmasa bile dinleyici olarak katıldığı her atölyede söz alıp düşüncelerini özgürce ifade edebiliyordu kadınlar.

Atölye toplantılarının ilk günü benim için verimli geçti diyebilirim ve akşam eve döndüğümüzde günün nasıl geçtiğini ne yaptığımızı konuştuk. Biz ilk gün orada stant da kurduk. Emekçi Kadınlar standı. Standımıza cezaevinden devrimci kadın tutsakların üretimlerini de taşımıştık. Defterler, komünist kadınların rozetleri, yüzükler, kadınların üretimleri, Dünyaya Başkaldırıyoruz dergilerimiz vb. standımızda yer alıyordu. Standın önünden gelip geçenler bizimle merhabalaşıyor, bizi tanımaya çalışıyorlardı. Biz kimiz, nereden geldik, merak ediyorlardı. Türkiye’den geldiğimizi söylediğimizde ise merakları daha fazla artıyordu. Farklı tepkiler alıyorduk; gerçekten Türkiye’den mi yoksa Avrupa’daki Türklerden mi gibi şeyler soranlar bile oluyordu. Ama asıl Türkiye’den mücadelenin kavganın sıcak yerinden geldiğimizi öğrendiklerinde çok şaşıyorlardı... Güzel şeyler yaşadık vesselam.

Orada toplu ulaşım çok sıkıntılı olduğundan eve taksikle gidiliyordu ve taksiler biraz daha ucuz. Buradaki gibi değil. Bir internet uygulamasından çağırıyorsun sanki dolmuş gibi dolmuş fiyatı gibi. Taksiyi çağırıldığında sürpriz bir fiyatla karşılaşmıyorsun, o uygulamada fiyatının ne olduğu da gözüküyor. Taksici nereye götüreceğini biliyor ve alacağı ücret de belli olarak geliyor zaten. Tabii bu arada Tunus Dinar’ı TL’nin 5,6 katı. TL geçmiyor Tunus’ta, Euro üzerinden Euro-Dolar üzerinden Dinara çeviriyorsun ya da Türkiye’ye gelirken de tam tersine dinarı dolara-euroya çeviriyorsun. Burada da yani Türkiye’de de Tunus Dinar’ı bulunamıyor.

Atölyelerin ilk günü biraz bizim için de

karmaşık ve yeni bir deneyimdi. Nereye nasıl katılacağız. Çeviri olmadan özellikle dil bilmeyen İngilizce, Almanca, Arapça, Fransızca bilmeyenler için; nereye katılsan anlamadığın atölyeler çıkıyordu karşına. Fakat bir iki salonda çeviri yapılıyordu. Çeviri yapılan atölyelere katılmayı tercih ettim ben de. Orada teorik tartışmaların yürütüldüğü atölyeler oldu. Benim de kulaklıkla Türkçe çeviriyle dinlediğim atölyede herkes söz aldı. Kendi duygu, düşünce ve yaşadıkları şeyleri konuşan kadınlar da oldu. Konu mücadelenin geleceği, kadın mücadelesi kadınların mücadeleyi nasıl öreceği vesaire ortak mücadelenin nasıl örüleceği gibi vesaire olmasına rağmen, sadece kendini yaşadıklarını anlatan kadınlar bile vardı o toplantıda. Kimse bunları engellemedi. Herkes özgürce duygu ve düşüncelerini, ülkesinde yaşadıklarını kendine verilen süre içerisinde anlatmaya çalıştı.

Çünkü süreler sınırlıydı. Yüzlerce kadın aynı toplantıda söz alıyordu ve bu süre zarfı içerisinde en iyi şekilde ifade etmeye çalışıyordu duygu ve düşüncelerini. O tartışmalarda birçok şey tartışıldı. Mesela kadın devrimi kavramının ne olduğu, kadın devrimi kavramının sınıfsal bir niteliği olmadığı böyle bir şeyin olmayacağı yani kadınların sınıflar üstü olmadığı vesaire gibi birçok şey tartışıldı. Sonra kadın sorununun çözümü sınıf mücadelesi ile birlikte ele alınmak zorundadır tartışmaları yürütüldü. İşte böyle teorik düzeyde yapılan tartışmalarda birçok kadın söz aldı. Kendi yaşadığı ülkenin koşullarını anlatıp orada kadın sorununa nasıl çözüm ürettikleri üzerine nasıl yapmaları gerektiği sınıf mücadelesiyle birlikte çözüm aradıklarını vurgulayanlar çoğunluktaydı.

Konferansın 3. günü yani atölyelerin 2. günü de kendi atölyemizin olan “Kadın Emeginin Görünür Kılınması”na katıldım. Orada yoldaşımız bu konuda düşüncelerimizi anlattı. Emekçi Kadınlar olarak toplamda üç atölye çalışması düzenledik konferansta.

Tabii atölyelere katılırken, atölye çalışmalarını dinlerken izlerken, orada kadınların ne düşündüğünü hangi konuda hangi düşüncelere sahip olduklarını, farklı ülke kadınlarının, delegelerinin ya da konferans katılımcılarının neler ifade ettiğini anlamaya çalışırken, bir yandan da stantta da durmaya çalışıyordum. Çünkü stanttaki genç yoldaşlar da atölyelere katılıp konferansta tartışılan düşüncelere hâkim olabilsinler; konuşulan konular üzerine fikir sahibi olup deneyim elde etsinler istiyordum. Bir kıta aşım gelmiştik, herkesin bu süreyi en verimli şekilde değerlendirmesi için elimden geleni yapmaya çalışıyordum.

Stant da çok renkli ve canlı geçiyordu.

Dil bilmediğimden, ben daha çok Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden; İsviçre, Almanya, Fransa, Belçika gibi ülkelerden gelen Türklerle sohbet ediyordum. Yani göçmenlerle. Onların oradaki yaşamları ve bizim Türkiye'deki durumumuz üzerine sohbetler ediyorduk vs. Hatta son gün giderken; "Sizin burada varlığınız bize büyük bir moral ve motivasyon veriyor, coşkulandırıyor bizi, Türkiye'den gelenler bize çok büyük bir güç kattınız" diyerek gitti birçoğu. Güzel anlar yaşadık onlarla da... güzel duygularla ayrıldık birbirimizden.

Konferansın 4. ve 5. günleri delege toplantılarının yapıldığı günlerdi. Oylamaların tartışmalarının yürütüldüğü, konferansa sunulumak üzere önergelerin tartışıldığı günlerdi. Ve önergelerin nasıl konferansa sunulacağı üzerine anlatılan usuller ile ilgili geçti. Burada da konferansa bir önerge sunduysan, sonuç metnine geçmesini istediğin yeni bir önerge varsa, beş delegeden imza toplaman gerekiyor.

Delege toplantılarını konferansa katılan herkes, bütün katılımcılar izleyebiliyor dinleyebiliyordu. Ama oy verme aşamasına gelindiğinde, sadece delegeler oy verebiliyor. Yani delegelerin oy hakkı vardı. Bizim de bir tane delegemiz vardı. Türkiye adına toplam 5 delege vardı.

Bazen toplantılarda konuşulanları kulaklıklar düzgün çalışmadığı için anlayamıyordum. O zamanlarda daha çok stantta durmaya, orada vakit geçirmeye çalıştım. Tunus'ta şunu çok yakıcı olarak hissettim: Kesinlikle bir yabancı dil bilmek gerekiyor. Yoksa iletişim kuramıyor, hiçbir şey anlamıyorsun. Dolayısıyla düşüncelerini de anlatamıyorsun.

Akşamları kültürel etkinlikler yapıyordu her bölge kendi etkinliğini sunuyordu. Biz Ortadoğu gecesinde -Türkiye Ortadoğu Koordinasyonu içinde- yer aldık. Genç yoldaşımız sahneden Arapça ve Türkçe iki parça söyledi. Bakırköy Zindanında bulunan Zuhul Sürücü'nün zindanlardan konferansı selamladığı mektubu Türkçe-İngilizce-Arapça olarak okundu. Sonra kültürel etkinlik türkülerle halaylarla devam etti. 2-3 gece hiç kalaylar eksik olmadı zaten. Halaylar çektik. Şenlikli coşkulu, danslı, eğlenceli etkinlikler yaptık. O eğlenceli etkinliklerde de birbiriyle kaynaşıyordu kadınlar... aynı dili konuşamıyorduk ama aynı havayı soluyorduk, aynı müziği paylaşıyorduk, sanatın evrenselliğinde buluşuyorduk...

Tabii bunlar konferans salonu içerisinde yaşananlar. Sunumlar, tartışmalar, sohbetler, kültürel etkinlikler; halaylar, müzikler, danslar hepsinin bir arada yaşandığı bir etkinlikti.

Bir de konferansın dışında Tunus'u merak ediyordum. Tunus halkı nasıl yaşar,

ne yer, ne içer buna dair bir şeyler öğrenmek istiyordum ama ne yazık ki vaktimiz yoktu. Sabah 08.00'de konferansta oluyorduk. Akşam 21.00'de de konferansın toplantıları, kültürel etkinlik falan bittikten sonra 21.30 gibi eve gelebiliyorduk. Akşamları çok canlı, hareketli değil oralar. Gündüz de işimiz olduğu için çıkamıyorduk salondan. En fazla öğle yemeği almaya gittiğimizde bir iki kez çıkabildim. Şehri biraz olsun görebildim. Akşamları taksi beklerken ve eve giderken görebildiklerimiz bir de. Ama yine de sömürgeciliğin izleri görülüyordu binalarında, şehirde, her şeyde. Evleri, kapıları çok güzeldi.

15-16 yaşında gençlerin sokaklarda hızlıca koştuklarını görüyorsunuz. Kapkaç yapıyormuş. Bizi en fazla uyardıkları konu bu oldu. Sakın yalnız dolaşmayın, telefonunuz elinizde olmasın, kapıp kaçabilirler... İstanbul'da kapıp kaçmak bile zor, insan kalabalığına çarparsın. Tunus'un genel nüfusu 11 milyon sanırım. Yani İstanbul'un yarısından az!...

Taksiye bindiğimizde taksiciler bizi dikiz aynasından dikizleyip asla bizi rahatsız etmediler. Herhangi bir bakışla bile olsa, bizi rahatsız eden hiçbir şey yaşamadık. Kıyafetlerimizden açıklığı falan hiç sorun olmadı. Hatta buradan daha rahat dolaştık orada. İnsanlar genel olarak bize göre yavaş, ama asla sinirli birilerine rastlamadık. Çok rahatlar.

Sadece bir gün öğleye kadar turistik bir yer olan Sidi Bou Said'i gezebildik. O da turistik bir yer ve denizi çok güzeldi. Bir de Tunus'ta dikkatimizi çeken, kapılarının çok güzel olması. Avlulu evleri beyaz badanalı, kapıları mavi boyalı. Bakımlı olanları tabii. Tunus'ta hiç inşaat görmedim. Yeme içme alışkanlıklarımız çok farklı. Bir tarım ülkesi ama bizdeki sebzelere, falan pek rastlamadık. Aşırı sıcaktı aynı zamanda, bir iki dakika bile güneşte duramıyorsun, durursan yanıyor bir yerlerin, kararıyorsun.

Aslında Tunus'a dair çok bir şey öğrenemedik. Ama çok güzel, çok dolu dolu, verimli bir etkinlik oldu bizim açımızdan. Döndüğümüzde de güzel duygularla coşkulu ve motivasyon dolu olarak döndük. Çünkü dünyanın birçok yerinden mücadeleci kadınlar aynı anda farklı dillerde aynı şeyi konuşuyorduk. Ve bir Tunus serüveni, bir Afrika serüveni bu coşkun duygularla bitiyordu. Döndüğümüzde, kendi ülkemize geldiğimizde artık başka bir dünyanın başka bir hayatın içerisinde girdik. Sanki çok güzel düşsel bir şeyler yaşadık ve büyük bir deneyimle geldik hayatın gerçekliğine, mücadelenin sıcaklığına...

gulares

Nasıl da hareketli günler!
Kadını, erkeği, genci, yaşlısı binlerce
insan bir o yana bir bu yana kaçışıyor.
Yüzleri yarı yarıya kapalı ama ben
kıyafetlerinden çıkarıyorum yaşlarını.
Arada beyaz bir bulut kaplıyor etrafı,
kocaman bir arabadan su fışkırtıyor
birileri.

Kaç zaman oldu buradayım,
böylesi bir hareketli itiş kakışı ilk kez
görüyorum. Kaç kez kırılıp, onarılıp,
harçlanıp dolandım sokakları... Ben-
deniz efemim, İstanbul'un ünlü İstiklal
Caddesi sakinlerinden yaşlıca bir kilit
taşı.

Bu toplu kaçışlarımız etkilemi-
yor beni, meraklanmayın yahu... O
koca kafalı, koca postallı, ellerinde
cop taşıyanlar sıkıştırıyor sadece
yüreğimi. Ne yüreği be canım, latife
ediyorum. Latife deyince, nerede o
eski İstanbul beyefendileri demeden
geçmek olmaz hani.

İlk günler böyle kalabalık
değildi. Giderek artan kalabalık,
caddeden sokaklara doğru taşmaya
başladı. Her yere slogan yazıyorlar,
şiiirler okuyorlardı bağır bağır. Ne
güzel dizelerdi onlar.

"Ölenler, dövüşerek öldüler!
/ Güneşe gömüldüler!" diyorlardı.
Sloganlarla, marşlarla bir ileri bir geri
gittiler önce. Caddede akan bir sel gibi
taşıp; bulutların, suların arasından
sokaklara doluştular. Kimileri dönen
gaz toplarını kaptığı gibi gerisin geri
fırlatıyor, kimileri etraftan topladığı
şeyleri üst üste yığıp barikat kuruyor-
du.

Sonra birileri yerimden oynattı
beni. Ne olduğunu anlayamadım
önce ve sonunda sabitlendiğim kilit
taşlarından koparılıp, hızla fırlatıldım.
Döne döne uçarken insan kalabalığı-

Ayaklanma Hali

nın üzerinden, coşkuyla akan bir şiir izledim. Rengarenk
sloganlar ve resimler, duvarlar boyunca bana eşlik edi-
yordu. Gidip koca kafalı bir metale çarptım. Bu eylemin
türküsüne katılmışım sonunda. Coşkun kalabalık aktı
üzerimden ileriye, metal koca kafalar arkalarına bak-
madan kaçmaya başladı. Kaçışanların ayaklarına takıla
döne kendimi bir meydanda buldum. Sonra tek bir
ağızdan çıkar gibi duydum o sloganı: "Taksim Kızıldır,
Kızıl Kalacak!"

Vaaaay, namı bunca duyulan, hakkında onca
konuşulan Kızıl Meydan burası demek. Ayakların ara-
sından el verdiğince inceledim meydanı. Pek öyle matah
bir yer de değildi ama anlamı çok derindi. 1 Mayıslarda
buraya çıkmanın yollarını arayanların gizlerini dinler-
ken anlamışım anlamının derinliğini.

Güneş yavaş yavaş alını, morunu, turuncusunu
toplayıp giderken etrafımdaki kalabalık telaşa azalma-
ya başladı. El birliğiyle çadırlar kurulmuştu her yana.
Meydanın dört bir yanında üniformalılar koşturup du-
ruyordu. Ayakların altında dönüp dolaşırken insan kar-
maşasını aşip meydanı incelemeye başladığımda dört
bir yanda yükselen binalar gördüm. Çok yakınımnda bir
anıt vardı ve üzeri çeşitli bayraklarla donatılmıştı. Haa,
bunlar, Sovyet Askerlerin anıtı. Birkaç genç aralarında
konuşurken duymuştum bunu. İleride bir park vardı,
şu merdivenlerden giriliyordu galiba parka, Gezi Parkı
olmalıydı burası. İçinde üç beş ağaçtan fazlası vardı...

Aralarında konuşan gençlerden duyduğum ka-
darıyla her bir yanda ayaklanmalar vardı. Ben gördüm,
insanın en güzel hali, ayaklanma haliydi. Bir tohumun
su alıp şişmesi, kabuğunu kırıp çoğalarak toprağı
delmesi gibi... Her gün asık suratlarını, geri geri giden
ayaklarıyla işe götüren insanların yerini cıvıl cıvıl bir
bahar başlangıcı almış gibi... Hınçla kalkan yumruklar,
hak ettiği yaşamı kurar gibi...

Ben onu bunu bilmem arkadaşım, insanın en
güzel hali, ayaklanma hali.

Tırışkadan Usta

renas toprak

*dünyayı getirip o koymadı bu tezgâha
yaşamak cennet
ölüm cehennem diyen ayete kanarak
herkes anasının rahminden düşüp geldi*

Citrullus lanatus pencereden sokağı izliyor sadece

...
*kabadayların topu geçen yüzyılda tifodan öldü galiba
elimizdeki son abi de açıkta yatıp sivilleşecek
ya da yenik düşüp prostata insanlaşacak
bunca encamın ortasında
burnunda firavun mezarlarının kesif yalızlığı!*

Citrullus lanatus pencereden sokağı izliyor sadece

...
*bir köpek el verdi kapıdan çıkanlara
sokaktan zenciler geçti - hepsi gerçek
sokaktan ayaklar geçti - hepsi çıplak
bir adam onları def etmek faslını dillendirdi
ilk kölenin omuzlarına bir ağırlık çöktü - tarihçiler bilmez!*

Citrullus lanatus pencereden sokağı izliyor sadece

...
*şaraphaneler sokağında bir düğün
ağzımın kuyusundan anason kokusu çekiyorlar
süt dişlerimi bırakıyorum masaya - yalanları asla!
üç insan şaraphaneler sokağında bir masada
üç ayrı mesel dinliyorlar
sonuncu peygamber bir türlü gelmiyor - süt dişlerim burada!*

Citrullus lanatus pencereden sokağı izliyor sadece

...
*gurbet geçilen bir ölçü birimi hâlinde katılaşıırken
Uzaklık mesele değil sınırlar olmayaydı diyor iç ses
kalbimin kuyusunda bir yusufçuk havalanıyor -kardiyologlar bilmez!-
kanatlarında balçık kokusu
anam üşümesin diye üstünü örtüyor çocukluğumun!*

Citrullus lanatus pencereden sokağı izliyor sadece

...
*büyük yalızlıkları var fesleğenlerin! - botanikçiler bilmez,
sevgilim boynumdan öpüyor,
bir akordeon kurşuna diziliyor - Kabil'de - her sabah
neyse ki sana uzak
fesleğenler kimin umurunda - sadece çiçekçilerin!*

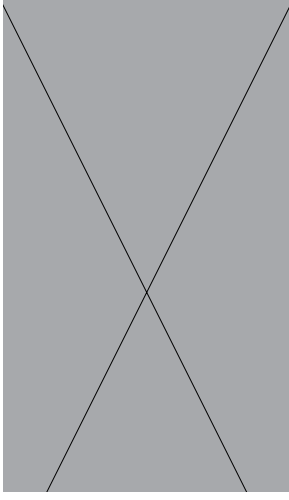
Citrullus lanatus pencereden sokağı izliyor sadece

Dosya: Eylemin Estetiği

Aklımız
fikrimiz köhne
duvarlardan kendini
dışarıya atan, kendini arayan, en
yakınındakilerin içinde kaybettiği sevincini
bulan, dün hiçken bugün hep olmuşlarda...

Her fotoğraf, her slogan, her fikir, her sembol
bir öncekiyle yarışıyor.
Yoksulluktan bıkmış işçiler,
sokakları zapteden kadınlar, faturalardan
ve zamlardan sokağa dökülmüş
emekçiler... Öfkeleri ironiyle, yumrukları
zekayla buluşuyor.

Hareket, devinim, eylem kendini yeniden
yeniden üretiyor. Her görüntü tekrar tekrar
işleniyor, her söz sarmal bir düzeneğe
büyüyor. Eylemlerin örüntüsüne katılmak,
eyleme geçenlerin kürsüsü olmak için
Eylemin Estetiği'ni konuşuyoruz.

sena kızılırmak

Komünün Kadını

Komünün Öncülerinden
Louise Michel

Bilinen bir Yeşilçam film sahnesi... Yabancı köylü kadın, ayağında apartman topukluları, kafasının üstünde kitaplarla yürütülürken "Ben dünyanın en güzel karısıyam" dedikçe, adab-ı muaşeret dersi veren hocaları, yapmacık bir nezaketle; "Hayır! Ben dünyanın en güzel kadınıyım!" demesini ister. Bu yabancı köylü kadından şehirli bir burjuva kadın yaratmanın gururuyla sahne tamamlanır.

Modern çağın en güzel kadınıdır burjuva kadın. Zekâsı, yeteneği, becerileriyle değil, öncelikle giysileri, yürüyüşü, saçları, bakımlı elleri, düzgün konuşması (ne konuştuğu değil), zarafeti, cazibesi, makyajıyla... "dünyanın en güzel kadını"dır. Kapitalist dünyada dış güzelliğin ölçüleri burjuva kadının elindedir ve herkes onunla hizalanır. O ise, metalar dünyasının zenginliğine sahip oluşuyla bunu tekrar tekrar biçimlendirir. İşin özü, erkek egemenlikle özel mülkiyet egemenliğinin el ele yarattığı bu örnek kadını yıpratmak şey belki bir aşk acısı, ara ara depresyen bir yalnızlık bunaltısıdır.

Peki "iç güzellik!?" Aynı biçim kadar "kadın doğası"nın ölçülerine uygun olmalıdır "iç güzellik". Erkeğine ve çocuklarına kendini adanmış(?!), ölçülü cinselliği, ölçülü davranışları, övünecek kadar eğitimi, iyiliği (iyilik dolu hayırsever cemiyetlerin gözdesidir o), sadakati, gururu(!) vb. ile boy gösterir. Diğerleri gibi bu da burjuva kadının tekelindedir. Doğrusu egemen olmak ona her tür güzelliğin kapısını açmakla kalmaz, ölçünün kendisi, belirleyeni olur ve belirlediği ama uyması gerekmediği ölçüler onun iki yüzlülüğünün de doruğudur.

Köylü kadın yabani, işçi kadın ise çirkin ve ölçüsüzdür bir burjuva kadına göre. Bazılarının yüzü, gözleri bu yabancı çirkinliğin ortasında şaşırtıcı bir güzellikte olsa dahi, konuştuğunda ya da ellerine bakıldığında, bir burju-

va hanımefendi ya da beyefendi için bu anlık güzellik tuzla buz olur; “yazık, gözleri güzeldi!” mırıltıları arasında...

Egemen zenginler, bir zamanlar güzel kadınları satın almanın imkanına sahipken, yaratılan güzellik endüstrisiyle “yabani ve çirkin” kadınlar da şimdi güzelliği parası ölçüsünde satın alabilir elbette. Ancak güzellik endüstrisi, sefaletin ve açlığın yarattığı solgun yüzleri, eğrilen iskeletleri, erkenden kaybedilen gençliği gizlemeye yetmez. Ağır çalışma koşulları altında makineye kapıtılan parmaklar, saçlar, çalıştığı sektöre göre aldığı yaralar (örneğin gıda sektöründeki buz ya da kızgın yağ yanıkları gibi...) Uzun çalışma saatlerinin yarattığı aşırı yorgunluk ve daha onlarca zor koşullarla el ele yürüyen hayatlarının alıp götürdüğü güzelliği, hiçbir güzellik endüstrisi telafi edemez. Makinelerin çalışma hızına yetişme peşindeki işçi kadınlar, canlı emeği aktarmakla kalmaz; yaşam enerjilerini, sağlıklarını, bedenlerinin biçimlerini, hayallerini, sevinçlerini de emer ağır ve uzun çalışma koşulları.

Gençlik bu kadınları görece güzel kılmaya yetse de yoksulluk, çalışma koşullarının zorluğu, dünya nimetlerinden uzaklığı onları hızla yaşlandırıp “güzel kadın” betimlemesinin dışına çıkarır. Yine de uygar dünya, bütün ihtişamını bu üreticilere borçlu olduğundan, onları ara-sıra “kadın doğası”nın “ahlaksal” güzelliklerine sahip olmaları ve sahip olabildikleri ölçüde (?) alkışlar. Bu “yabani-çirkin” kadınları yüceltmenin yolu “analıkları”, özgeci “hizmetkarlık”larıdır ve onlara güzellik ölçüleri bunlarla hatırlatılır.

Güzel olmanın “kutsal” ölçülerini ve doğurganlık-uysal ahlaklılık vs. gibi “iç” duvarları işçi kadın, köylü kadına nazaran varlığıyla yıkmaya yatkındır. Ondaki ölçüsüzlük bununla kalmaz, yaptığı her ölçü dışı davranış, erkek egemenliğine, haliyle “kutsal”lara bir saldırı olduğu için “güzelliğinden” kaybeder.

Ama ondaki ölçüsüzlük bununla da sınırlı değildir. Kapitalistler, işçi kadının dış güzelliğine değil, “uysal ahlaklılığına” yatırım yapar. Kadın ve erkeği birbiri üzerinden aşağılamanın ve yıkıcı rekabete sokmanın bütün incelikleri, kapitalistin yönetim kabiliyetinin bir parçasıdır ve sınıfsal çıkarlarına duyduğu öz saygı gereği bu konuda çok hassastır. Ancak “uysal ahlaklı” bir işçi kadın bulunmaz bir güzelliktedir! Onun için işçi kadının “çirkin” bir erkek gibi “çirkin” olması ürkütücüdür! Hatta işçi kadının “çirkinliğinin” bir erkekten çok daha korkunç, dehşet verici olduğuna en ufak bir şüphesi dahi yoktur. Bu çirkinlik onun eylemliliğine, devrimciliğine dairdir. Burjuvazi için o zaman bir kadın, kadın olmayı ve güzel olmayı tamamen kaybetmiştir!

Gelin, şimdi de Yeşilçam film sahnesinden, tarihin gerçek sahnesine gidelim... burjuvazi için işçi kadının nasıl korkunç olduğuna...

Yer: Paris... Tarih: 18 Mart 1871... Tarihin sahnesinde bir ilk gerçekleşir, işçiler kendileri için devrim yaparlar...

Parisli bir burjuva kadın, 1871 Mayıs’ında, o Kanlı

Hafta'da sokaklarda işçi kadın-erkek ve çocukların kanları akarken sevgilisine şunları yazar:

"Bu iğrenç Komünarların, acımasız eylemler gerçekleştirecek kadar vandal olabileceklerine hiç inanmamıştım. Umarım (hükümet) bu canavarlara, kadın ve erkeklere acılamayı sürdürür ve onların çocuklarını alıp, çocuklara daha iyi duygular öğretir."

Doğrusu, tarihin hiçbir dönüm noktasında bu hanımefendilerin iyilik duyguları, temennileri değişmez. Misal, İspanya anti-faşist mücadelesinde, yine bu hanımefendiler anti-faşist mücadeleye katılan emekçi kadınların katledilmesi dileklerini coşkuyla ortaya koyarlar ve sağ kalan çocukların faşistlere verilmesini isterler. Bu o kadar çok tekrarlanan bir sahnedir ki, saymakla bitmez. Ama biz sahneyi değiştirmeyelim, devam edelim.

Ve aynı günlerde, tutsak Parisli işçi kadın-erkek ve çocuklar, silahlı birliklerce sokaklarda yürütülürken, şık burjuva hanımefendiler şemsiyeleriyle onlara vururken "Öldürün onları! Ölüm! Katilleri öldürün! Kundakçılarını Yakın!" diye bağırlar. Elli bin komünar, kadın, erkek, çocuk, burjuvazinin huzuru, sermayenin egemenliği için katledilir.

En başından, yani 18 Mart 1871 Paris Komününün ilanından itibaren bütün burjuvalar, Paris'in asi işçi kadınları için aynı sınıfsal duygularla birleşirler ve gazetelerin burjuva kalemşorları onların duygularına tercüman olurlar: "iğrenç cadalozlar", "kıt akıllılar," "hiç utanmadan kendilerini cinsiyetsizleştirdiler" ...

"Şu kadının süpürgesini ve terzi kadının iğnesini bir tüfek için bırakan bu acayip varlıklar nedir? Kim kocaları ve aşklarının yanında can almak için çocuklarını bırakır? Sokağın Amazonları, muhteşem ve rezil..."

"Paris'i sarsan korkunç sahnelerin orta yerinde kadınlar özellikle acımasızlıkları ve öfkeleriyle ayırt ediliyorlar. Çoğu, komünarların dul eşleri. Delilik onları ele geçirmiş gibi görünüyor. İnsan onları ... gibi dağınık saçlarıyla, askerlerin üzerine kaynar yağ, eşya, kaldırım taşları atarken görebilir. Ele geçirildiklerinde, kendilerini umutsuzca süngülerin üzerine atıyor ve hala savaşmaya çalışırken ölüyorlar."

"... Kızıışmış Paris güruhunun tipik öfkeli kadınlarını oluşturan hemen hemen her yaştan bu iğrenç bakışlı kadınlar..." için kimi doktorlar "kalıtsal kötülük"ten bahsederler ve "... kadınlar, bu cinnet nöbeti sırasında erkeklere göre daha ateşli bir coşkunluk yaşarlar çünkü beyinleri daha zayıf ve duyguları daha canlıdır. Ayrıca kadınlar yüz kere daha tehlikelidir ve hiç kuşkusuz daha çok kötülüğe neden olmaktadır" tespitinde bulunurlar!

Başka bir burjuva gazetesi okyanus ötesinden, burjuvazinin sadık "generali" "Bay Thiers'e şöyle seslenir: "Bizim önerimiz, duruşmasız yargılamalara ve yargısız infazlara son verilmemelidir... Fransa'yı kurtaracaksınız köklerini kazıyın, onları tamamen yok edin Bay Thiers. Hatalı insanlara yer yok."

Ah "hata"sız burjuvalar, nasıl da masumdur, yücedir! Bütün bu şık hanımefendi ve beyefendileri böylesine "çıldırtan" şeyin ne olduğunu pekâlâ biliyoruz. 18 Mart 1871'de işçiler kanlarını burjuvalar için değil, kendi kurtuluşları için akıttılar ve onların olmadığı bir Paris için dövüşüp, dünyanın ilk işçi iktidarını kurarlar.

Bir burjuva, komüncülerin suçluluğunun ve en ağır biçimde cezalandırılmalarının gerekçesini şöyle özetler: "Erkekler nezaketi unuttu, kadınlar cinsiyetlerini, çocuklar masumiyetlerini."

Burjuvazinin insanları mahkûm ettiği sefaletle masumiyet bağdaşmazken, özellikle çocuklara yönelik bu "unutma" ne büyük bir iki yüzlülük ve rezilliktir! Evet, erkekler, burjuvaziye nezaketi "unuttu"lar, çünkü sömürüye ve baskıya gösterilecek bir nezaket işçi sınıfına ihanet olurdu. Kadınlar ise cinsiyetleri üzerinde bin yıllarla yaratılan tüm gerilikten soyunuyorlardı ve kadınlar için bu "unutma" değil, devrimci bir adımken, burjuvazinin bunu "utanç verici" görmesi, proletarya karşısında artık gerici bir sınıf olarak bulunmasındandı. Tarihin bu anında artık en apaçık olan şey, burjuvazinin devrimciliğinin bitmiş, proletaryanın devrimci bir sınıf olduğunun ilan edilmiş olmasıdır.

O güne kadar birçok burjuva devrimine "eşitlik ve adalet" için katılan emekçi, yoksul kadınlar kendileri için gerçek bir devrim istemişlerdi. Ayaklanmadan sonra evlerine, süpürgelerinin, iğnelerinin başına dönmeyip, göğüslerinde çocuklarıyla, en ateşli talepleri dillendirmeyi, çocuklarının geleceğini yani o gün Komün'ü savunmayı sürdürmüşlerdi. Onlar için kesin olan şeyi bizzat yaşamlarından çıkarmışlardı. Kurulan Paris Komününün daha ileri gitmesini isteyen devrimci bir işçi kadın, "Biz ancak artık patronlar, varsıllar, mülk sahipleri olmadığı zaman mutlu olacağız!" demişti.

Komün yanlısı Andre Leo, Komün hükümetinin, emekçi kadınları devrimin dışında tutmaya yönelik olası yaklaşımlara (girişimlere) karşı çıkmıştı:

"Yalnızca ahmaklar, kadınların devrime bağlılığını yadsıyabilir..."

"Kadınlar olmadan bir devrim yapabileceğinizi mi sanıyorsunuz?"

"Tüm büyük davalar, her insanın yüreğinde aynı duyguları yaratır..." diyerek, kadınların hem tarih içinde hem kendi sınıfı içinde öne çıkmasını, ileri atılmasını savundu. Kadınlar, bütün tutucu, gerici yaklaşımları sözleriyle ve sözlerine uygun eylemleriyle alt etmeye çalıştı.

Tereddütlü bazı küçük burjuvalar, komünün, burjuva Versay hükümetiyle barış ve uzlaşma görüşmeleri yapmasını talep edince, devrimci "kadın yurttaşlar" uzlaşma arayışına çok sert tepki göstermişti:

"Paris'in kadın işçilerinin istediği barış değil, topyekûn savaştır! Bugün uzlaşmak ihanet anlamına gelir!... Paris teslim olmayacak... Paris'in kadınları Fransa'ya ve dünyaya... halk uğruna, komün uğruna erkek kardeşleri

"... Kızıışmış Paris güruhunun tipik öfkeli kadınlarını oluşturan hemen hemen her yaştan bu iğrenç bakışlı kadınlar..." için kimi doktorlar "kalıtsal kötülük"ten bahsederler ve "... kadınlar, bu cinnet nöbeti sırasında erkeklere göre daha ateşli bir coşkunluk yaşarlar çünkü beyinleri daha zayıf ve duyguları daha canlıdır. Ayrıca kadınlar yüz kere daha tehlikelidir ve hiç kuşkusuz daha çok kötülüğe neden olmaktadır" tespitinde bulunurlar!

Maria Menan

E. APPERT, Phot. Expert
Depose.Reproduction
interditeE. APPERT, Phot. Expert
Depose.Reproduction
interdite.

Marie Chérel

gibi canlarını verebileceklerini kanıtlayacaktır!"

"Sermayenin egemenliğinin yerine emeğin egemenliğinin geçmesi..." demişlerdi.

İşçi kadınların on yıllar içinde çıkardığı bu sonuç öylesine büyük bir tutkuyla onlar tarafından savunuldu ki, burjuvazinin gözünde böylece "korkuncun da korkuncu" haline geldiler.

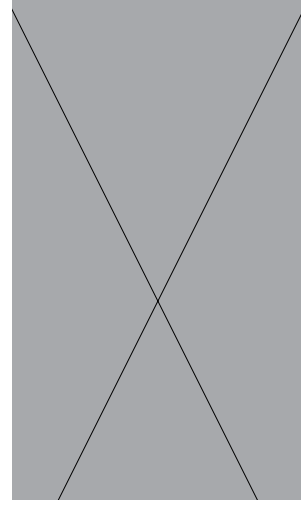
Bugün 18 Mart 2022... Yer: Dünya sahnesi...

Paris Komününden onlarca yıl önce Marx ve Engels, "Avrupa'da bir hayalet dolaşiyor, komünizm hayaleti" derken, burjuvaların bu "hayaletten" ne denli korku duyduklarını, onu burjuva terörle yok etmeye çalışan ahmaklar olduklarını söylüyorlardı. Komünizm hayaletinin ilk maddi varlığı Paris Komünü olmuştu. Böylece burjuvaların korkuları gerçekleşmişti. Paris Komünü yıkıldı. 46 yıl sonra Avrupa'nın içine uzanan işçi devletleri çığıyla geri döndü. Sovyetleri yok etmeye çalışması, dünyanın başka kıtalarında da sosyalizmle sonuçlandı. Sovyetler Birliği dağıldığında, kapitalizm el çabukluğuyla zaferini, "Tarihin Sonu"nu ilan etti. Fakat halklar, ezilen emekçiler onun gibi bakmıyordu. Tarihin karar vericileri olarak onlar başka bir dünya istiyordu.

Sonunda burjuvazi çok daha büyük bir devrimci dalgayla yüz yüze kaldı. Bugün küresel çaptaki ayaklanmalar dünyanın her yerinde görülürken, halklar buldukları ilk fırsatta kendi iktidarlarını kurmaya, kurulanı savunmaya yöneliyorlar. Bir dünya devrimi bütün işaretleriyle ortaya çıkıyor, kapitalist kalemşorlar, ideologlar "nerde hata yaptık" diyorlar. Fakat bu "hata"yı asla bulmaları mümkün değil, çünkü burjuvazi, kapitalizmin varlığı, tarihin ilerleyişi karşısında, insanlığın ezip geçmesi gereken "hata"nın ta kendisidir.

Yeni bir dünyanın kurulmasında, emekçi, işçi, yoksul kadınların devrimci rolü sürüyor. Ne bir sınıf ne bir cins tarafından aşağılandığı, özgür, sömürsüz bir dünyada yaşamak ve o dünyayı kendi elleriyle kurmak, biçimlendirmek dururken, daha fazla hayatlarını, emeklerini, parmaklarını, saçlarını, sevinçlerini, çocuklarını sermaye sınıfına vermek istemiyor. Sermaye sınıfı kadınlardaki "acımasızlığı" yaratan şeyin kendisi ve o nedenle işçi, emekçi, yoksul kadınlar burjuvaziye karşı en ufak bir acıma duymadılar, duymayacaklar.

Burjuva kadın, sınıflı toplumların güzel kadınıydı. Proleter kadın ise devrimler çağının en güzel kadınıdır. Çünkü o, sınıfsız, sömürsüz, özgür bir dünyanın yaratılması için dönüşüyor, dönüştürüyor, dövüyor. Devrim onları daha ileri gitmeye çağırıyor ve kadınlar devrime güzelliklerini kattıkça o güzelleşiyor.

hakan tosun

Eylemin Görünmeyen Estetiği

*Büyük sıçrayışı gerçekleştirmek isteyen,
Bir kaç adım geriye gitmek zorundadır.
Bugün yarına dünle beslenerek yol alır.*

Bertolt Brecht

Önsöz'ün yeni sayısının konusunu duyduğumda hayatımı şöyle bir gözden geçirdim. Bilerek yaptığım bir şey değildi bu. Bakalım zihnimde bu konuyla ilgili ne varmış neler biriktirmişim, ne yazayım diye düşünmedim. Tetiklenme diye bir şey vardır ya hani, duyduğunuz ya da gördüğünüz şeyler sizde bir etki yaratır, geçmişinizde saklı kalmış sizin bile hatırlamadığınız anıları ortaya çıkarır. Bir düğmeye basılır, zihninizin içinde bir yolculuğa çıkarsınız ve bir yerde durursunuz. İnsan zihni katman katmandır. Uyarıcının sizdeki etkisi ne kadar güçlüyse o kadar derinlere inersiniz. Hiç bilmediğiniz alanlar açılır. Siz dünyayı kendi yaşam görüşünüze göre bir noktada tanımlarken o güvenli alanda yaşıyor-ken hiç tahmin etmediğiniz bilmediğiniz bir yerden hayatın bir dokunuşu olur. İnsan dediğimiz şeyin o gizemli hali de o anda verdiğiniz tepkiyle kendisini orada ortaya çıkarır. Hiç tahmin etmediğiniz zamanda hiç beklemediğiniz bir yerden çıkar soru kendinizi sınırsınız, kendinizi görürsünüz.

“Eylem ve Estetik” konu başlığı içimde o kadar çok yere temas etti ki epeyce bir süre kafamın en dip noktalarında dolaşmasına izin verip nerelere değdiğini görmek istedim. Kafamın içinde bir köşede bu başlık dururken hayatımı akışına göre yaşamaya devam ettim. Oturup düşünerek neyin çözümünü bulunmuş ki? Ben her zaman devinime inanmışımdır. Anlamsız ve boşuna gibi görünen her hareketin içinde bile bir eylem vardır. Bir kapı açar, ücra köşelerde saklı kalmış enerjiyi harekete geçirir. Kelebeğin kanatlarını bilirsiniz, o naif kanatlarını çarpması bile başka bir yerde fırtına koparabilecek etkidedir. Sokağı, eylem alanlarını, kendisiyle ve hayatla derdi olan, mücadele eden insanları o yüzden sevdim.

Bu yazıyı yazmadan birkaç hafta önce hayatımda

S AN SÜR KÖRLÜĞE

YOL AÇAR

SİZİ KÖR EDENİ

GÖREBİLİYOR MUSUNUZ?

#DNSyiDeğiliktıdarıDeğiştir!

önemli bir yeri olan, bir dönem bir şeyler yaşadığımız ya da yaşamaya çalıştığımız bir kadından yıllar sonra duyduğum bir cümle oldu. Bilirsiniz işte, hayat söylediklerinizle söyleyemediklerinizin toplamıdır. “Ben kendimi güvenli alanlara çektim, senin gibi belirsiz bir hayat yaşayamazdım.” demişti. Bir cümlenin ağızdan çıkmasıyla karşıdaki insanın duyması ne kadar bir süre tutar sizce? O kadar bir süre. Sonra konu değişir ve başka şeyler konuşmaya başlarsınız. Yıllar sonra bir şeyleri tanımlamaya çalışırken bu an sizin için küçük bir başlangıç olur.

Kendimle ilgili biriyimdir, sadece kendimle değil hayatla da öyle. Nereden geliyorum, ne yapıyorum, nereye gidiyorum sorusunu sıkça sorarım kendime. Kendimi anlarsam insanı anlarım, insanı anlarsam dünyayı anlarım, dünyayı anlarsam evrenin sonsuz bilgisine, öğretisine ulaşabilirim diye düşünmüşümdür. Evrenin sonsuz bilgisine ulaşmak nasıl bir duygudur acaba? İnsan kalıbından özgürleşmek, bir nefes gibi hem olup hem olmamak... Başımızı yastığa koyduğumuzda günün bir değerlendirmesini yapmamız öğretilmiştir bize çocukluk zamanlarımızda. Hayatı düşünmeden anına göre yaşamak ne kadar çılgınca şeymiş şimdiden bakınca. Çocuk olmak mesela bir çılgınlık haliymiş. Büyüme denilen şeyin evrimsel sürecinin içine girmeye başlayıp hayatın gerçekleriyle karşılaşınca iç sesler çoğalır, günün değerlendirmesiyle başlayan düşünme halinin alanı genişler, sorgulama yargılamaya bırakır yerini. Gerçeklik algısı diye ruhumuza şırınga edilen başka bir gerçeklik algısıyla kaybolmaya başladığınızı hissedersiniz. O çocukluk saflığı gitmiş, bilmediğiniz tanımadığımız başka biri gelmiştir yerinize. Kendinizi tanıyamazsınız, ne zaman ben bu hale geldim sorusu yeni sorunuzdur. Hayatımızın geri kalanında bize ait olan gerçek sesi, gerçek bilgiyi ve gerçek insanı bulmaya çalışırız. Hangisi benim? Sorduğunuz soruya göre bir hayat yolculuğuna çıkarsınız gördüğünüz her insan, yaşadığınız her olay size bir cevap olarak çıkar karşınıza. İp uçlarını takip edip işaretleri biriktirirsiniz.

Onu bu şekilde düşünmeye iten şeyin kendisi açısından mantıklı sebepleri vardır elbette bu biraz da onun hayata bakışıyla ilgili. Ama o cümleyle birlikte benim de bu konuyla ilgili bir şeyler düşünmeme sebep olduğunu söylemeliyim. Hayatımı gerçekten güvensiz bir alanda mı yaşıyordum? Eğer öyleyse neden bu hayatı seçmişim, bir anlamı olmalıydı.

Gezi eylemleri devam ederken başlayan ölümlerin, gaz fişeginin yol açtığı yaralanmaların, gözünü kaybeden insanların eylemlere katılanlar üzerinde olumsuz etkiler yarattığı çok açıktı. Sokağa çıkan yüzbinlerce insan ölümler ve yaralanmalar başlayınca yavaş yavaş evlerine çekilmeye başlamıştı. Ben de bu durumdan etkilenmişim. Eylemleri takip etmeye devam ediyordum fakat artık daha dikkatli ve temkinli davranıyordum. 2012 yılı başında başlayan Taksim Dayanışması merkezli eylemler 2013 yılı Mayıs ayında patlamış ve bütün ülkenin gündemi haline gelmişti. O dönem için hayatın beni getirdiği en son yer orasıydı. Gezi'nin başladığı 27-28-29 Mayıs geceleri oradaydım ve o tarihi anları çekme şansına erişmişim. 16 Haziran'da polisin sert saldırısıyla Gezi Parkı boşaltılıp kapatılmasına rağmen eylemler İstiklal

Caddesinde devam ediyordu. Sanırım 'İnternete Dokunma' eylemlerinden biriydi. Bir önceki gün çağrı yapılmış, Taksim Meydanı yasaklı olduğu için eylemciler akşam saatlerinde İstiklal Caddesi girişinde toplanmaya başlamışlardı. Ben ve basın mensupları polisle eylemciler arası bir noktada duruyorduk. Biz kendi aramızda sohbet ederken daha ne olduğunu tam anlayamadan bir an da polisin saldırısı başladı. Eylemciler tarafından taşlar gelmeye başladı, aynı anda polis de tazyikli su sıkmaya ve biber gazı atmaya başladı. Her şey o kadar hızlı olmuştu ki arada bir yerde kalmıştım. Bir taraftan polisin sıkığı tazyikli su ve gazdan saklanmaya çalışırken bir taraftan da eylemciler tarafından gelen taş, pet şişe vb. kendimi korumaya çalışıyordum. Fotoğraf makinemi kaldırıp kayıt düğmesine bastığımda arka arkaya gelen iki taştan birisi kafama, ikinci taş ise fotoğraf makinemin zoom lensine geldi ve kırıldı.

Başım kanlar içinde kalmıştı. Eylemciler beni kollarımdan tutarak alandan uzaklaştırmaya çalıştılar. Ortalık karışınca cadde üzerindeki esnaflarda kepenklerini kapatmaya başlamışlardı. Bir cep telefonu mağazası önünde durduk. Onlar da kepenklerini kapatmak üzereyken beni gördüler ve son anda içeri aldılar. İçeri girdiğimizde dört-beş çalışanın olduğunu gördüm. Mağazanın arka tarafında bulunan lavaboya götürdüler. Lavaboda bulunan aynada yüzümü gördüm. Başımdan akan kanlar damlalar halinde yüzüme doğru inmişti. Elimi yüzümü yıkadıktan sonra mutfaktaki sağlık dolabından çıkardıkları malzemelerle başıma pansuman yaptılar. Ayağa kalktım ve mağazanın içinde dolaşmaya başladım. Kepenkler tam kapatılmamış altta yarım metrelik bir boşluk bırakılmıştı. Çatışmalar hala devam ediyordu. Eylemcilerle polisin ayaklarını görebiliyordum. Sıkılan tazyikli su, koşuşturmalar, gaz fişekleri, slogan sesleri, polisin geçtiği anonsları kepenklerin arkasından duymak oldukça ilginç gelmişti. Bu durum çalışanlara oldukça ürkütücü geliyordu. Ben ise heyecanlanmaya başlamıştım yine. Kepenklerin altında gördüklerim ve duyduğum sesler dışarının hala tehlikeli bir yer olduğunu hissettiriyordu ama bir o kadar da heyecan vericiydi. Salonun içinde birkaç tur daha attıktan sonra ben dışarı çıkıyorum dedim ve oldukça şaşırduğum bir cümle duydum. Aksanından yabancı uyruklu biri olduğunu tahmin ettiğim ve başımın pansumanını yapan kadın "Bu senin ikinci yaşantın, gitme" dedi.

Şaşırma ile birlikte etkilendiğimi de söylemek zorundayım. Bu senin ikinci hayatın derken ne demek istemişti acaba? Tebessüm edip diğer çalışanlarla birlikte ona da teşekkür ettikten sonra kepengin yarım kalan bölümünden eylem alanına tekrar girdim. O yarım aralık benim için yaşam aralığıydı. İçerisi güvenli ama korkunun ve endişenin olduğu yerd. Dışarısı güvensiz ama hayatın aktığı yer. O zamanları yaşayan arkadaşlar bilirler, eylemler gece yarılarna kadar devam ederdi. İstiklal Caddesinde başlayan eylemler zaman ilerledikçe ara sokaklara dağılır, ardından gözüaltılarla biterdi. Ben de rutin olarak çektiğim görüntüleri montajlamak için eve ya da en yakındaki bildiğim cafe-bara giderdim. O gece de öyle yaptım ama bu sefer montaj için değil, bir iki bira için dinlenmek için. Zaten bir şey çekememiştim.

Bara girdiğimde eylemlerden tanıdığım iki kişiyi gör-

O yarım aralık benim için yaşam aralığıydı. İçerisi güvenli ama korkunun ve endişenin olduğu yerd. Dışarısı güvensiz ama hayatın aktığı yer.

düm. Düzenli olarak karşılaştığım ortak alanlarda sıkça bir araya geldiğimiz kişilerdi. Kafama ve fotoğraf makineme gelen taşları, kafamın yarılmasını, telefon mağazasında pansuman yapıldığını, son olarak da çıkmadan önce kaddından duyduğum cümleyi anlattım heyecanla. Yine çok şaşıracağım bir cümle de onlardan duydum. Anlattığım hikayeye çok ilgilenmemişlerdi. Başım kanlar içindeyken fotoğraf çekip çekmediğimi sordular. Ben çekmediğimi söyleyince istersem orada başımı sarıp fotoğrafımı çekip sosyal medyada paylaşabileceklerini söylediler. Fotoğrafın kariyerim üzerinde iyi bir etkisinin de olabileceğini söylediler. Ben, o anda olsaydı olabileceğini ama şimdi yapmanın çok samimi olmayacağını söyledim. İlk anın gerçekliği yerini mizansen bir gerçeğe bırakabilirdi, bu da çok samimi olmazdı, öyle düşünmüştüm.

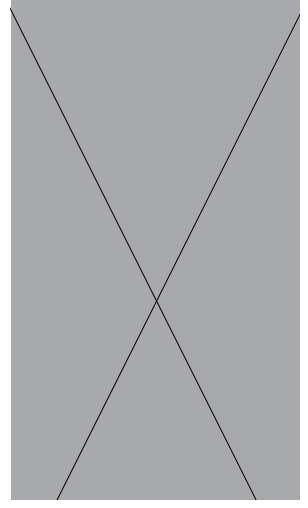
Çok uzun bir zaman olmasa da mücadele içinde tanıdığım iki insanın bu yaklaşımı beni etkilemişti. Mücadele ve kariyer yan yana gelmemesi gereken iki cümleydi çünkü. Ben yaptığım şeyleri ülkenin mücadele tarihini belgelemek olarak görüp bunu bir sorumluluk olarak algılamak aynı mücadelenin içindeki insanlar bunu kariyer yapma, popüler olma yolu olarak görmüşlerdi. Bunu söyleyen insanlardan biri, Gezi ile birlikte tanınmış, herkesin yakından tanıdığı bir gruba yakınlığı olan yazardı. Bana tuhaf gelen asıl şey bunu söyleyenin bir yazar olmasıydı. Ne kafamın yarılması ne de fotoğraf makinemin kırılması değildi beni ilgilendiren şey. Tanımadığım bir kadının "bu senin ikinci hayatın" sözüydü. Bir yazar için bir kitap başlığı olabilecek kadar güzel bir sözdü. Bir o kadar naif, bir o kadar yaşam kokan bir cümle... Bizim mücadelemiz de yaşam için değil mi zaten? Herkesin özgürce yaşayabileceği bir dünya için...

O geceki çekimleri fotoğraf makinamla değil gözlemlerimle çekmiştim. Tanımadığım bir kadının söylediği "Bu senin ikinci hayatın" sözü benim adıma eylem alanının estetik anydı, yani fotoğrafı. Bu konuyu kadın ve erkek diye ayırmak doğru olur mu bilmiyorum. Ama bu yazının konusu kadın ve estetik olsaydı iyi otururdu diye düşünmüyorum değilim. Hayatımı güvensiz, bir o kadar da yaşam dolu hikayelerin olduğu yerlerde yaşamaya devam ediyorum hala. Sanırım beni hayata bağlayan düşüp düşüp tekrar kaldıran, korunaklı kılan, hem var olup hem görünmez yapan motivasyon bu. Hikayeler görünmez yerde saklanırlar. Bazen bir dükkânda, bazen kuytu bir köşede, bazen ara bir sokakta, bazen içinizde bir yerlerde... Bazı hikayeler yalnızca sizin görmenez için orada saklanırlar, bulduğunuzda bir yol açarlar. Onları kıymetli yapan şey de budur.

Şimdi yine bahar geliyor. Güneş camlarımızdan içeri doluyor. Sabahı içinizdeki müzikle karşılıyoruz. Eski güzel anılar canlanıyor. Kendi içinde buğuyu, gözlerinde hüznü görenler sokaklara çıkıp dudaklarındaki gülümsemeyi yakalıyorlar yeniden.

İnsan olmanın büyüsünü yitirmemiş olanlar yeni dostlukların, yeni karşılaşmaların, yeni mücadelelerin heyecanını yaşıyorlar. İşçiler, faturasını ödeyemeyenler, yoksullar, öğrenciler seslerini yükseltiyorlar.

Belki de ikinci bir yaşamın işaretini veriyorlar, kim bilir...

helin su

"Lenin şahsında, tüm fedakarlığıyla bütün gücünü sosyal adaleti sağlamak için kullanmış insana saygılarımı sunuyorum."

Albert Einstein

GÜZEL I
:) LENİN

Julius Fucik, Slovakya'nın dağlık bir bölgesinde, köylülerin yaşamı üzerine inceleme yapan bir grup üniversiteli-nin yüksek bir yaylada yalnız yaşayan yaşlı bir çobanla yaptıkları sohbeti anlatır. Öğrenciler insanlardan yıldızlar kadar uzakta yaşayan bu yaşlı çobanla pek çok konuda konuşurlar. Söz SSCB'ye gelince öğrencilerden biri bu yaşlı çobanın Lenin'i tanıyıp tanımadığını merak ederek sorar:

"Tabii ki tanıyorum" der yaşlı çoban, "Lenin bizim Jonasik gibiydi. Zenginden alıp fakire veriyordu."

Kısa süren bir sessizliğin ardından ekler, "Hatta Jonasik'ten bile iyiydi."

Slovak halkının gerçekten yaşamış efsanevi kahramanı Jurai Jonasik'ten bile daha iyi olan Lenin.

Jovalı genç bir devrimcinin ölümüne götürülmeden hemen önce, hücresinin duvarına adını özenle kazıdığı Lenin.

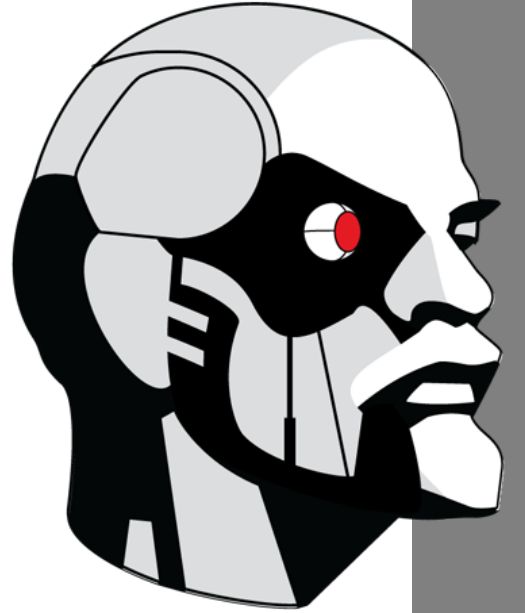
1924 yılının o uğursuz Ocak ayında, Küba'nın küçük bir kasabası olan Regla'da deli gibi yağın yağmura rağmen binden fazla köylünün, emekçinin, temsili bir cenaze töreni yaparak onuruna zeytin ağaçları diktikleri Lenin.

Bin bir tehlike göze alınarak, yazdığı makaleler, ülke sınırlarından gizlice geçirilen, gerçeğe ve özgürlüğe açlıkla kitapları okunan Lenin.

Ölümünden yaklaşık yüz yıl sonra ABD, İngiltere, Almanya gibi ülkelerde, sömürgeciliği ve kapitalizmi temsil eden kişilerin heykelleri, emekçilerin gazabıyla bir bir yıkılırken bu yıkıntıların üstünde tüm ihtişamıyla doğrulan Lenin...

Sanırsanız yeryüzünde hiçbir komünist, işçi sınıfını ve emekçilerin kalbinde Lenin kadar güçlü duygular uyandırmamıştır. Güçlü duygular, güçlü duyguları yaratır diyor Marks. Emekçilerin Lenin'e duydukları güçlü duyguların

Güzel

kaynağı Lenin'in emekçilere duyduğu güçlü duygulardır. Lenin devrimci bir önder, öğretmen, yoldaş olarak emekçilere derin bir sevgi duymuştur. Bununla birlikte Lenin'in kaleminden çıkmış hiçbir yazı da bu sevginin anlatımına rastlayamazsınız. Lenin bu sevgiyi sözlerle değil sözlerden çok daha güçlü olan eyleme dökmüştür.

Lenin tüm dikkati ve çabasını emekçilerin iktidarının sağlanmasına vermiştir. Lenin'in emekçilerin aşağılanmasına sömürülmesine duyduğu nefret o kadar büyüktür ki, hayatının tamamını bu kavganın kazanılmasına adanmış, bu uğurda en masum görülebilecek alışkanlıkları bile bir kenara bırakmıştır.

Lenin sigara içmemiştir örneğin. Çoğunlukla zor koşullarda, illegalde yaşaması gereken Lenin, sigara bulamadığında ya da kullanacak koşulu olmadığında çalışmasının etkileneceğini hesap ederek bu alışkanlığı kavgası için faydalı bulmamıştır.

Devrim yılları kıtlık yıllarıdır. Rusya'nın her yerinden Lenin'e yiyecekler gelir. Yoksul işçi ve köylüler Lenin'e sevgilerini göstermek için birkaç elmayı, taze tutulmuş birkaç balığı, bahçeden toplanmış birkaç sebze yiyecekleri yollarlar. Lenin bu yiyeceklerin hepsini çocuk yurtları ve hastanelere gönderir. Kendisi de işçilere verilen tayından fazlasını yemez. Yoldaşları çok çalışan Lenin'in açlık ve yorgunluktan hasta düşeceği endişesiyle, en azından birkaç parça yiyeceği kendisine ayırmasını ister. "İşçiler ve çocukların açlık çektiğini bilirken yiyemem." deyip çalışmasına gömülen Lenin'dir Lenin.

Müzik dinlemeyi sever Lenin. Ama bu zevkini bile siyasal yaşamının aynasında ele alır. "Appsionata'nın üzerine tanımam. Onu her gün dinleyebilirim... Ancak sık sık müzik dinleyemiyorum. Sinirlerine dokunuyor. İğrenç bir cehennem de yaşamalarına rağmen böylesine bir güzelliği yaratanlara kimi saçmalıklardan bahsetmek ve başlarını okşamak istiyorum. Bugünlerde kimsenin başı okşanamaz, elini ısırabilirler. Kafalarına vurmak, acımasızca vurmak gerek. İnsana karşı her türlü şiddete karşı olma idealini güdüyor olsak bile. Ne korkunç zor bir iş..."

Duygu ve düşüncelerin birliği her şeydedir.

1917 Ekim Devrimi, işçi ve köylülere yemekten önce insanlığını vermiştir. Aşağılanan, horlanan, değersiz görülen emekçi, sömürücü sınıfların hunharca çiğnediği gövdesini ilk kez özgürce doğrultmuştur. Bu doğrulmanın, insanlığını kazanmanın kuşaklar boyu sürecek etkisi ise muazzamdır.

Lenin'in emekçi insana, insanlığa duyduğu eylem içindeki sevgi ve güven, karşılığını bulmuştur emekçilerin kalbinde...

İnsanın insanı sömürmesine, insanın insanı aşağılamasına karşı duyulan içten nefret ile her türlü kişisel zevklerden feragat edilerek, tüm varlığını sömürsüz bir dünyanın kurulmasına adayan eylem içindeki insanın bizzat kendisinde değil ise GÜZELLİK, nerededir?

GÜZEL II
:) JOSE MARTI

"Her gerçek insan, herhangi bir insanın yanağına atılan tokadı kendi yanağında hissetmek zorundadır."

Jose Marti

Küba'ya gidenler çoğunlukla iki resmi yan yana görürler duvarlarda. Che ve Marti'nin resimleridir bunlar. Che'yi herkes bilir. Marti dünya genelinde Che kadar bilinmese de Latin Amerikalı emekçilerin kalbinde en az Che kadar derine kök salmıştır.

Küba'nın İspanya sömürgeci olduğu zamanlarda, köleciliğin ortasında, 1853'te doğar Marti. Küba emekçilerinin sömürgeciliğe ve köleciliğe karşı başlattıkları 1868'deki ilk bağımsızlık savaşında, İspanyol sömürgeciliğine karşı savaşmaktan tutuklanıp hapse atılır. Ardından da taş ocaklarına yolları Marti.

Henüz 16 yaşındaki Marti'nin başına gelenler, pek çok Kübalının da başına gelir ama Marti, sömürgeci bir İspanyol yüzbaşının oğlu olarak özel bir nefretini kazanır sömürgecilerin. Taşocağında "Küba'nın Politik Mahpusları" nı yazan Marti, bileklerine vurulan prangaların demirinden yaptığı yüzüğünü hiç çıkarmaz parmağından. Unutmamak ve affetmemektir bu yüzük.

Sömürgeciliğe karşıdır, ulusların bağımsızlığından yanadır ve emekçilerin safındadır. "Mademki yoksulların yanında durmuştur, şerefi hak etmiştir." der Marks için Marti.

Küba Devrimci Partisi'ni kurarak emekçileri eğitmeye, örgütlemeye girişmiştir. Partisi işçilere dayanır. Tampa'nın bütün işçileri Marti'nin verdiği dersleri susuzluktan çatlamış dudakların suya hasreti gibi çekerler içlerine...

"Söylemenin en iyi yolu yapmaktır." der Marti.

"Aydınlık ve özgürlük delisi" olarak bütün ömrünce tüm emekçilerin kavgasının rehberi ve yoldaşı olur.

Bir çatışmada idealleri uğruna öldüğünde, ardında bıraktığı miras, bir insanın kendinden sonrakilere bırakabileceği en kıymetli miraslardandır. Ahlak anlayışını Marti'den aldığını söyler Fidel Castro. Başkasının yüzüne atılan tokadın acısını kendi yüzünde duyan ve bu tokadın hesabını soracak cürete sahip olan devrimci ahlak anlayışdır bu. Burjuva hümanizmin iki yüzlü insancılığına benzemez bir insancılıkla sever insanlığı. Asalakları, insanların sırtından geçinen sömürücü zorbaları sevmez.

"Ruhumuz Marti'nin asi yıldızlarıyla dolu
Yenmeye ve ölmeye ant içelim."

dizelerini yazdıktan hemen sonra kendini Küba kıyılarına götürecektir Gramma gemisine biner Che.

1 Ocak 1959'da ruhu Marti'nin asi yıldızlarıyla dolu olanlar Küba'yı sömürücülerden ebediyen temizlerler.

Aydınlık deliliği bulaşıcıdır. Özgürlük isteği ruhu coşturur. İnsanal bir dünya için ciddi bir kavga yürütülür.

"GÜZEL" böyledir bazen. Uzun sakallarda, kirli elbiselerin içinde, kelepçenin vurulduğu bilekte, durmaksızın işleyen, her türlü çirkinliğe kafa tutan kafa ve yürektedir.

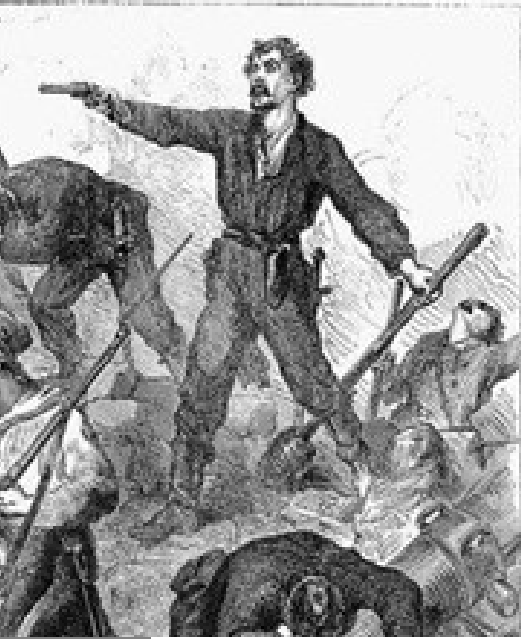
Raul Martinez
"Rosas y Estrellas"

*Aynı yalınlıkta ölmek isterim
Kırda bir çiçek gibi sakin, gösterişsiz
Mum yerine yıldızlar parlasın üstümde
Yeryüzü uzansın altımda sessiz
Ben aydınlık ve özgürlük delisiyim
Varsın hainleri saklasın soğuk bir taş altında
Dürüstçe yaşadım ben
Yüzüm güneşe dönük öleceğim.*

Jose Marti

renas toprak

N'İsyanın Tınısı

"Babası asılmıştı. Bir tahul çuvalı gibi boşluğun içine düşmüştü." Küçük bir çocuğun şok içinde kalışının tasviri ile başlıyor Eric Vuillard'ın "Yoksulların Savaşı" isimli anlatısı. Sonrasında sayısı bilinmeyen ve başkaca söylenelere konu olacak Thomas Müntzer hikâyelerini tek tek sıralıyor. Yazarın Can yayınlarından Kasım 2021 yılında 1.baskısını yapan eseri; Avrupa köylü ayaklanmalarının epik bir anlatısını sunuyor bize.

...

Mihail Sergeyeviç Tolstih, 1998-2000 yılları arasında halat fabrikasında işçi. Sonrasında önce bir süpermarkette güvenlik görevlisi, araba yıkayıcı ve temizlikçi olarak çalıştı. Sabaha karşı altı sularında fabrika düdüğünün öttüğü, işçi servislerinin duraklardan işçi topladığı saatlerde aramızdan ayrıldı. Otuz altı yaşında idi, tanıdınız mı?

Nam-ı diğer Komutan Givi, Somalia Tugayı'nın komutanı. Otuz dört yaşında milis komutanı olarak başlayan serüveni, Donbass'ta elli bin insan "Givi-Hero" sesleri ile onu uğurlaması ile son buldu. Onunla savaşanlar özverili ve çalışkan bir insan portresi çiziyorlar. Kendisi için şöyle diyor; *"Ben bir kahraman değilim. Anlayın, kahramanlar ön saflarda savaşan adamlarımdır. Ben sadece onların komutanıyım, hepsi bu. Zafer, topçularım, ön cephedeki askerlerim, piyadelerim tarafından yapılır."*

...

Yalnızlık içinde rüzgârda sallanan, güneşin etini dişlemesiyle dolgunlaşan başak 1520'de Zwickau'ya vaiz olarak vardığında olgunlaşacaktı. Zwickau'nun iki yüzü vardır; bir yanda soylular ve burjuvalar, diğer yanda halk. Madencilik, dokumacılığın şehrinde akıl ve saflık ve elbette Müntzer yoksulların payına düşendi. Onların sesi olarak şöyle seslenecekti; *"hem tanrıya hem paraya kulluk edemezsiniz."* Zwickau'nun dokumacılarına iplik çekildiğinde geri kalanın çorap söküşü gibi geleceğinin ışıltılarını saçıyordu. Madencilere yeteri kadar ileri kazılırsa ışığa

varılacağını anlatıyordu. Ve yığınlar fısıltı halinde soruyordu;

“Tanrı’nın, iki hırsız arasında çarpmıya gerilen dilencilerin tanrısının neden bunca pırlıtya ihtiyacı olduğunu, onun papazlarının neden bunca şatafata ihtiyaç duyduklarını anlamıyorlardı, içlerini sıkıntı basıyordu bazen. Yoksulların tanrısı niçin böyle tuhaf biçimde zenginlerin tarafındaydı, sürekli zenginlerle birlikteydi? Her şeyi bırakmak gerektiğini niçin her şeyi almış olanların ağzından söylüyordu?”

Müntzer, Thomas, 1489-1525,

...

“Adım Karker Kobani, 60 yaşındayım, Sinopluyum yani Diyojen’in memleketlisiyim.”

Koltuğunun altında tuttuğu kilim, topladığı mor çiçekler ve yüzündeki coşkulu ışıltı ile en bilindik fotoğraftan hatırlarsınız onu. IŞİD’e karşı savaşmak için yollara düşmüştü, ruhunun romantikliğine bağışlanamayacak kadar duru bir bilinci vardı. İMC Tv’ye verdiği röportajda *“Kobani benim için devrimin inşası, bilimsel sosyalizmin inşası. Sosyalizmin alt yapısının burada atıldığını görüyorum.”* diyecekti.

Misenter köyünde Kader Ortakkaya Kütüphanesi ve Arın Mirkan Devrim Şehitleri Müzesi’nin kurulmasında rol oynayacak, Kobani’ye gitmeden önce Kocaeli’de bulunan evini, Kobanili bir aileye vererek devrime katılacaktı.

...

Eric Vuillard’ın sürekliliğin anlatısını kurmaya çalıştığı bu mini anlatı; John Wycliffe, John Ball, Wat Tyler gibi yüzlerce köylü devrimcinin izlerini sürüyor ve T. Müntzere kadar isyanla nakşedilmiş, iç savaştan geçmiş halkın portrelerini işliyor.

Şirin Cemgil, “matemini yüklenmeyen militan devam edemez, yarı yolda kalır” diyor. John Wycliffe, John Ball, Wat Tyler ve isimsiz ötekiler çıplak bir haç gibi sırtlarında taşırılar matemlerinin yükünü. Yeni bir insanlık dürtüsü, yoksulları sevmek ülküsü, şatoları yakmak ilkesi ile taşırılar hem de. Belki de bundan olacak; Konstanz Konsili, John Wycliffe’i kırk küsur sene sonra yeniden mahkûm edecek, cesedini mezarından çıkarıp kemiklerini yaktıracaktı.

John Wycliffe, yalnız bir matem bekçisi olarak tek başına öldü, lakin John Ball’a el vererek. Baldırı çıplaklara, insanlığın eşitliğini vaaz eden bir ağız harlanmıştı. Çiftliklere, şatolara ateş püskürecekti.

...

Hiç ölmemişlercesine doğum günlerini kutladığımız oluyor onların. Yaşasalardı ne yaparlardı sorusuna kafa yordığımız sağıcı tarih okumamızda yok değil elbette. Onları genç veya yaşlı tahayyül ediyor olmak, kuşkusuz kendilerinin meziyeti.

Battal Mehetoğlu okulun önünde kurşunlanır. İnsaf ana Battal’ın vurulduğu yerden alınan kanlı toprağı yıllarca saklar. İbrahim Kaypakkaya’nın babası Ali Amca “benim oğlum başımı hiç önüme eğdirmeydi” der.

Şirin Cemgil'in sorusu yankılanır bir kez daha; "bir militanı dünyada neler bekler?"

Hüseyin Cevahir'in gövdesine seksen üç kurşun sıkılır. Mahirler Niksar'da kuşatılıp öldürülür. Denizler asılır, Sinanlar Nurhak'ta düşerler. Lakin yol yürünecektir, ateş yakılmıştır.

İlk yağmur damlası düşmüştür! Duvarları nakşeden yoksullar, şimdi sokakları tutacaktır.

Elli yıllık bir savaşımın güncesinde kuşkusuz çok acımız var, öfkemiz de o denli çoğul olmalı, intikam için değil kurtuluş için.

...
 "Ayaklanan köylüler değil, Tanrı,' diyecektir Luther. Fakat Tanrı değildi. Ayaklanan düpedüz köylülerdi. Tanrı'yı açlık, hastalık, zillet, paçavra olarak adlandırmak istiyorsanız başka tabii. Ayaklanan Tanrı değil karşılıksız ve zorunlu çalışmaydı, tımar vergisiydi, aşardı, ölenlerin mallarına el koyma hakkıydı, toprak kirasıydı, haraçtı, yol harcıydı, saman hasadıydı, ilk gece hakkıydı, kesilmiş burunlar, oyulmuş gözlerdi, işkence çarkına gerilmiş, kerpetenle parçalanmış, yakılmış bedenlerdi."

Uluslararası Man Booker jürisi, "Yeniden tahayyül edilen tarihin, devrimci bir vaazın göz kamaştırıcı bir parçası, eşitsizliğin öfkeli bir ifşası." diyor Eric Vuillard'ın kışkırtıcılığına.

Onun yeniden tahayyülün kapılarını 14. yy. kadar aralamasını eski veya modası geçmiş bulabilirsiniz. Yahut kendi çağının gerçeklerine gözlerini kapadığı iddianız da olabilir. Eric Vuillard, "Hikâyeler duymak istiyoruz, bunların bizi aydınlattığını söylüyoruz ve hikâyeye ne kadar gerçekse, onu o kadar çok seviyoruz. Fakat kimse gerçek hikâyelerin nasıl anlatılacağını bilmiyor." diyerek sade bir kışkırtıcılığı üstleniyor.

Tartışacak değilim, zira sanat bazen eski anlatının tazelenmesini içerir. Kışlık ekmeğin sulanması gibi tıpkı. Öyle olmasa Nazım yeni baştan yaratamazdı Bedreddin'i. Ona yeni donlar biçemez, yeni sözler söyletmezdi.

...
 Uzun beyaz elbiseli, kulaklarında dolunay şeklindeki altın küpeleriyle, bir arabanın üzerine çıkmış bir kadın. Elllerinde telefonları ile o anı kaçırmak istemeyen başka kadınlar. Fotoğraf dünya medyasının gündeminde, yer Sudan, başkent Hartum. Alaa Salah ajitasyon çekiyor ve çevresindekiler; otuz yıllık esaretin bir devrimle tuzla buz edilmesini kutluyorlar.

J. Berger'in A'dan X'e mektuplarında çok sevdiğim bir cümle geçer, "Sana iki kere müebbet verdikleri anda onların zamanına inanmayı bıraktım." Sudanlılar kadın erkek birkaç yıldır sokaklardalar ve henüz devrim bitmiş değil. Onlar artık kendi zamanlarına inanıyorlar ve bunu kaybetmek istemiyorlar. Zira zaman da sınıfsal, o yüzden belki Fidel "Batista kaybederse her şeyini kaybeder, ben kaybedersem yeniden başlarım." deme cüretini gösterebilmiştir. O bunu yoksulların cüretine ve zamanına inandığı için söyler biraz da.

...

Alaa Salah
ajitasyon
çekiyor ve
çevresindekiler;
otuz yıllık esaretin
bir devrimle tuzla
buz edilmesini
kutluyorlar.

"Bundan elli sene önce yakıcı bir macun akmıştı, Mainz'den Avrupa'nın geri kalan her yerine, her kentin tepeleri arasında, her ismin harfleri arasında, olukların içinde, her düşüncenin kıvrımları üzerinden akmıştı ve her bir harf, her bir fikir zerresi, her bir noktalama işareti, kendini bir metal parçasının içinde bulmuştu. Onları ahşap bir çekmecenin içine yerleştirmişlerdi. Eller, içlerinden bir tanesini seçmişti, sonra bir tanesini daha ve böylece kelimeler, satırlar, sayfalar meydana gelmişti. Bunlar mürekkeple islatılmıştı ve müthiş bir güç, harfleri yavaşça kâğıdın üstüne bastırmıştı. Kâğıtları dörde, sekize, on altıya katlamadan önce, onlarca kez tekrar tekrar yapılmıştı bu. Sonra da kâğıtlar art arda yerleştirilip birbirine yapıştırılmış, dikilmiş ve meşinle kaplanmıştı. Bir kitap olmuştu bu. Kutsal Kitap."

Thomas Müntzer'in halkı korkuyordu, homurdanıyordu ama düşünüyordu da artık! Uzlaşmayı reddediyorlardı. Bunca bekleyiş bunca tereddüt yeter diyorlardı. Luther için "Wittenberg'de müreffeh bir hayat süren et parçası" diyordu Müntzer.

....

Theo Angelopoulos Ulysses'in Bakışı filminde Lenin heykelinin Tuna Nehrinden bir mavnayla tüm Balkanları dolaştığı sahne kuşkusuz meşhur bir sahne. Lenin heykeli üzerinden sosyalizmin yenilgisi anlatılır. Çok sonra anlaşılacaktır ki bu insanlığın yenilgisidir sosyalizmin değil.

Black Lives Matter eylemleri Latin Amerika'nın kesik damarlarını yeniden birleştirdi adeta. George Floyd'un polis tarafından infazı tüm kıtayı tutuşturmaya yetti. İsyan gürül gürül çağıldayan bir ırmak gibi kendi yolunu açtı.

Köleciliğin, istilanın, ırkçılığın putları yerle bir edildi. Halklar eski çömlüklerin hepsini demir sopa ile parçaladılar. Müntzer'in ruhu cana geldi ve "kılıç onların elinden alınıp öfkeli halka verildi."

Theo Angelopoulos yaşasa idi Lenin'in rövanşının ilk setinin alındığını görebilirdi.

...

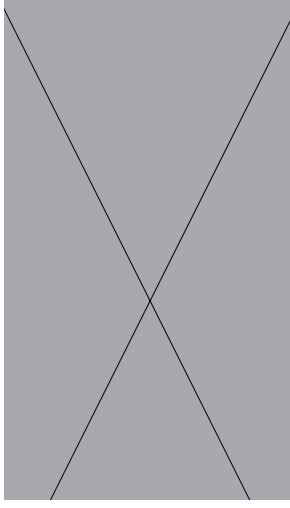
Kendisi prangalara vurulmuş, otuz beş yaşında, boynu vurulacak lakin o bir tahlil çuvalı gibi boşluğun içinde değil artık!

Bitirirken;

"Küçüklerin karşısında alçalın..."

İmza: Gideon'nun Kılıcını Kuşanan
Müntzer

cumhur özen

Sınırları Kuşatan Bir Epope

Eyleme geçmeyi, öznenin kendisini zorlayan koşullar tarafından, dürtüldükten sonraki aksiyon alımı olarak düşünülebiliriz. Bir şeyler yolunda gitmediğinde harekete geçilmesi için bir durumdur. Özne bazen birey bazen kitledir. Fakat bizi burada ilgilendiren şey gerilimin yansımaları; eylemin yaratıcılığı besleyen yönü ve şekillenışı. Nasıl oluyor da eylem aynı anda bütün bir komplikeyi örgütlüyorken, unutulmaz tepkiler, yaratılarla belleğe kazınabilecek bir alan olabiliyor?

Özne tarih boyunca kendisine bir esin kaynağı bulmuştur. Başlangıçta yaratının mimesis olarak düşünülmesi bunun bir ifadesi olabilir. Özneyi harekete geçiren şeyin ontik ve mücbir olduğu söylenebilir. Yaratının dürtüsü ise bu harekete geçişle ilintili bir aksiyon. Yani bir yerde üretimin dürtüsü harekettir diyebiliriz. Sınıfsal antagonizmanın derin olduğu yerler ile daha sığ ülkeler arasında tansiyon dolayısıyla aksiyon farkı olduğu gibi üretim hızı farkı da şüphe götürmüyor.

Toplum ve birey süreğen bir hareket halindeyse eylemin toplumla içsel ve bütünsel bir birliği olması olağan. Eylem bugün salt bir hareketten öte itirazın atfedildiği, protest aksiyon şeklinde bir kavrama bürünmüştür. Öyle ki TDK bile şöyle tanımlar: "Bir durumu değiştirme veya daha ileriye götürme yönünde etkide bulunma çabası." Değişirme veya daha ileriye götürme yani kısaca eylem anlarında hareket öylesine girift, diri, çok yönlü ve coşkuludur ki bir anda herkesi mobilize ederek içine alabilir.

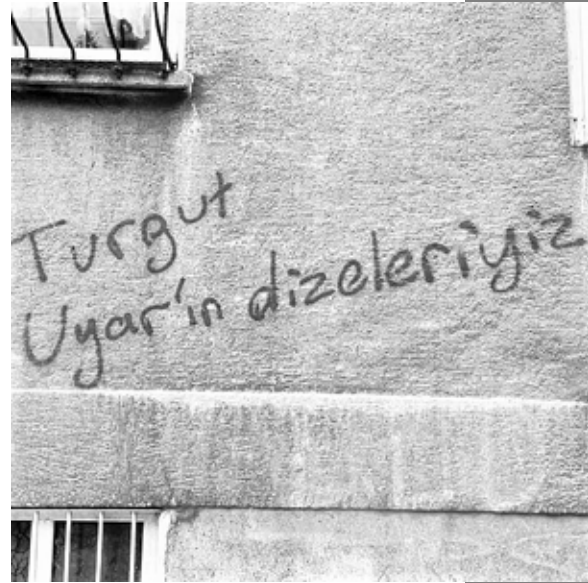
Sanatsal yaratımda tinsel evrenin kapısını aralayacak şeyin, algı ve duyunun alanına girecek veri oranında olduğunu söylesek yanlış söylemiş olmayız. Devinimsizlik içinde bir üretim olası görünmüyor. Ma-

yakovski'nin bir not defteriniz olmalı söylemi imge avcılığı için değilse ne? Yani vaziyet almak gerekir! Eylem anları da üretimin pik yaptığı, yaratıcı kolektif zekanın silkinip ölü hücrelerinden arındığı sekanslar toplamıdır bir yerde. Dağınık-toplu, uyumlu-uyumsuz, kendi içinde bir tutarlılığı, ritmi olan toplumsal hareketlilik tek tek bireylerin tinsel evreninde yeni kapıları aralamaya zorlar. Eylemin duygu hareketliliğindeki çokluk, çağrışıma hazine olur ve yaratıcı ruhları mobilize eder. Yaratılan her estetik obje de anın kolektif aklının mülkiyetine geçer.

Tam da bu devinim, sıra dışı etki ve edimlerin müsebbibi olarak çıkıyor karşımıza. Bilgisayar oyunundan kalkmayan kendi halinde bir çocuk, eylem görüntülerinden coşkulu bir şarkı kolajı ile unutulmayacak bir etki yaratabiliyor. Haydarpaşa Garı'nın grafitici çocukları, duvarları avangart bir sahneye dönüştürebiliyor. Dahası hattat inceliğinin olmadığı bir duvar resmi ya da yazısı içindeki telaş, eylem anının estetik objesine dönüşebiliyor. Fotoğraflanmış bir an, içerikle örtüşen bir film karesi bir anda eylemin sembolü haline gelebiliyor. Müzisyenler aynı şekilde, bir araya gelip aksiyonun ruhunu besteliyor veya yorumlayabiliyor. Tüm bunlar bir tarafta anın kaldırıcı iken bir tarafta sonraki bir zaman için ruhun maddeleşmesi oluyor. "Çapulcu musun vay vay?" "Sık bakalım" ezgilerini bir kez duyunca Gezi ruhuna dönmek işten değil. Ya da "Yuh Yuh" "Bu Devirde Kimse Sultan Değil" şarkılarını duyunca Boğaziçi ruhuna... Bu alanları arttırmak da mümkün. Örneğin Şili'de panzerlerin önünde dans eden balerin.... Fotoğraflanmış o kare çoktan eylem yıllıklarında yerini aldı. Bir başka örnek yabancılaşma ve buna itirazın ilk atalarından Turgut Uyarlar. Bugünle kolayca örtüşebildiler. Mavi herkeste huy oldu. Bunu anlamak zor olmasa gerek. İnsanlar yalnızlaşıyor, yüzeyselleşiyor, çıkarıcılaşıyor. Nesnel olarak da edilgenler. Bu durumda duvarlara şu notu düşmemek şaşılabilir olurdu. "Turgut Uyar'ın dizeleriyiz."

Sanatın yeri ve zamanı olmaz. Ama her sanat dalının öne çıktığı anlar hatta zamanlar olur. Eylem anı için konuşmak gerekirse resim, şiir, tiyatro, sinema, mim, dans, fotoğraf gibi tüm varyasyonlara açık olsa da eylem, müzik gibi kulağa; dolayısıyla bünyenin dengesine etki eden ritmi somut, bileşeni bol bir sanat dalının, çoğunlukla kardeşlerinden sıyrılıp öne çıktığını iddia edebiliriz. Fransa'da Sarı Yeleklilere "On Lâche Rien" şarkısı ile eşlik eden HK & Les Saltimbanks ayaklanmaya damgasını vurmakla kalmadı, kitle ruhunun somutlaştığı bir simge haline geldi. Şili'de direnişin parçası "El Pueblo Unido" 2019 Ekim ayaklanmasında bir orkestra tarafından eylemcilerle birlikte söylenince eylem-sana-

tın¹ vücut bulduğu bir başka an oldu. Tüm dünyada günlerce paylaşıldı. Tabii bunun ses ve kayıt teknolojisi, iletişim ve yayılmada alınan ivme sonrası olduğunun altını çizmekte fayda var. Öncesi için aynı şeyleri söylemek doğru olmaz.

Devam edelim. 2018'de Gazze'de sınırda İsrail'den atılan mermileri Hamza Namira'dan "Ya Zarif Attul" şarkısı ve geleneksel halayları ile karşılayan Filistinliler, eylem-sanat alanında cesur ve unutulmaz bir biçim yarattılar.

Peki eylemde doğan her sanatsal aksiyon estetik değer taşır mı? Floyd'un katlinden sonra Seattle'da Lenin heykeli etrafında kitleyle güzel bir fotoğraf yakalanmıştı. Ya da fotoğraf sıradandı ama anlamlıydı. Bu durumda fotoğraf duygularda bir coşku yaratsa da sanat değeri taşıyabilmiş midir? Tüm bunlar genel praksise yeni ufuklar açarken estetik değerleri sorgulatmaz demiyoruz. Tarihi bir anı güzelleştirir, estetize eder diyoruz. Lili Marleen türküsü gibi mesela. Nazilere karşı gövde gövdeye çarpışıldığı o anlarda işaret fişeği 21.55'ten sonraya kalmak zorundaydı. Çünkü Zagreb radyosundan gelen o ses silahları susturabilecek güzellikteydi. Ya da İsrail hapishanelerinde tutsakların şifreli söylediği eski bir direniş şarkısı: "Ya Taléel Al-Jabal", Terez Sliman ve Sofia Adriana Portugal tarafından 2020 Lübnan eylemleri sırasında söyleyince Beyrut sokaklarını günlerce süslemişti. Şuraya geliyoruz; zamanla estetik bir değer taşımadığı yönüyle eskise bile sıradan bir fotoğraf, tuvale aktarılacak, dizeye taşınacak bir an olarak saklı durur. Çünkü yaratının konusunu estetik objeden soyutlamak mümkün değil. Güzel olanın iyi, hoş, yüce ile ilintili olması da cabası. Yalnız şunu söylemesek olmaz; eril dil her yönü ile mahkûm edilirken, Gezi'de akıllara Can Yücel'in gelmesi de ayrı bir boyuttur. "Küfür işçi sınıfının ağzında bir çiçektir." Aralarında holiganlarında bulunduğu işçi sınıfı, taraftar gruplarının kepenk titreten tezahüratını motto yapmazsa ne yapardı?

"he pi niz o ros pu ç ocu ğu su nuz" bu 'bayağı' tavır gayet tabii şarkıya, şiire, görsele dönüşebilecek bir mottoydur. Öyle de oldu.

Buradan hareketle tüm alanlarda kolektif eylem örgütlülüğünün yerleşik algıları tepetaklak ettiği bir ortak paydadın söz edebiliriz. Yerleşik çevreleri huzursuz eden avangart tavır ve aksiyonlar... Gezi ile ortaya çıkan kolektif koordinasyon ihtiyacı hemen her alana yansımıştı. Herkes her konuda el ele vermiş alternatif yöntemler geliştirilmişti. Sonrasında da bu sürdü. Sanatın, deneyimlenmiş bu

yöntemlerle her an her yerde yaratılabileceği düşünüyü hızla yaygınlaşmaya başladı. Endüstriyel piyasaya karşı alternatif yöntemler örgütlendi. Kayıt miks-mastering işleri, yayın basım dergi işleri, sinema kurgu senaryo işleri, belirli çevrelere bağlılığını yitirir oldu. İnsanlar kendi işliklerini oluşturup hızla bağımsızlaştı ve kanonik piyasa karşısında bir güce dönüştü. Kısaca kültürel, sanatsal, hatta cinsellik gibi farklı konularda da geleneksel kodlara kramp girdi, ezberler şaştı.

Bu birikim de kitlelerin kendi ruhunu koyduğu anlar başta olmak üzere her an her yer için barut oldu. Masha Amini için dünyanın her yerinden şarkılar, şiirler, görseller paylaşıldı. İran'ın başı, yalnız kendi işçi sınıfı ile bela da değil, dünyanın her yerinden aksiyonla dertte artık. Diğer ülkelerin de öyle... Brecht bugün İran'da ateşe verilen başörtülerinin etrafında dans edildiğini, Gazze'de mermiler karşısında halay çekildiğini, Şili'de panzer önünde bale yapıldığını görse nasıl hissederdikim bilir. Kendini hep yeniden üreten eylem-sanatın ulaştığı uç derdi sanıyorum; sınırları kuşatan bir epepe...

Mini bir eylem – sanat Spotify listesi de gözümüzün önünde dursun şöyle. Ne olur ne olmaz.

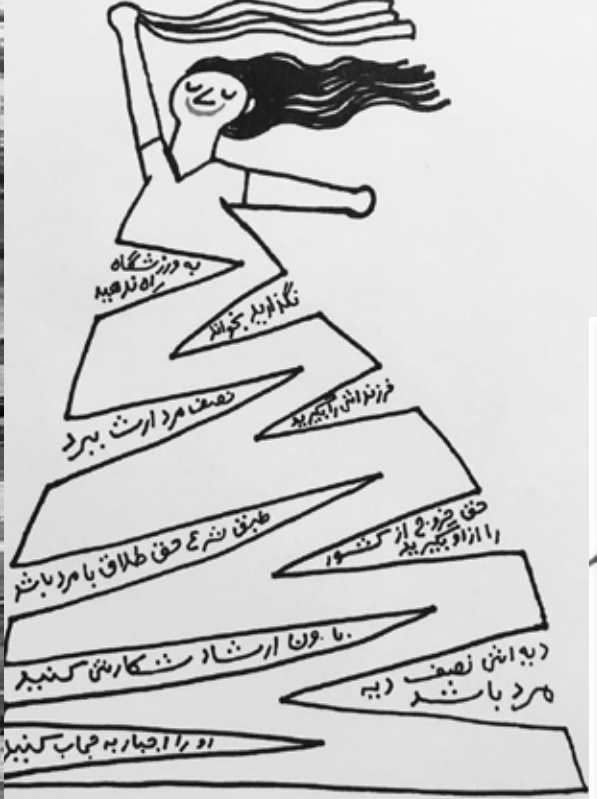
- 1- HK & Les Saltimbanks - On Lâche Rien
- 2- Inti-Ilumani – El Pueblo Unido
- 3- Boğaziçili Öğrenciler – Padişah
- 4- Boğaziçili Müzisyenler – Yuh Yuh
- 5- Boğaziçi Caz Korosu –
Çapulcu musun vay vay
- 6- Terez Sliman & Sofia Adriana Portugal
- Ya Talêel Al-Jabal
- 7- Hamza Namira - Ya Zarif Attul

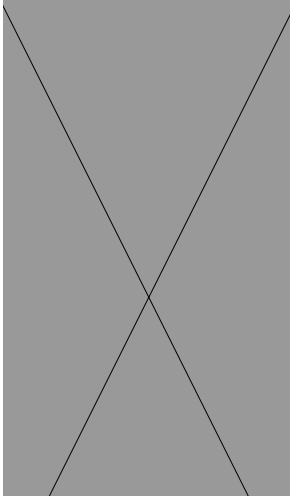
**Aynı eylem fotoğrafçılığı gibi, eylemde vuku bulan sanatın yaratıcısı eylem sanatçısı kabul edileceği için alan tarifini, eylem-sanat ikilisini kullanarak yapmayı tercih ettim.*

Mahsa Amini'nin Ardından

"İnsanları zorla kendi cennetinize götüremezsiniz."

ziya serdar

Önemli Şeyler

RAY CHARLES, SSBHW VE ÇAY

Sevgi ve aşk... malum, önemli şeyler. Herkes üzerine bir şeyler söylüyor, bir şeyler yazıyor... Bu iki konu hakkında şarkılar, türküler, operalar, balatlar filan besteleniyor; efsaneler, kilam ve stranlar yüzyıllardır kulaktan kulağa yayılıyor... Kimi Leyla ile Mecnun efsanesiyle özdeşleştiriyor kendilerini, kimi Mem û Zîn, kimi ise Romeo ve Juliet... İnsan var olduğu müddetçe de bu uğraş hiç son bulmayacak.

Hani aşka, sevdaya küsmüşler de yok değil. Herkes konu üzerine bir şeyler söylerken, bu küskün dostlarımız ise bir şeyler susuyor. Ama nasıl susmak... (Halbuki, "aşk/sevgi kadar gürültülü" bir şey daha var mıdır? Bkz: Britanyalı müzik grubu Placebo'nun 2013 çıkışlı "Loud Like Love (Aşk Gibi Gürültülü)" albümüyle aynı ismi taşıyan şarkısı) hani "avazı çıktığı kadar" derler ya, öyle. Sanırsınız ki, dünyada tüm insanlar hayallerini gerçekleştirmiş, ama ne hikmetse, bir tek bu bedbaht dostlarımızı vurmuş şanssızlık, düş kırıkları, umutsuz vakalar... Bu tipler sevgiden o derece uzaklaşmışlardır ki, zamanla, etraflarına baktıklarında hayatın her şeye rağmen devam ettiğini, insanların her şeye rağmen birbirlerini sevdiklerini gördükçe, derin bir haset duygusuyla nefret ederler yaşamdan... Rivayet odur ki, ödemişlerdir cehennemleriyle, hiç dublör kullanmadan... falan, filan.

Mesela böyleleri, Çekoslovak şair Bitezlav Nezval'in "ne vakit aşka dair laf etsem, ifrit oluyoruz birader..." diye sitem ettiği kişilerdir. Eh, zamanla, dünyanın kendilerinin etrafında dönmediğini idrak edip yaşama tutunanları da vardır, dünyaya trip atanı da... Geçelim...

Yıllar evvel Erich Fromm'un bir kitabını okumuştum. Çoğu kişi bilir, adı "Sevme Sanatı" ama şu an hiç hatırlamıyorum.

Denilebilir ki, "madem hatırlamıyorsun, o zaman ne diye bahsediyorsun?" Yani ne bileyim, hiç değilse -en azından kitabı henüz okumamış olanlar açısından- kitabın ismine bakarak, mevzunun sanatsal olduğuna dair bir ön fikir filan... hem ziyarı var mı?

Neyse...

Bir yoldaş yazmıştı bir mektubunda; "kölenin aşkı mı olurmuş?" fikrine karşı çıkıyor ve "oysa," diyordu, "aşkın tarihi ta ilkel komünal topluma dek uzanır." Ne diyelim... haklı. Semavi dinler bile konuyu Âdem ile Havva'ya dek götürürken, "kölenin aşkı olmayacağı" yönünde bir fikri savunmak da biraz şov olsa gerek.

Ama bırakalım şimdi bunları...

Bir süredir aklımda bir şarkı var, sık sık radyoda da çıkıyor ya hani, her seferinde biraz daha dikkatli dinliyorum. Ray Charles'in Elton John ile birlikte yıllar evvel söylediği "Sorry Seems to Be the Hardest Word"¹ adlı şarkılarından bahsediyorum... bilmem bilir misiniz? Bilirsiniz ya... bilmiyorsanız da dinlemenizi tavsiye ederim.

Şarkının tüm sözlerini yorumlamak şu an için pek mümkün olmadığından, şimdilik şarkıdaki bir söz üzerinden gitmek en iyisi...

Bu güzel R&B klasiği olan şarkının giriş bölümünde, Ray Charles Üstadın "What have I got to do to make you love me?" sorusunu sorduğu duyuluyor. Tam çevirisi, "sana kendimi sevdirmem için ne yapmalıyım?" şeklinde. Hatta, İngilizcede "to have got" fiilinin bir zorunluluk halini belirtmek için kullanıldığını da hesaba katarsak, "sana kendimi sevdirmem için ne yapmak zorundayım?" şeklinde de çevrilebilir, mahsuru olmaz. Ama böylesi bir çeviri teslimiyetçi ve kölece bir aşkı (ki buradan da anlıyoruz ki, "köle"nin de aşkı oluyormuş) yansıttığı ve aşkın/sevginin karşılıklı olduğu gerçeğini ("aşk tek kişiliktir" diyen Yılmaz Odabaşı'nı boş verelim. Zira o, yalnızlığının teorisini parçalıyor) yadsıdığı için, böyle bir çeviriyi tercih etmemek daha doğru olacaktır. Bu yüzden, cümledeki platonik anlamdan kurtulmak için cümleye her iki tarafın da sorumluluk alacağı bir form vermek gerekiyor.

Gerçi sanatçının şarkıyı söylerken ses tonu da önemli bir nokta. Hem Ray Charles ve hem de Elton John, soruyu tam da iki anlama gelmeyecek bir vurguyla soruyor doğrusu. Ama ben yine de işin burasında değilim, işin bu kısmını müzikoloji uzmanları

düşünsün.

İlk iki çeviride, taraflardan biri hem seviyor hem de kendisini sevdirmeye çalışıyor. Öyleyse, cümleyi "beni sevmem için ne yapmalıyım?" şeklinde çevirmek, bir tarafa sevmem, diğer tarafa da sevilme için sorumluluk yükleyeceğinden, en doğru tercih olur. Hem her iki tarafa da sorumluluk dağıtarak bu duyguya hak ettiği anlamı vermek, gerek kadın ve gerekse de erkek için adil, eşit ve demokratik bir ilişkinin ilk adımı olmaz mı? Bence olur.

Şimdi, adil, eşit ve demokratik bir ilişki dedim de, bunlar elbette sınıfsal kavramlar. O yüzden, kapitalist üretim ilişkileri değişmedikçe, gerçekten adil, eşit ve demokratik bir ilişki yaşanmaz, diyerek, bu konuda daha fazla detaya girmeden konudan çıkayım. En azından, muhtemel itirazlara yönelik ufak bir önlem almış olayım. Yazı okunduktan sonra gelecek olan muhtemel bir itiraza "eh orasını biz de biliyoruz herhâlde!" demekten evladır sonuçta. Zaten ilk adım diye vurgulamamın sebebi de bu sınıfsallıktan.

Ama yine de kısaca şunu belirtmekte fayda var: Burjuva sistemde duygusal ilişkiler dahil, insan ilişkileri hatayı pek kabul etmez, mükemmeliyetçidir. Her zaman ister kimi zaman çok az verir, çoğunlukla hiç vermez. Köpekbalığı gibi müthiş bir tatminsizlik sergiler, yedikçe daha da çok yeme ihtiyacı duyar. Bu anlamda platoniktir, haliyle bu tür bir ilişkinin eyleyeni tektir. Dolayısıyla, -Yılmaz Odabaşı'nın dediği anlamda değil ama- burjuva anlamda, aşk tek kişiliktir...

Herkesin bu konuda bir yaşanmışlığı var elbet, ama en kötü bitenine bile, yani "ne telgraf kalmış, ne telleri..." (Murathan Mungan, Kibrit Çöpleri, s.93) diye niteleyebileceğimiz derecede kötü biten ilişkiler için bile, yıllar sonra dönüp baktığında insan, "yine de kuşlar konsun!" (Murathan Mungan) diyebilirdi. En azından, artık sevmekten vazgeçip kalbimizde yer vermediklerimize, nefret ederek aklımızda yer açmatalım...

Konuyu dağıtmadan, soruyu, üçüncü çevirideki anlamıyla düşünelim. Bu sorunun muhatabı olsak ne cevap verirdik? Tipik bir burjuva ve küçük-burjuva dünya insanı; şefkat, ilgi, alaka, anlayış, hoşgörü, bilmem ne, bilmem ne... diye sıralayıp, bu soruyu tonlarca "incelikli" ama pek de bir şey anlatmayan kavramlarla süsleyen ben merkezci bir tarzda yanıtlar kuşkusuz. Zira süs, onun alamet-i farikasıdır.

Oysa dedik ya, sevgi ve aşk karşılıklı bir

1 "Üzgünüm' en zor kelime gibi görünüyor"

uğraştır, emek ister. Emek ise, kökeni itibari ile emgek'e dayanır ve sıkıntı, dert anlamına gelir. Dolayısıyla, dert ve sıkıntı, ideal ilişki biçimine ulaşana dek hem çekilecek ve hem de kaçınılmaz olarak çektirilecek şeylerdir.

Haliyle, soruyu soran taraf isek, vereceğimiz emek çekeceğimiz dert; soru sorulan taraf isek, vereceğimiz emek çektireceğimiz dert ve sıkıntı ile doğru orantılıdır, yani öyle olmalıdır.

Yani sevda işi züldür biraz da... en iyi emekçiler bilir çekmesini. Ama bu sorunun muhatabı olduğunu farz ettiklerimize soralım: Karar verdiniz mi ne denli "zulmedeceğinize?" ...

Not: Benim vereceğim cevabı merak eden varsa söyleyeyim: ben olsam, "iki çay kap gel, benimkisi şekersiz olsun" derdim, ya da bu çerçevede basit bir şey isterdim. Çünkü ne denli basit görünse de böyle bir şeye birlikte anlam verebildiğim (belki de hiç sahip olmadığı anlamları bile) bir insan, bence sevilmesi gereken bir insandır. Gerek dost gerekse yâr anlamında... hiç fark etmez. Zira malum, çağın sorunu, insan ilişkilerindeki anlam erozyonudur, faaliyetin sanallaştırılması ve realitenin birçok bakımdan hiçleştirilmesidir. Bu yüzden çubuğu bu yana bükmek gerekir.

ALİCE VE YEŞİL GÜN

*"Hayat, senin eserindir."
Brian Molko*

Günler vardır; pazartesi, salı, çarşamba...
Kara gün de vardır hani, bir de kara gün insanı...
Hayır, bahsini ettiğim, kara gün dostu değil, onunla karıştırılsın istemem. Bahsini ettiğim, bildiğimiz kara gün ve onun insanı; emek veren, cefa çeken yani... her biri kendi hikayesinin başkahramanı... çoğunluğu işçi sınıfından, küçük-burjuvalardan bir kısmı...

Düşünür yarınları, günü gibi... kara...

Bu insanlara, dünyanın her yerinde rastlamak mümkündür. Arjantin, Somali, Yemen, Pakistan, Etiyopya, Cezayir, Tunus ya da İspanya ve Fransa'da...

Biraz zaman tanımaktansa, doğar doğmaz küçük düşürülen, evde canı yakılan, okulda tekmelenen, dövülen; zekiye nefret edilen, değilse hor görülen; din, seks ve her türlü kitle iletişim aracıyla uyuşturulan, bir kısmı bu uyuşukluk halinin etkisine aldanıp, kendisini, egemen sınıfın herkese aynı şekilde empoze ettiği gibi, son derece zeki, sıra dışı ve özgür zanneden... devasa bir insan topluluğudur bu. Başımızı ne yana çevirsek onları görürüz.

Biz onları, kısaca, "harikalar diyarı"ndan bildiğimiz "Alice" in adıyla çağıralım. Özel bir sebebi yok, yalnızca pratik olduğu için.

Sanatın her dalına konu olmuştur Alice...

Misal derim, "Trash² Metal" ...

Böyle bir müzik tarzı vardır. Onu tarz tarz ve alt dallara ayırarak dinlemeyi sevmeyenlere yabancı gelecektir belki; ama bu, 80'lerde ilk ortaya çıktığındaki sound özellikleriyle, adının hakkını fazlasıyla veren bir rock müzik alt dalıdır.

2 İngilizce çöp

Davul ritimleri, çöp konteynerine atılan taşların çıkardığı sesi andırır, gitar soloları polis sireni çağrıştırır, ritim gitar motifleriyle ortaya çıkarılan ses ise, Harley Davidson egzozundan çıkan motor gürültüsünden pek az farklıdır.³

Her haliyle “çöp”tür yani. Ama yine de çöp deyip geçmemek gerek. Zira çöp konteynerine atılan taş da polis sireni de Harley Davidson egzozundan çıkan motor gürültüsü de bir “nota”ya tekabül eder nihayetinde.

Ve eğer, söz konusu bir müzisyense, yeri geldiğinde, aksırıp tıksırma sesinden yahut köpek havlamasından bile orkestral bir kompozisyon çıkarabilir.

Nitekim, James Hetfield’in müzikal kalibresi de bu ölçüde geniştir. İcra ettiği müzikteki bütün “trash” özelliklere ek olarak, müziğin hızını da hesaba kattığımızda, bir çeşit “temizlik” de olduğunu anlarız. Müzik bittiğinde hissedilen “hafiflik” de bununla alakalıdır. (Aslında bu, metal müzik için genel anlamda geçerli olan bir şeydir. Burada ben, progressive, symphonic, trash ve power metal’i en başa koyuyorum.)

Trash metal deyince, akla ilk gelen müzik topluluklarından biri olan Metallica, yukarıda değindiğimiz özelliklerle karşılaştırıldığında, “The Unforgiven” yani “Affedilmemiş” adlı şarkısında, müzikal anlamda daha farklı bir rota izler. Orada çöp konteynerine atılan taşların sesini, Harley Davidson egzozundan çıkan motor gürültüsünü, polis sireni veya köpek havlamasını duymayız.

Öyle ki, “temizlik” çoktan bitmiş gibidir. Master of Puppets, Evel, And Justice for All, for whom the Bell Tolls ve Seek and Destroy, vb. şarkılarla karşılaştırıldığında, The Unforgiven, kamyon kornasına benzeyen intronun dışında oldukça “sessiz” de bir şarkıdır. Ama bu sessizliğin içinde, tabiri caizse, “kulakları sağır eden” bir ses vardır. Buna, Simon & Garfunkel’den bildiğimiz haliyle “sessizliğin sesi”⁴ de diyebiliriz; “insanlar dinlemeden konuşma”yı tercih ettiği için, kimse kimseyi anlamaz, çünkü kimse kimseyi duymaz ve bir süre sonra herkes susar. Bu noktada, James Hetfield’in “işte bu yüzden affedilmemiş kişi adına konuşuyorum” deyişi anlamlıdır.

“The Unforgiven” adlı şarkısında Me-

3 Nu-metal’deki kimi unsurlar da benzerdir. Örneğin, orada da bas gitar sesi, bir hurdacının eskimiş seyyar arabasının tekerleğinden çıkan gıcırtya benzer. Bkz. Disturbed, Limp Bizkit ve papa Roach’ın ilk albümleri.

4 Sound of Silence

tallica, kara gün insanını kendince şu sözlerle anlatır:

*“Yeni bir can gelir ya dünyaya
çok geçmeden alınır baskı altına,
sürekli geçerek içinden acılı bir utancın⁵
öğrenir genç adam, kurallarını onların...”*

İlk üç kural ise, olsa olsa, 1) Çalışmak, 2) Çalışmak ve 3) daha fazla çalışmaktır. İlk bakışta, bundan başka çaresi de yok gibidir. “Affedilmemiş”tir çünkü, hayata bilmem kaç sıfır da yenik başla(tıl)mıştır bu yüzden. Marks ve Engels’in “Das Manifest”teki deyişimiyle, “emek gücünden başka satacak bir şeyi olmayan”lardır. Bu yüzden, çalışmalıdır, yine yalnızca daha fazla çalışabilmek için...

Bu şarkıda, James Hetfield, anlaşıldığı gibi, kötümserdir. Bir bakıma, “The Unforgiven”da, “zincire vurulmuş Alice” portresi çizer; buraya kadar doğrudur, ama onun kötümserliği, konuyu yalnız bu sınırlar içerisinde ele alması, daha ötesine gidememesidir.

Bu sınırlar o denli darlaşır ki, şarkının ilerleyen bölümünde, karşılaştığımız tablo, uyumlu nevroitik tipin hayata bakış açısını yansıtır.

*“Onları hep memnun etmeye çalışır,
işte bu kederli insan.
Oysa yaşamı hiç değişmez,
durmaksızın mücadele ettiği süre boyunca.”*

Burada dikkat edilmesi gereken nokta, Alice’in niçin kederli olduğudur. Alice kederlidir, çünkü yaşamı, başkalarını memnun etme amacı (belki de dürtüsü) temelinde şekillenmiştir ve durmaksızın mücadele ettiği şey de haliyle, başkalarının onu onaylaması için sarf ettiği lüzumsuz çabadan başka bir şey değildir, yaşamının hiç değişmemesi de bu yüzden; o, başkalarının onu onaylaması için çaba sarf ettikçe kendisinden hep daha fazlası istenmektedir. Ama hiçbir ilerleme olmaz, aksine hep en başa sarar.

İçsel Çatışmalarımız adlı çalışmasında, Karen Harney, uyumlu tipin yaşadığı bilinçdışı süreci, birkaç özelliği sıraladıktan sonra, şöyle anlatır:

“Kendine has üçüncü özelliği ise başkalarına olan bağımlılığının bir parçasıdır. Bu da kendini başkalarının düşüncelerine göre, onların

5 Belki disgrace’i, Hetfield, yüz karası olarak ima etmiştir, ama bu insanların yüzleri, günleri gibi kara değildir. Bu yüzden, utanç şeklinde çevirmek, kelimenin **değiştirici-dönüştürücü** bir insanı duyguyu ifade etmesine de sırtını yaslayarak, daha doğru olur, diye düşünüyorum.

gözünden değerlendirmeye yönelik bilinç dışı bir eğilim duymasından başka bir şey değildir. Diğer insanların onu onaylayıp onaylamamasına, sevip sevmemesine göre özgüveni artar veya azalır.” (s.41)

Şarkının devamı, Karen Harney'nin bahsini ettiği “bilinç dışı eğilim”in yarattığı “özgüven kaybı”nı doğrular:

“Çünkü bu onun kazanamayacağı bir savaştır ve şimdi onların tanık oldukları artık hiçbir şeyi umursamayan bir yorgun ihtiyaçtır”

Aynı zamanda, burada, yeni bir durum söz konusudur ama durumun yeniliği bir değişiklik yaratmaz. Çünkü “nevrotik kişi, (...) kaçınılmaz olarak her yeni duruma kendi nevrozunu da taşır.” (K. Harney, a.g.e. s.138)

Ama artık durumdan duruma geçiş yaşanır, karşımızda umutsuz tipin özelliklerini buluruz. Bütün olanların sorumlusu olarak kendisini görür ve:

“Bu ihtiyar o an pişmanlık içinde bir ölüme hazırlanır...”

Hetfield'in kötümserliği, onu bir uçtan bir uca savurur. Yani, Alice'i bir idealist kutuptan (harikalar diyarından) alıp başka bir idealist kutupta (felaketler diyarında), ya da başka bir ifadeyle, ütopyadan alıp distopyada sabitler, diyebiliriz. Ama aslında bu, “hiçbir yerde olamama” halidir. (Nitekim, şarkının ikinci versiyonu olan “The Unforgiven II”deki “içeri sızan hiç ışık yok,” cümlesiyle ve üçüncü versiyonu olan “The Unforgiven III”deki “gidecek hiçbir yerim yokken, nasıl kaybolabilirim ki?” cümlesiyle de söz konusu “hiçbir yerde olamama” hali pekişir)

Alice'in “zincire vurulmuş” olması, onun Hetfield gibi kötümser olması için geçerli bir sebep değildir. Eğer böyle olmasaydı, Marx ve Engels de konuyu yalnızca bu sınırlar dahilinde ele alır ve burada bırakırdı; dolayısıyla Alice de, “Das Manifest”te zincire vurulmuş haliyle kalır ve “zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyi olmama” durumu da bir bir muştı olarak verilmezdi. Hatta Marx ve Engels'e göre, Alice'in asıl kaybetmesi gereken şey de yine bu zincirlerdir.

Bu konuda, John Lennon da bir şeyler söyler. Alice'in “zincire vurulmuş” halini betimlemek için, ama James Hetfield'in tersine o, konuyu burada bırakmaz. Öyle ki, yıllardır dillerden düşmeyen unutulmaz “Working

Class Hero” (dijital ortamlardaki çevirilerinde, “Çalışan Sınıfın Kahramanı” biçiminde yer alıyor, fakat biz doğrudan “İşçi Sınıfının Kahramanı” diyelim) adlı şarkısında “a working class hero is something to be...” sözünü, adeta “başka bir dünya mümkün!” sloganını atan bir vurguyla, her üç dizeden sonra ve iki defa tekrar eder. Bunu yaparak, dinleyiciye, “tüm bu pespayeliklere katlanmaya mecbur değilsin” der gibidir. Hatta belki de tam olarak öyle söylemektedir. Şarkıya akustik gitar ile giriş yaptıktan sonra, Lennon, derhal söze başlar:

“Küçük düşürürler seni doğduğun anda, tüm bunların yerine biraz zaman tanımaktansa. Acıların katlanılmaz oluncaya dek hiçbir şeyi hissetmezsin, halbuki işçi sınıfının kahramanı olacak kişisin.”

Bu bölüm, girişi itibariyle “The Unforgiven”a benziyor. Ama John Lennon, James Hetfield'in dört dizede söylediğini üç dizeye sığdırıyor ve asıl önemli olan sözü sona bırakıyor. Aslında burada ilginç bir durum vardır. Tarih olarak, “Working Class Hero”-nun yayınlanması, “The Unforgiven”dan çok daha öncedir (1970'ler-1990'lar). Bu halde şunu söylemek daha mantıklı olur: Hetfield, Lennon'ın üç dizede anlattığını, ancak dört dizede anlatabilmiştir.

Devamında gelen iki dörtlük şöyledir:

“Evde canını yakıp, döverler okulda, nefret ederler zekiysen, hor görürler aptal olunca. İyice delirene dek kuralları izleyemezsin, halbuki işçi sınıfının kahramanı olacak kişisin.”

20 küsür yıl boyunca korkutup eziyet ederler sana, kariyer yapmanı beklerler sonra da. İçin korkuyla doluyken hiçbir iş göremezsin, halbuki işçi sınıfının kahramanı olacak kişisin.”

Görüldüğü gibi, ortada, anlatılan bir süreç vardır. Alice'in bu süreci nasıl yaşadığı kadar, bu süreçten nasıl çıkacağı da önemlidir. John Lennon'ın tarzında, biraz Ahmet Arif vari bir “tanı bunları, tanı da büyü...” mantığı da yok değildir hani.

Ama asıl can alıcı dörtlük bundan sonrasındadır:

“Din, seks ve televizyonla uyuşuk tutarlar seni, sense çok zeki, sıra dışı ve özgür hissedersin kendini. Ama gördüğüm kadarıyla yine ahmağın tekisin, halbuki işçi sınıfının kahramanı olacak kişisin.”

Burada John Lennon, kişinin kendi zihninde yarattığı ve yanılımasına kapıldığı “idealleştirilmiş imge”yi eleştirirken bir anlamda, “kafa-göz kırmak” fiilini yerine getiriyor diyebiliriz. İdealleştirilmiş imgenin, kişinin dünyayla ve başkalarıyla arasına ördüğü bir duvar olması, ona her zamanki yoldan ulaşılmasını engelleyen başat unsurdur. Dolayısıyla, Lennon, Alice’e ulaşabilmek için, ilk önce onun idealleştirilmiş imgesini parçalaması gerektiğinin farkında olarak, bu yöntemi seçer; ki idealleştirilmiş imgeyi yıkmamanın ideal yolu da -kimi istisnalar sebebiyle, her zaman olmasa bile- çoğu zaman budur. Kişiye, “zannettiği kişi olmadığı”nı anlatmak ve kişinin “kendi gerçekliğinin farkına varması”nı sağlamak, ne yazık ki, acı çekmeden mümkün değildir. Bu bir süreçtir ve bu süreç, “kişinin selamete erebilmesi için önce geçmesi gereken arafı” ifade eder. Ancak bundan sonra, “dünyayı olduğu gibi algılama... orasından burasından yontup pisliklerinden arındırmadan yutma... daha uzunca bir süreçte taşıma...” yetisi edinebilir.

Devam:

“zirvede bir yer var’dır sana hala söyledikleri ama önce öldürmeyi bildiğin kadar öğrenmelisin gülmeyi, benzeri olmak istiyorsan eğer tepedeki ahalinin; diyorum ki, işçi sınıfının kahramanı olacak kişisin.”

Şarkıda, son dörtlüğe gelene dek anlatılmayan tek nokta, sistemin insanları ne denli rekabetçi bireyler haline getirdiği ve onlara başkalarının sırtına basarak zirveye yükselmeyi empoze ettiğiydi, son bölümde bu nokta da tamamlanmış oldu. Bu durum, idealleştirilmiş imge olmaksızın da mümkün değildir zaten. Kişi kendi zihninde kendisini ne denli sıra dışı, eşsiz, üstün vb... görüyorsa, bu statu-quo’yu korumak için o denli çaba harcayacak ve haliyle o denli rekabetçi olacaktır. Dörtlüklerin sırası da bu temelde anlamlıdır.

Bu dörtlükteki öldürmek fiilini de yalnızca fiziksel olarak yok etmek biçiminde anlamamak gerektiği kanısındayım. Fromm’un ele aldığı ölümseverlik olgusu temelinde bakarsak, sistemin, insanları ve yaşamı düşünmeyen, statik, değişime kapalılık noktasında nasıl kuşattığı malumdur. Bu yüzden,

6 K. Horney, a.g.e., s.117

7 Aslı Erdoğan, Hayatın Sessizliğinde, s.128

öldürmek fiili, kişinin kendisine ve kendi yaşamına, başkalarına ve başkalarının yaşamına bu anlamda etki edebileceği bir fiildir.

Ama işte şarkının başından beri her üç dizeden sonra ve iki defa tekrarlanan “işçi sınıfının kahramanı olacak kişinin” sözü, içerisinde bulunulan olumsuz koşullardan çıkışı gösterir inatla. Lennon, kahraman olmaktan bahsederken de aslında birey olmaya vurgu yapmaktadır. Aynı zamanda, Alice’e “zincire vurulduğuna takılma, başka bir dünya mümkün” der. Bu hususta “tasmasız ve zincirsiz bir yaşam, yine de imkansız değildir”⁸ diyen René Loureau ile aynı fikirdedir, ki bu, doğrudur da.

Hiç kimse bu pespayeliğe katlanmaya mecbur değildir. İnsanlığın bu pespaye sisteme karşı mücadelesi yüzyıllardır sürüyor ve sürecek. Burada herkesin payına düşen, önce kendi gerçekliğini bilmek, tanımak olsa gerek. Çünkü, sistemin pespayeliğini tanımak (hatta belki de yalnızca “bu sistem pespayedir” demek bile), önce insanın kendisini tanımasıyla mümkündür. Hakeza, hayatın -tabii ki olumlu anlamda- bizim eserimiz olması da...

Alice’in zincirlerinden kurtulması da...

Not: Başlıktaki Yeşil Gün’ün Working Class Hero’nun ABD’li punk grubu Green Day (Yeşil Gün) tarafından coverlanmış olmasından başka bir esprisi yok. Şarkı sözlerinin çevirisi, doğrusuyla yanlışıyla bana ait.

8 Bilinçaltında Devlet, s.44

ERIC CLAPTON, ELLY VE LUT

Kimi filmler vardır, izlerken pek ayır-
dına var(a)mayız, ama izledikten bir süre
sonra film üzerine düşünüp sahneleri tekrar
gözümüzün önüne getirirken, izlendiği sırada
aslında öyle çok da göze çarpmayan ve detay
diyebileceğimiz bir (veya birkaç) sahneye
takılır aklımız.

O an fark ederiz ki, bu pek de göze
çarpmayan ve detay olarak adlandırılabilir
olan sahne(ler), filmin senaryosundan çıkarıl-
dığı (veya senaryoda hiç yer almadığı) takdir-
de, filmde büyük bir eksiklik yaratacaktır.

Bana kalırsa, bir filmin vazgeçilmezi
olan sahne veya sahneler, genelde sorunun
nereye bağlanacağı heyecanla beklenen, hatta
kimi durumlarda -yaygın tabirle- nefes kesen
sahneler değil, ama aralarda, kıyıda köşede
kalan, tek başına göze çarpmasa da yeri ve
önemi belki de filmi izledikten sonra fark
edilen, hem de izlendiği esnada çoğu zaman
izleyicinin algularını rahat bırakan sahne veya
sahnelerdir. Çünkü her ne denli ana unsur
olarak nitelense de film ilerledikçe ve sona
doğru yaklaştıkça yaşanan heyecanı ve nefes
kesici etkiyi besleyen ana unsurdur böylesi
sahneler.

İranlı yönetmen Asgar Ferhadi'nin
yönettiği About Elly (Elly Hakkında) adlı
filmde geçen sessiz sinema oyununun oynan-
dığı sahne bunlara güzel bir örnektir.
Asgar Ferhadi, günlük yaşamın pek de dikkat
çekmeyen böylesi bir unsuruyla filmin ana
temasını oluşturan Elly'nin, esrarengiz kay-
boluşunu besleyen ana unsurlardan birini
yaratmıştır. İzlerken, hem Elly ve ailenin di-
ğer üyeleri ile ilgili izleyiciye güçlü gözlemler
yaptırır hem de Elly'nin birden kaybolacağı
fikrine dair izleyicide en ufak bir şüphe dahi
yaratmaz. Hatta Elly kaybolduğunda adeta
filmin içerisine girip, diğer tüm oyuncularla
birlikte, "Yahu nereye kayboldu bu kadın?!"
dersiniz ya da diyesiniz gelir -en azından
bende öyle olmuştu.

Filmlerde olduğu gibi gerçek yaşamda
da aslında öyle çok da göze çarpmayan ve
detay diyebileceğimiz, ama yeri ve önemi
yokluğunda fark edilen, günlük yaşamın
anlam ve önemini besleyen "sahne"ler vardır.
Günlük yaşamın en sıradan, en mütevazı an-
larıdır bu sahneler, ama olmazlarsa olmazdır.
Çünkü onlar olmadığında yaşam içinde bü-
tünlüklü bir birliktelikten bahsedilemez.⁹ Bu

⁹ Konuyu şu şekilde örneklendirebiliriz: Sabahları birbirine
"Günaydın" bile demeyecek kadar birbirinden uzak olan

anlamda insan ilişkilerinin "raison d'être"si
konumundadırlar. Böylesi sahneler sayesinde
rutin'i ayakta tutan sağlam dayanak noktaları
oluşur.

Sahne demişken, müzikte de keza böy-
ledir.

"Sahnelerin ustası" ünlü İngiliz blues
rock müzisyeni Eric Clapton da en sevilen
şarkılardan biri olan Wonderful Tonight'ta bi-
çim olarak farklı olsa da içerik olarak aynı öze
sahip böylesi bir "sahneyi" anlatır. Üstelik
bunu yaparken ne müzikal ve ne de sözel an-
lamda duygusal aşırılık¹⁰ durumuna düşmez.

Müzikal olarak Clapton, etkileyici bir
gitar solosu ile giriş yapar şarkıya; fakat bunu
da kullanılan davul ve org ritimleriyle -tabiri
caizse- kamufle eder. Dinleyici de şarkıyı
dinlerken ayırdayına varılamayan bir sıradışılık
etkisi yaratır. Ama bu etki şarkı bitene kadar
sürer. Şarkı bittikten sonra ise akılda kalan
gitarla yapılan intro'dan başkası değildir. Bu
tür hisleri genelleştirmek ne denli zor olsa da
söz konusu Wonderful Tonight olduğunda,
birçok kişinin aynı hisleri paylaştığını düşün-
üyorum.

insanların akşam olunca birbirlerine "hadi sinemaya gidelim"
demesi absürt olacağı için beklenemez.

¹⁰ Burada bir karşılaştırma yaptığımı itiraf etmeliyim. Önce-
likle Eagles'in Hell Freezes Over adlı konser albümünde yer
alan Learn to Be Still adlı şarkısı, iyi bir örnek olur. Müzikal
anlamda sadeliğini koruyan bu şarkı, sözel anlamda Wonder-
ful Tonight gibi başlasa da, şarkı ilerledikçe bu tutumu bo-
zular. Öte yandan, Plain White T's'in Hey There Delilah adlı
şarkısı vardır; müzikal anlamda hem Wonderful Tonight'a ve
hem de Learn to Be Still'e nazaran basit kalır, ama duygusal
anlamda "aşırıdır". Çok beğenilmesini de bu hoş "çelişki"ye
borçlu olsa gerek. (Şarkıların türü, burada konu dışıdır.)

Eric Clapton'ın bu çok sevilen şarkısının sözleri ise şöyle başlar:

*"Gecenin geç bir vakti,
şaşırmış ne giyeceğini...
Makyajını yapıp
uzun sarı saçlarını tarıyor...
Ve o an bana diyor ki,
"İyi görünüyor muyum?"
Ben de "Evet" diyorum,
"Bu gece harika görünüyorsun."*

Gecenin geç bir vaktinde, henüz uyumamış bir kadın ve bir erkek; kadın ne giyeceğini şaşırılmış bir halde makyaj yapıyor ve saçlarını tarıyor... Eh, yalnızca bu bölüm bile diyalogu oluşturan karakterlerin bir yere gitmeye hazırlandıklarını anlamak için kâfi. Nitekim ufak bir ara verdikten sonra tekrar söze başlayan Eric Clapton da bu fikri destekliyor:

"Partiye gidiyoruz..."

Bu noktada, şarkının bu bölümüyle benim ilk notum arasında bir paralellik oluşuyor. Sağlamasını yapmak için on dört dizeyi oluşturan kısmı şarkıdan çıkararak okumanın yeterli olacağını zannediyorum. Bu durumda, ciddi bir anlam ve bütünlük kaybı olacağından kuşku yok.

Anlaşılan o ki, Eric Clapton açısından da bütünlüklü bir birliktelik ifade etmesi için şarkının da nezakete ihtiyacı vardır. Bir anlamda o güzel anı bozmamak için duyulan kaygı, nezaketle sonuçlanmıştır. Ancak bu nezaketin olması durumunda birliktelik olacağına bilincindedir.

"Ne alaka?" diyen olursa, bir an için saçmalamayı göze alalım ve şarkıyı Kelebek Etkisi'ne maruz bırakalım. İlk bölümdeki diyalog şöyle de düşünülebilir: "And then she asks me, "do I look alright?" / and I say, "C'mon, leave 'em oll! It's enoug late tonight..."¹¹ Ama asıl problem de tam da bundan sonra başlar. Bu durumda şarkının devamının olması muhtemel biçimlerinden birinin şöyle olacağını kestirmek güç olmasa gerek: "We can't even go anywhere/ and there's no one tu turn to see this lady / in this room alone she left me/ there the hell is the lady /who once upon a time was asking me, "Is everything alright?" / Now I Tonight olur ya da Shit Tonight. Ama bununla da kalsa iyi; beste de baştan sona deforme olur. Yani Kelebek Etkisi'ne maruz bıraktığımız bölümün şarkıdaki

¹¹ Hatta bu biçimiyle şarkı, kısır bir döngüye girmiş olur: "It's late in the evening..."

vazgeçilmez konumunu ve o bölümün şarkının "raison d'être"si olduğunu anlatmak için daha fazla çaba harcamaya sanırım lüzum yok.

Şarkının, "Partiye gidiyoruz..." cümlesiyle başlayan ikinci bölümü de en az ilki kadar anlamlıdır.

*"Ve herkes bakışlarını,
görmek için çeviriyor
yanımda yürüyen kadına...
O ise "İyi misin?" diye soruyor bana.
Ben de "Evet" diyorum.
"Bu gece harika hissediyorum."*

Yalnız Clapton, "Niçin?" diye sormamıza fırsat vermeden, kendisi konuya açıklık kazandırır.

"Çünkü gözlerinin içinde sevginin ışığını görüyorum."

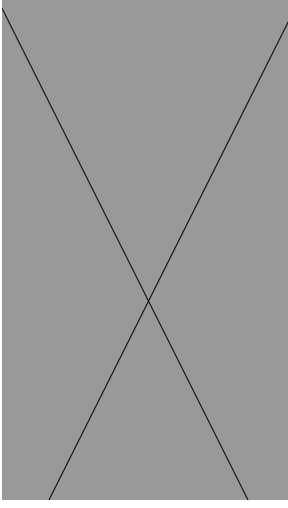
Bu sözden sonra ise diyalog "normal" olarak kalmıyor, olay anlatımı ve sonda bir monolog var yalnızca. Konunun daha fazla dağılmaması açısından, şarkı sözlerinin devamını yazmayacağım. Ama merak eden olursa iki insan arasında birkaç saat içinde gerçekleşen basit bir olayın – yalnızca Eric Clapton bir şarkıya konu ettiği ve sanatında yer verdiği için değil ama özünde de- ne denli sanatsal bir içerik barındırdığını görmek için şarkı sözlerinin devamına internette bakılabilir.

Kuşkusuz ki, Wonderful Tonight, birçok anlamda Eric Clapton'ın Layla, Tears in Heaven, Hard Times, You Are So Beautiful vb. şarkılarıyla karşılaştırıldığında sıradan kalır. Ama en beğenilen Eric Clapton şarkılarından biri olması da kanımca tam da bununla ilgilidir. Sıradışılığını sıradanlığa borçludur yani

Bu yüzden Wonderful Tonight'ta hem müzikal hem de sözel anlamda insanın kalbine dokunan bir yan vardır. Mükellef bir şarkıdır bu. Günlük yaşamın en temel gerekliliklerine ve gerçeklerine diklenmez, aksine bu gereklilikleri ve gerçekleri hoş bir boyun eğiş ile karşılamasını bilir.

Bir başkası şarkıyı dinlediğinde başka anlamlar çıkarmaz mı, ya da üretemez mi? Bence gayet mümkündür. Fakat her birinin, tamamen olmasa da hemen hemen aynı olacağını sanıyorum.

Ama yine de denemekte fayda var. Kim bilir belki şarkıda benim de bilmediğim "izafi" bir yan da vardır... Ve belki de Elly ile Lut'u buluşturan yan budur.

a.asya

Gündönümü

Altıntepe düzlüklerinde Kanola tarlalarının yanlarından geçerken sarımsı çiçeklerin arasında ayrık otlar gibi duran fabrika duvarlarıyla karşılaşsınız. Durmadan çalışan makinaların ve sevkiyat için gelen tırların çıkardığı sesler birbirine karışır. Tüm bu gürültülerin ortasında tek tük seçebildiğiniz işçilerin nasıl da rahatça sohbet edebildiklerini görebilirsiniz.

Ocak sonlarıydı. Bu kış günü beni Altıntepe düzlüklerine getiren sebep bir fabrika greviydi. Uzun süren yolculuğum boyunca fabrika hakkında bilgi toplamış ve işçilerle grev hakkında konuşacaklarımı not etmiştim. Otobüs şoförünün tarif ettiği bir yerden geçerek fabrikaya yakın bir noktaya vardığımda aniden bastıran yağmurun altında kalakalmıştım. Yine de bana doğru yaklaşan iki işçiyi seçebilmiştim.

“Hoş gelmişsiniz.”

Kilitli bir sandığı açmak istercesine zorlanarak “Hoş bulduk.” diyebilmişim. Böyle bir havada dışarıda, şehirden bu kadar uzakta olmak beni bir hayli germişti. Tebessüm şemsiyesi altında öfkemi boca ederek;

“Greve çıkmak için ne güzel bir gün seçmişsiniz böyle” diyebilmişim.

İşçiler bu kinayeli konuşmamı duymamazlığa vererek grev alanına giden yolu göstermişti. Birlikte kısa bir yürüyüşün ardından alana girmiştik. İşçilerin kimileri gerilmiş bir brandanın, kimileri ise buldukları saçak altında bekleyordu. Birçoğu otuzlu yaşlarının başında olan bu işçilerin geniş omuzları, kaslı kolları, damar damar elleri yoğun bir fiziksel güçle çalıştıklarını ilan ediyordu. Öyle

ki saçları sakalları birbirine karışmış, bezgin bakışlarını örten saçlarını bile taramamışlardı. İçlerinden birisi beni tanııp toplanmalarını söylediğinde her biri dört bir yandan kaba el kol işaretleri, ıslık çalıp, dürtüyorlardı yanlarındakileri, bu durum beni tedirgin etmişti. Grev içinde politik işçiler bulabilirsem tartışmalarla sohbetimizi zenginleştirebiliriz diye düşünürken böyle bir kitleyle karşılaşmıştım. Sosyalizmmiş, politikaymış... bunlar birbirlerini ‘insanca’ bile çağırmayan “barbarlardı!” Ve ben bu “barbarları” görmek için kilometrelerce yol katetmiş, yağmur altında sınırlıklam olmuş titriyordum. İlginç olan ise bu işçilerden daha “modern” görünen başka birçok grev ekonomik talepli gerçekleşirken bu “barbarlar” belki de farkında bile olmadan politik talepler öne sürmüştü.

“İş Cinayetleri Durdurulsun”, “Yasal tedbirler alınsın” talebiyle greve çıkmışlardı. Anlayamıyordum. Düşüncelerimden sıyrılarak “merhaba” dedim yeniden.

“Merhaba”, “merhaba”, “merhaba bacım”, “merhaba”. “aleyküm selam”, “merhaba...”

Nereye düştüm böyle diye hayıflanmıştım. Bu kadar zor olmak zorunda mıydı her şey? Bakışları, davranışları, sözleri, sövgüleri öylesine birbirine karışmıştı ki birini diğerinden ayırmak benim için çok zorlaşmıştı.

Oysa onlardan birini ayırt etmek ve röportaja onunla yön vermek gerekiyordu. İsterseniz röportaja başlayalım, dediğimde her kafadan bir ses çıkmış kimi “Ali iyi konuşur,” “kimi Ömer iş kazası geçirdi”, kimi ise “Mustafa sendikayı aradı” diyerek düşünce-

lerimi çekiştirmişti. Tek tek günler boyu röportaj yapmak için grev alanına gidip döner olmuştum. Hedefim haber yapmak değil öncü işçileri ayırt etmektir. Bu o kadar da kolay olmayacaktı.

Yapılan kısa röportajların sonunda işçileri daha yakından tanımaya çalışırken yüzlerindeki derin kesiklerin birçoğunda ortak olduğunu fark etmişim. Röportajda üç-dört cümleyle özetledikleri yaşamlarında bahsetmedikleri birçok sırların olduğunu görmeye başlamışım artık. Gözlerinden derinlerde sakladıkları acıları okumaya çalışıyordum... Bütün gün ayakta bekleyerek zaman geçiren bu işçiler oturabilmem için bir tabure yapıp getirdiklerinde onlar ayakta oturamaya çağımından bahsetmişim. Şaşırılmışlardı onlara verdiğim değer karşısında; "biz alışığız bacım, sen otur" dedi içlerinden birisi. Bir komut almışçasına oturmuşum.

Kimi işçiler diz kırıp benimle "fabrika, iş koşulları, içerideki sağlıksız koşullar" üzerine konuşuyor geriye kalanlarsa ya bir kenarda telefonlarında oyun oynuyor ya da alanda yürüyüp sohbet ediyordu gözlerim yeniden yanıma diz çöken işçilerin hareketlerine odaklandığında hararetle atışmalarını, şişen boyun damarlarını, sağa sola savurdıkları ellerini görmüştüm. Birinin eksik bıraktığını diğeri tamamlıyordu. Öylesine bir vahşi koşullarda çalışmışlardı ki, artık kanıksamış gibilerdi. Anlattıkları karşısında duyduğum şaşkınlık onlara güç vermiş olmalı ki gömleklerini, pantolon paçalarını sıvayarak yaşadıkları kazalardan bahsediyorlardı. Yaşadıkları şeyler yalnızca bir emek sömürüsü değil, insanlık onurlarının aşağılanmasıydı. "Buralarda karşılaştığın birinin hangi sektörde-fabrikada çalıştığını üstündeki yaralardan anlarsın" demişti birisi.

"Bunca yıl nasıl katlandınız" diye sorduğumda küfürler savurmuştu biri. "Kusura bakma bacım" diye de günah çıkarmıştı. Bıkmadan usanmadan zorunlu mesailerini, yüzlerce tonluk malzemelerin milim milim nasıl hamallığını yaptıklarını, iş kazalarını, tozun pisliğin içinde hastalanmış ciğerlerini, yedikleri bozuk yemekleri tek tek anlatmışlardı. "Şöyle baştan sona gezdir yüzünü" diyerek parmağıyla alandaki işçileri gösterdi biri.

"Platin takılmamış tek bir adam bulamazsın" Bunu duyanların kimisi gülümserken kimisi de öfkeyle, acıyla bakmıştı yüzüme. Düşüncelere dalmışım ki ellerini uzattı içlerinden birisi; iki parmağı eksikti. "Yüzük takamıyorum. Evli olduğum anlaşılmıyor" diye de muzipçe gülümsemişti. Etrafa bir kahkaha dalgası yayıldı. Bende gülümsemeye çalışmışım. Bunca acıya, sıkıntıya karşın nasıl böyle güçlü kalarak yaşamlarına devam edebildiklerini anlayamamışım.

"Eee" dedi birisi, "Bu grev ne kadar sürecek bacım"

"Size bağlı" diyerek cevaplamışım. Etrafımda biriken kalabalığa alabildiğince açık şekilde anlatmaya çalışmışım. "Burası sizin fabrikanız, sorun sizin sorunuz. Üstelik bu sorunlar sadece burada değil bütün fabrikalarda yaşanıyor bu çözecek olan sizsiniz. Sendika işçilerin sendikasıysa işçilerin aldığı kararları, eylemleri durduramaz. Her fabrikadan işçilerle toplantılar yapıp hem fabrika hem de bölge komiteleri kurarsanız güç sizde

olur. Diğer türlü sendikanın ne yapacağı belirsiz. Eylemi bitiriyoruz dese sorununuz bitecek mi? Ona göre davranın” demiştim. Söylediklerim işçileri düşündürmüştü bunu görüyordum. Yine de yaşanan hiçbir şeyi durdurmaya yetmemişti bu söylediklerim. Birçoğu sendikal tazminatını alırsa müzikhole olan borcunu ödeme planı yapıyordu.

“Parmaklarınız nasıl koptu” diye sormuştum az önce ellerini uzatan işçiye. “Yiyecek rızkımız varmış, makinaya sıkışınca çektim kopardım. Yoksa beni de alıp götürcekti. İki parmakla sıyırdık işte” demişti. Çevredeki işçilerden de ortak homurtular yükseldiğinde fark etmiştim bir bedenin farklı uzuvları gibi hem ortak hem de kendilerine has tavırları vardı her birinin. Bir aradaydılar ama hala uyumlu hareket edip bütünleşmemişlerdi. Bilinçleri, dilleri hala “biz” değil “ben” diyordu. Ama “ben” ve “biz” arasındaki farklar giderek silikleşiyordu.

Bir an önce röportaj yapıp güvenli bölgeye geçme planları yaparken o an buraya aitim ben diye düşünmüştüm. Ne akşam olsun, ne de bu sohbetler bitsin istemiştim. Üzerimdeki kıyafetler hala kurumamış üstelik titriyordum. Kendileri alıştı, benim için çevreden odun parçaları bulup buluşturmuş ve kısacık anca dev gibi bir ateşi yakmışlardı. Ne kadar misafirperver, ellerinde avuçlarında olanı paylaştıklarını düşünmüştüm. Sırf oturabileyim diye tabure yapmışlardı. Şimdi de ısınmam için bir ateşi tutuşturmuşlardı. Hazır olanın satın alındığı, emeği, sevginin gösterilmesinin daha pahalı hediyelerde aran-

dığı günümüzde kendi elleriyle yüreklerinden gelerek yapılan bu küçük davranışların kıyaslanmaz değeriyle sarsıldım. Güzelliği, nezaketi, kibirliliği, yaşamı nasıl da biçimsel ele aldığımızı hayıflanmıştım.

Ateşin harlanması ile sohbetlerimiz derinleşmişti. “Kapıdaki it kadar değerimiz yoktu” demişti birisi. Gençler daha öfkeliydi. Oysa ihtiyarlardı asıl bunları yaşayanlar. Gençlerin yıkıcılığı onları bekleyen geleceğe dönüktü. Diğerleri gibi olmak istemeyişlerinin dışı vurumuydu.

“Vardiya amiri eski bir askerdi” demişti biri. “Her dakika tepemizdeydi. Yemekten beş dakika geç dönsek tutanak, otursak tutanak, tuvalette fazla kaldık mı tutanak yer olmuştuk. İçeriden ceset çıktı da denetlemeye gelen olmadı.” “Ceset mi” demiştim. “Onu Osman emmi anlatsın.” demişti. “Bak şu karşıdaki abla var ya” diyerek yakın bir noktadaki gecekonduyu göstermişti. “Bize sahip çıktı. Allah razı olsun. Jandarmanın gelip de bizi zorla fabrikaya sokmak istediğinde ölürüz de girmeyiz demiştik. İçeride öleceğimize kapıda bekleyelim daha iyidir dedik. Yalvardık, yakardık komutana. Düşmanınız sanki öyle bir vurdular ki bize; gören terörist, bölücüyüz sanırdı. Yazıklar olsun, yasalar da patronlardan yana, devlet de onlardan yana. Fabrikanın kapısından bu yana ite döve getirdiler bizi. En son bu ağacın altına girdik. Abla çıktı dışarı, burası benim arsam, dokunmayın kızanlara, diye sahip çıktı bize. Komutan şikayetçi olsun diye çok bastırdı ama ‘bana zararı yok çocukların’ dedi de kaldık burada sağ olsun.” Abladan

bahsederken "her gün helva kavurup gönderir sağ olsun" diye anlatmışlardı. Birbirini tanımayan bu insanların eylemde nasıl da yoldaşlaşabildiğini düşünmüştüm. Bense önyargılı davranmış, karşımdaki insanların kirli yüzlerinden irite olmuş, onları hor görmüştüm.

"Gerçekten" de işçi sınıfının kurtuluşu kendi eseri olacakmış dedim. "Hah!" dedi bir işçi. "Ben de aynısını diyorum. Bizi bizden iyi kim anlar. Kendimize güvenmemiz lazım" diyerek çakmak çakmak gözleriyle bakmıştı bana. Kumral, çatık kaşlı, yirmili yaşlarında olsa da dayı lakaplı bir gençti. Yüzündeki kesik izleri bana artık ürkütücü gelmiyor aksine ezilmişliğini, yaşayamadığı çocukluğunu, alın terini hatırlatmıştı. Gözlerinden umut dolu bir ışıltı yayılıyordu. "Abla" dedi hatırladığı bir detayı daha paylaşma telaşıyla; "Biz greve çıktığımızdan bu yanlı Altıntepe'de ne kadar fabrika varsa hepsinden selamlar geldi. Hiçbir fabrikada sendika yok. Alnımızın aklıyla sendikalı şekilde içeri girdiğimizde mayın tarlası gibi patlar buralar. Daha en son bu sabah iki fabrikadan geldiler. 'Sizden sonra greve çıkacağız' diyorlar. Patronlar da boş durmuyor. Bizim Faruk patronu aramışlar. Aman deyim pes etme neyse zararın hepimiz paylaşalım. İçeri sendikayı sokma sakın. Ver tazminatlarını gönder, diyorlarmış. Patron Ali'yi arayıp yanına çağırdığında anlatmış bunları. 'Ben zorlanmam olan size olur. Altında milyonluk arabalarla gezen sendikacılar mı hakkınızı savunacak? Gelin birlikte konuşalım. Sendikayı aradan çıkaralım' demiş." Ali arkadaş ne demiş, diye sorduğumda; "bu işin dönüşü yok, kapıya çıkartmadan önce düşüncektiniz" demiş.

Zaman zaman komiteler, konseyler, işçi sınıfının iktidarı üzerine, sohbetler etmeye çalışsam da henüz erken tartıştığımın farkındaydım. Patrona karşı birlik olamamışken, iktidarı kim bırakır bize, demişti işçiler. Yine de uygun şartlar olduğunu hissettiğimde devrimden, sosyalizmde bahsetmekten de taviz vermemiştim. Sohbetlerimizde kaşlar çatılır, kimileri kalkıp giderdi ama yine de en acil sorun olan komiteler üzerine tartışmalar sonucu yürütülemezse bile iki kez komite seçimi dahi yapılmıştı.

Günler günleri kovalamış işçilerle yaptığımız sohbetler diğer fabrikalara örnek olmak gerektiği üzerine düşünmekle geçer olmuştu. "Bunca yıl katlandığınız bu sorunlar arasında bardağı taşıran ne olmuştu" diye sorduğumda o alana ilk gittiğim gün hissettiğim ölüm sessizliğine dönmüştük. Ağız birliği etmiş-

Jandarma gelip de bizi zorla fabrikaya sokmak istediğinde ölürüz de girmeyiz demiştik. İçeride öleceğimize kapıda bekleyelim daha iyidir dedik. Yalvardık, yakardık komutana. Düşmanınız sanki öyle bir vurdular ki bize; gören terörist, bölücüyüz sanırdı. Yazıklar olsun, yasalar da patronlardan yana, devlet de onlardan yana.

çesine susmuştu işçiler. Kimi ceplerindeki sigaralarını yoklamış kimi ise yanan ateşe kilitlediği bakışlarıyla o güne gitmişti. O güne... Ahmet Ustanın öldüğü o güne...

Osman usta ağır ağır girdi söze, "asker arkadaşım, döndüğümüzde birlikte başlamıştık fabrikada. On yılın üstündedir ki yan yana makinelerde çalıştık. O günü nasıl unutayım. Makinanın başındaydı yine. Makineyi şöyle anlatayım üç-dört metrelik bir ban düşün. Banda kayışları sereriz. Bandın öte yanında aynı yöne dönen silindirlerin arasından geçen kayış kâğıt gibi düşer öte yana. Oradan toplanan kayışlar genelde yürüyen merdivenlere serilir. AVM'lerde, metrolarda görürsün bacım. İşte onları biz yapıyoruz. Ahmet Usta yerden kayışları kucaklayıp banda yerleştirirken önlüğü bandın üstünden geçip Ahmet ileri geri hareket ederken silindire takıldı. Saniyelik iş, ne bilelim. Arkam dönüktü, üstüm başım bir anda kana bulaınca bir yerim kesildi sandım. Arkamı bir döndüm ki ne görsem... Kayışların üstünde kâğıt gibi serilmiş Ahmet. Kendimi kaybetmişim. Yalan dünya, gün yüzü göremeden gitti fukara." "Güvenlik kamera görüntülerini aldık el altından" diyerek telefonunu uzatmıştı Ali. Bir anda neye uğradığımı şaşırılmışım. Tüm gücümü toplamaya çalışarak "oynat" tuşuna basmışım. "Ahmet alının terini silerek yere eğilmişti. Kucakladığı bir top malı kaldırmak için hamle yapsa da birkaç kez denemek zorunda kalıyordu. Bu sırada önlüğün silindire doğru kayışını görebilmişim. Ahmet silindire çekildiğini fark eder etmez önlüğünü çekirtmeye başladı. Olmayınca hemen önlüğü çıkartmaya çalışıyor nafile çözülmüyordu düğümler. Çılgık atıp yan makinedeki Osman Üstaya sesleniyor fakat makinenin gürültülü sesini bastırıyordu. Silindir yüz kiloluk bu adamı sürüye rek banda çekiyordu. Çılgılları, çırpınışları

altında silindirin dişlileri arasında parçalanıyordu saniyeler içinde. Bir anda büyük bir panik, koşturmaca başlıyor. Ahmet Ustanın kanı alinteriyle işlediği kayışların üstünde kırmızı bir balçık gibi yayılmış, Ahmet Usta kâğıt gibi katlanmıştı.

Video bitmiş, hala ekranda kalmıştı bakışlarım. Elimden çekildiğinde telefonun farkına varmıştım. "Vardiya amiri elinde hortumla çıkagelmesin mi? Ahmet ambulansla gönderilmiş biz hâlâ ayakta kalanlara bakarken elimize hortum tutuşturup ustanın kanını bize temizlettiler" dedi bir genç. "Makineyi çalıştırıp hortum tuttum ustanın elleri yayıldı etrafa. Gözüm döndü lavaboya zor attım kendimi" diye de zoru zoruna bitirdi cümlesini...

Osman Usta yeniden söze girdi; "Öte gün kimse gitmedi fabrikaya. Cenazeye katıldık. Tabutu sırtlayıp kabristana gidecektik. Tabutu kaldırıncı sallandı. Boştu sanki. Öyle hafifti. Yüz kiloluk adam böyle sırtlanır mı! Kanımızı içtiler de doymadılar. Üç dört yaşında oğlu vardı. 'baba, babamı nereye götürüyorsunuz' diye diye koştu peşimizden. Utanmadım ağladım. Dostum, sırdaşım, gardaşım, Ahmet'im yetimine pek düşküdü. O çocuk benim çocuğum olabilirdi. Hepimizin çocuğu olabilirdi. Sanki hepimiz o tabuta bir kez girip çıkmış gibi kendimize gelemedik.

Bir sene geçti üzerinden. İş kazaları üst üste yaşanıyordu. Ahmet Ustanın ardından kimse birbirinin yüzüne bakamıyordu. Sırf bu sebeple tazminatını yakıp gidenlerin çalıştıkları fabrikalarda yaşadıkları iş kazalarını duyuyorduk. Boyun bükmekten bıkmıştık artık. Sendikayı aradık, bulduk. Üç-beş gün içinde üyelikleri tamamlayıp sendikayı aradık. 'Biz kapıya çıkıyoruz, geliyorsanız gelin' dedik. Grev böyle başladı." dedi.

Grev başlayalı üç ayı geride bırakmıştı. Sendika temsilcileri kurye gibi yiyecek dağıtıp işçilerin yanından koşarcasına gider olmuştu. İşçiler ise beklemekten sıkılmış, birbirlerine düşmeye başlamışlardı. Kimi ileri gitmeyi, kimi ise teslimiyeti savunur olmuştu. "Patrona gidip konuşursak, insafa gelir ekmeğimizden olmayalım" diyenler gün geçtikçe çoğalmıştı. Karşısındaki işçiler ise "fabrikaya giren servisleri durdurup, meydana basın açıklaması yapalım" demişti. Sendika "bekleyin" diyordu. Alttan alta komiteler kurulup, dağılıyor, işçiler kendilerini yönetmenin yollarını arıyorlardı. "Bu sendika bizi satacak" demişti Ali. Bu zaman ekmeç parası için patrona boyun bükken işçilerin, grev fonunu kesecek korkusuyla sendikayı

eleştirmeyişine hayıflanıyordu. Grev alanında işçiler susunca köşelerine çekilip birbirlerine düşmanca bakışlar atar olmuşlardı. Ve bir gün beklenen gerçekleşiyordu, "grev bitti" demişti sendika. "Sizin için ayrılan bütçe tükendi" diyerek de açıklama yapmıştı. Grev alanından sessizce ayrılmaya başlıyordu işçiler. Kimisi patronun kendisini "affetmesi" için arkadaşlarının ismini veriyor kimisi ise fabrika fabrika iş aramaya çalışıyordu. Ali'nin ismi tüm fabrikaların ellerinde 'kara liste'deydi. Grev unutulmadan iş bulamaya çağını anlayan Ali tekrar içmeye başlamıştı. Patron işçiler aracılığı ile kalifiye elemanına haberler gönderip, "gelsin elimi öpüp helallik istesin işinin başına dönsün" demişti. Ali'nin canına tak etmiş olacak ki geç bir vakitte beni arayarak "katil olacağım" demişti. Uzun süren görüşme sonrası "toplantı nerde demıştin... Tamam geliyorum" diyerek telefonu kapatmıştı. Ne yalan söyleyeyim geleceğine umudum yoktu. Ama o tamda sözleştiğimiz saatte toplantının yapılacağı kültür merkezinin önüne gelmişti.

Kapıda kocaman harflerle; "işçiler, kürsü bizim" çağırısı asılıydı. Ali'yi görenler ona doğru coşkuyla yaklaşıyor 'erkekçe' selamlaşıyordu. "Durumlar nasıl" demişti bir yoldaş. Sıkıntılı bir iç çekişle kollarını iki yana açıp kapayan Ali, "giderek kötüleşiyor" demişti. "Sıkma canını, düşe kalka öğreneceğiz" diyerek yoldaş elleri buluşmuştu. Çift kanatlı bir kapıdan içeri girdiğimizde "bu salonu işçilere nasıl verdiler" diye şaşırıldı Ali.

Amfi salonda işçiler yoldaşça kucaklaşıyor, genç işçilerin dağıttığı bildirileri inceliyorlardı. Perde açıldığında arkada salınan bir pankarttaki yazıyı okudu Ali; "işçi sınıfının kurtuluşu kendi eseri olacaktır". Yeniden düşüncelere dalmıştı ki açılış konuşması için devrimci bir işçi sahnedeki seslenmişti. Alkışlarla bölünen bu konuşmanın ardından moderasyondaki yoldaşlar çeşitli iş kollarından gelerek salonda bulunan komite temsilcilerini selamlamış, işçiler tek tek sahneye çıkarak komitelerindeki gelişmeleri ve önerilerini aktarmıştı. Bende konuşmak istiyordum demişti ve sırası geldiğinde heyecanla sahneye yönelmişti Ali. Salon grevci işçiyi selamlıyor "Bu Daha Başlangıç Mücadeleye Devam" sloganları ile inliyordu. Ali seyirciler arasında Ahmet'in olduğunu hayal ederek sıkılı yumruğuyla O'nu selamladı. Bu daha başlangıç mücadeleye devam" Gözlerinden boşanan yağmurlar arasında yeniden tekrarladı: "Bu daha başlangıç mücadeleye devam..."

cerahat

cumhur özen

sabahattin umutlu
vefa serdar ve
mustafa yatkın'a

gelirsen diye bugün
beyaz papatyalar topladım
ve çıktım
haritalarda olmayan evlerden

kimsesizler kabrinde
yarım kalmış şiirler kadar yakın
yine bir gün güllerle
istediğimiz yanlıştan...

sınraşırdır konuşmak
infazsız mı gider bu yüzyıl kokuşmak

adları tahtaya yazılan çocuklar
her katında devlet

sakıngan bir peçenin ardından...

gelirsen diye bugün
beyaz papatyalar topladım
ucu kanırtılmış sokaklarda
eski bir barikatın üstüne bıraktım

bir daha gülsün
bir daha söylesin diye kadın...

(aş kuyrukları asfalt
sigara dumanı uzun)

ateş hattı; arabölge, baba
ekimbidevrim
şiir yine uzakta

boşuna değil elbet sızmalar
kitap başlarında

kaminsky'le aralamalar
bitkin tiradlar
canınız cehennemeler

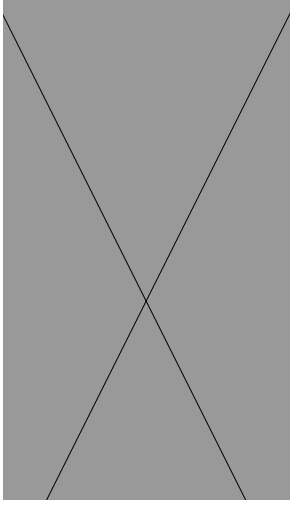
denize bakan merdivenler
panfioo'un savaş anıları

ey emir ve biatın haz deryasındaki mest
meşruiyet posasından akan çirkef
tünelleri arayıp bulamayanlar

çıkışlar tutulmuş
spartaküs nöbette
yollar meydanlara çıkar...

bir sıkılı yumruğun koptuğu yerdir hayat
ut sesleriyle yeniden doğarız
şimdi bir doğrumuz kaç yanlışı götürür? Ahh

yıldızlar!
parkları boydan boya saranlar
cerahat bir aklan yeridir
ve senin için
her bahar ...

songül yücel

Şimdi Kadınların Zamanı

Dünya Kadın Konferansı (WWC) toplandı. Bir hafta boyunca süren tartışmalarda kadınlar; kapitalizmin her alanda yarattığı krizleri, savaşa karşı kadınların nasıl tutum alması gerektiğini, kadına yönelik şiddetin nedenleri ve nasıl ortadan kaldırılacağını konuştu. Konuşmakla kalmadı, birçok önemli konuda kendine sorumluluklar ve görevler de çıkardı. Bunun için önemli kararlara imza attı.

Birincisi Venezuela'da 4-8 Mart 2011'de, ikincisi Nepal'de 13-18 Mart 2016'da, üçüncüsü ise 3-10 Eylül 2022'de Tunus'ta gerçekleştirildi. Bizim konferansa katılımımız Nepal süreci ile başladı. Delege

değil, sadece bir atölye için katılımcıydık. Kadın Özgürlük Mücadelesi üzerine hazırladığımız sunum ve EKA konferansında aldığımız önemli kararların dünya kadınlarına sunulması bizim için önemliydi. Kadın İsyen Komiteleri ve Marksist Kadın Akademisi ile neyi hedeflediğimizi anlattık. Verimli, güzel bir atölye olmuştu.

Konferans uluslararası olunca başarının sırrı ya çok dile kişisel hakimiyetten ya da konferansın çeviri konusunda yapacağı hazırlıktan geçiyordu. Maalesef ne ben ana dilimden başka bir dil biliyordum ne de konferans çok dilli çeviri olanaklarına sahipti. Birlikte katıldığımız kadın yoldaşım ise yalnızca Almanca biliyordu. Tek bir çeviri olanağıyla bir hafta süren onlarca toplantıyı, atölyeyi takip etmek mümkün değildi. Türkçe çevirinin ise neredeyse hiç olmadığı konferansın bizim için anlaşılması hiç kolay değildi. Kadınlar yüksek dağların zirvelerine doğru bir yol inşa etmeye karar vermişlerdi ve önümüzde bizi birbirimizi anlamaz hale getiren dil engeli vardı. Kültür akşamları olmasa kadınların birbiri ile duygusal bağ kurması hiç kolay olmayacaktı. Sanatın evrensel dili biz kadınları bütünleştirmişti. Dil engelinin ortadan kalktığı bu anlarda insanın evrensel diliyle, sanatın o güçlü büyüyle birbirimize daha sıkı kenetlenmiştik.

Anlamak, tanımak üzere katıldığımız 2. Dünya Kadın Konferansı sonucunda ulaştığımız sonuç şu olmuştu: Kadınların uluslararası nitelikte bir örgütlenmeye ihtiyacı olduğu, Dünya Kadın Konferansını takip etmek ve ülkemiz adına delege olarak sürece dahil olmak, Orta Doğu delegasyonuna katılmak ve aktif bir üye olarak çalışmalarına hız vermek gerektiği. En önemlisi de dünya kadınlarıyla kuracağımız enternasyonal ilişkinin hem bizi hem de kadınların toplumsal eşitlik ve özgürlük mücadelesini güçlendirecek olmasıydı.

Süreci sağlıklı bir şekilde yürütebilmek, biçimsel bir katılım değil sürecin aktif bir unsuru olmak için Nepal dönüşü Orta Doğu delegasyonu ve dünya koordinatörleriyle sürekli iletişim halinde olabilmek için zorlayıcı bir ilişki içinde olduk. Çünkü süreç ilerlemiyor, sonuç bildirgeleri ulaşmıyor, nasıl ilerleyeceğimiz konusunda bir yaklaşım ortaya konulmuyordu. Sorunun kaynağı Nepal sonrası Orta Doğu koordinasyonunun bir araya gelip süreci nasıl ilerleteceği ile ilgili kararlar almamış olmasıydı. Elbette Orta Doğu'da yaşanan yoğun çatışmalar, saldırılar, baskılar kadınların bir araya gelmesini, konferanslar ve toplantılar düzenlemesini engelliyordu. Uzun zaman yaptığımız zorlayıcı girişimlerden olumlu dönüşler alamayınca Avrupa üzerinden meseleyi tartışmaya çalıştık. Avrupa'da düzenlenen toplantılara katıldık. Orta Doğu koordinasyonunun bir türlü yapılamadığını, bu nedenle Türkiye olarak belki de Avrupa'ya dahil olmanın daha iyi olacağını ilettik. Ama bu çabalarımızdan da olumlu bir sonuç alamadık. Araya pandemi yasakları da girince Orta Doğu koordinasyonunun konferans gündemli buluşması mümkün olmadı. Yapabileceğimiz en iyi şey, düzenlenecek üçüncü konferansa daha hazırlıklı gitmek ve bu yaşadığımız sorunların çözümünü orada bulmaya çalışmaktı.

Hızla Orta Doğu koordinatörümüzle bağ kurduk. Süreci nasıl ilerleteceğimiz konusunda görüşmeler yaptık. Online yaptığımız görüşmelerde, ülke raporlarının hazırlanması, atölye konuları için önerilerin oluşturulması üzerine durduk. Türkiye adına kimlerin konferansa katılacağı, delegelerin nasıl belirleneceği bir diğer konumuzdu. Konferansa katılmak isteyen tüm

kurum ve kişilerle görüşmeler yapıldı. Ve sonunda Tunus'a gidecek olan kurumlar oybirliği ile belirlendi. Emekçi Kadınlar, TJA, Yeni Dünya İçin Kadınlar, SKM ve SMF'den kadınlardan oluşan beş kişilik delege belirlenmiş oldu. Konferansa kısa bir süre kala apar topar yapmış olduğumuz online toplantılar çok yetersiz olsa da en azından temsil yetkisi belirlenmiş kadınlarla konferansa gidiyor olmak gelecek adına önemli bir adımdı. Nepal sonrası yaşadığımız kopukluğun eleştirisini ve özeleştirisini herkes yapmış olmasına rağmen toplantılarda aldığımız kararların takibi konusunda yine aynı duyarsızlıkların yaşandığını da buraya not düşmek lazım.

3. Dünya Kadın Konferansı için Tunus startını vermiş olduk. Verdik vermesine de Tunus'a gidiş için gerekli olan maddi kaynak nasıl oluşturulacaktı? Cevabı en zor verilecek soru buydu. Ama biz yine de en iyi bildiğimiz yolda, dayanışmaya başvurduk. Dayanışmanın gücüyle Tunus yolunu açmış olduk. Biz kadınların dünya kadınlarıyla buluşmasına katkı sunan tüm dostlara, yoldaşlara bir kez daha sonsuz teşekkürler.

TUNUS'TA İLK GÜN

3 Eylül günü 23.45 uçağı ile başladı Tunus'a doğru yolculuğum. 23.55'de ise havalimanına iniş yaptı uçağımız. Yolculuk iki buçuk saat sürmüştü ama akrep ile yelkovanın yolculuğu sadece on dakikaydı. Zamanın göreliliği... Bilmediğim bir kentin, bilmediğim bir dilin havalimanında yoldaşlarımın karşılayacak olmasının rahatlığı vardı içimde. Dünyanın her yerinde olduğu

gibi burada da taksiciler turist avlamak için peşimize düştüler. Kazıklayabilecek birilerini bulmuş olmanın telaşı içindeydiler. Neyse ki gençler internet üzerinden taksi çağırma sistemini bulmuşlar da ilk gün yaşanan soygunu bir daha yaşamadık. Gecenin karanlığında çok fazla bir şey göremeden evimize vardık. Yoldaşlar Tunus'a benden önce geldikleri için, yarın başlayacak konferansın ayrıntılarını öğrenmiş, eve bir düzen vermiş, işleri epey iletmişlerdi. Komün evimiz dostça, yoldaşça paylaşıma hazır bizi bir hafta ağırlayacak şekilde düzenlenmişti. 4 Eylül günü Arap Baharının müjdecisi, yasemin kokularının tüm dünyaya yayıldığı meydana kadınlarla buluşacak olmanın heyecanı ile uykuya daldık.

4 EYLÜL MITİNG GÜNÜ

Tunus sıcak bir güne uyanmıştı. Biz de heyecanlı bir buluşmaya... Bayraklarımızı, pankartlarımızı, önlüklerimizi özenle hazırladık. EKA rozetlerimizi taktık ve hep birlikte çıktık evden. Yol boyu gözlerimiz Tunus'un Fransız sömürgesi günlerinden kalma beyaz binalarında gezdi. Yoksulluğun izi her yerdedi. Özellikle bir kare hiç silinmeyecek bir şekilde hafızama kazındı. Sokakta yaşayan bir çift, koca bir ağacın altını kendine ev yapmış, onun koruyucu kollarına, gölgesine sığınmıştı. Tam yüzlerini seçemedim ama yaşlı oldukları belli oluyordu. Savunmasız bir şekilde uyurken birbirlerinden güç almak, yalnız olmadıklarını hissetmek için olsa gerek, ayakları birbirine dokunuyordu. İnsanlar yanlarından geçip gidiyorlardı. Sanki doğal bir görüntüydü yanlarından geçip gittikleri. Ve ne çok kent meydanında rastlıyoruz bu görüntüye,

bu yabancılaşmaya.

Toplanma yeri diye bildiğimiz okulun önünde indik arabadan. Ama birkaç görevli dışında kimse yoktu. Plan değişmiş herkes yürüyüşün başlayacağı büyük saat kulesinin oraya yönlendiriliyordu. Saat kulesine ulaştığımızda renkli renkli bayrakları, pankartları, kıyafetleri ile kadınlı erkekli gruplar sloganlar atarak hazırlıklarını yapıyordu. Biz de hemen pankartlarımızı, bayraklarımızı çıkarıp, önlüklerimizi giyip kortejdeki yerimizi aldık. Sloganlar sloganlara, diller dillere karışıyordu. Çok renkli çok dilli yürüyüşümüz kültür merkezine kadar coşkulu bir şekilde sürdü. Ama sokakların boş olması heyecanımızı eksiltiyordu. Tunuslular neredeydi? Pazar günleri bu meydan ve yürüyüş yaptığımız cadde her zaman mı ıssızdı yoksa yürüyüş nedeniyle yollar kapatıldığı için mi böyleydi anlayamadık. Yürüyüşe Tunusluların neden bu kadar az katıldığını da düşünmeden edemedik. Yine de büyük bir coşku, heyecanla yürüyüşümüz devam etti. Kültür merkezinin önünde yapılan konuşmaların ardından açılış etkinliğinin yapılacağı salona geçildi. Tunuslu kadınların ev sahipliğinde 3. Dünya Kadın Konferansı'nın startı verildi. Çeşitli selamlama konuşmalarının ardından müzik ve dansın heyecanına bıraktık kendimizi.

ATÖLYE GÜNLERİ

Konferansın iki günü atölye çalışmalarına ayrılmıştı. Otuz ayrı konuda otuz ayrı salonda yapılacak konferansları takip etmek mümkün değildi. EKA olarak ilk gün iki ayrı atölyemiz vardı. Biri "Kadına Yönelik Şiddet Biçimleri ve Cinsiyetçilik" diğeri ise "Her Savaş Kadınlara Karşı Savaşır" atölyeleriydi. Aslında biz "Kadına yönelik devlet şiddeti ve direniş" başlığında

olan atölye için sunum hazırlamıştık ama atölyeler birleştirilince “Her Savaş Kadınlara Karşı Savaştır” atölyesine katılmak durumunda kaldık. Ve her savaşın kadınlara karşı savaş olmadığını vurgulamak bu atölyede bize düşmüş oldu. “Ortak mücadeleyi güçlendirmek-ama nasıl?” adlı başlık atölye programına eklenmedi. O nedenle de biz hazırladığımız tartışma metnimizi genel kurula bırakmak durumunda kaldık. Ayrıca “Kadın emeği, kapitalizm ve kriz” başlıklı atölye önerimizi ise “Kadının Ev İçi Emeğinin Görünür Kılınması ve 8 Mart Kadın Grevi” atölyesi ile birleştirdik. Sonuçtan bakınca verimli geçmiş olsa da yine de yaptığımız hazırlıkları tam olarak değerlendirememiş olduk.

Atölye programının oluşturulmasının son günlere kalması, içerik belirleme ve birleştirmelerin bizlerden habersiz oluşturulması bu sorunları yaşamamıza neden oldu. Yine de verimli iki gün geçmesi için elimizden gelen çabayı sarf ettik. Herkes de aynı şekilde davrandı diyebiliriz. Bazı atölyelerde çeviri olanakları daha fazla, bazılarında ise yalnızca fısıltı çeviri sözesuydu. Yetersiz çeviriden kaynaklı konuları derinlemesine tartışmak bir yana anlamak için gösterdiğimiz çaba daha büyüktü. Çeviriden kaynaklı birbirimizi doğru anlamak zorlaştıkça Babil Kulesinin yapılaş hikayesini hatırlamaktan alamadım kendimi.

Rivayet odur ki, Tanrılar Babil kulesinin gökyüzüne doğru yükselişinden, kendilerine meydan okuyuşundan rahatsız olmuşlar. Kimdir bu bizimle yarışa giren, deyip kule inşaatını engellemek için devreye girmişler. Aynı hedef için yola çıkmış insanları bölmek parçalamak için başka başka diller, başka başka inançlar yaymışlar ve birbirini anlamaz hale getirmişler. Babil Kulesi o günden sonra yükselişini sürdürememiş. Biz kadınlar ise bugün dillerin çeşitliliğinin bir zenginlik olduğunu biliyoruz. Ortak duygunun tek dilli olmaktan değil, aynı hedef için mücadele etmekten, aynı sınıfsal çıkarlar için bir araya gelmekten, insanlar arası eşitsizliğin nedenlerinin ortadan kaldırılmasından, kapitalizme karşı birlikte mücadeleden geçtiğini biliyoruz. Biz kadınların dağların zirvelerine doğru yaptığı özgürlük yürüyüşünü hiçbir baskı ve zorbalık engelleyemediğine göre dil engelini de

aşmanın yollarını bulacaktık. Konferansta bizler için günlerce bıkmadan, usanmadan, yorulmadan çeviri yapan kadın ve erkek dostlarımız, yoldaşlarımız vardı yanımızda. Daha yeni yollar, olanaklar yaratmak için de kolları sıvadık.

Atölyelerde öne çıkan yaklaşım kadının toplumsal eşitlik meselesinde cins temelli mücadelelerin ve açıklamaların yeterli olmadığıydı. Ve kadınların önüne acil görev olarak savaşa karşı, emperyalizme ve faşizme karşı mücadeleyi koymasaydı. Kadınlar cinsel özgürlük sorununu dünyanın özgürlük sorunuyla birleştirmişlerdi. Şiddet konulu atölyede sunum yapan siyahi kadın arkadaşımız sunumunu kadınların yaşadığı şiddet biçimlerine odaklamıştı. Dünyanın her yerinde benzer biçimlerde yaşanan şiddetin, her tür yasal önlem alınmasına, anayasal eşitlik sağlanmasına rağmen hâlâ neden devam ettiğiydi düşünmemizi istediği. Çeviriye gerek kalmadan, onun beden dilinden anlıyordum neler yaşadıklarını. Çünkü onun da dediği gibi, her on kadından üçünün öldürülüyor olması bizi yoldaş yapıyor ve yaralarımızdan tanıyorduk birbirimizi.

Monica Engel’in düzenlediği “Emperyalist Savaşa Hayır, Özgürlük Mücadelesine Evet” atölyesini ikinci günü izleme olanağına sahip oldum. Çok farklı ülkelerden gelmiş kadınlar tek tek söz alarak görüşlerini ortaya koydular. Forum şeklinde yapıldı. Dünya koordinatörleri de oradaydı. Dünya koordinatörleri tarafından konferansa “Anti-emperyalist, anti-faşist platform” kurulması için bir öneri bu atölyede ilk defa sunuldu. Ve gerekçelerini şöyle açıkladılar:

“Kıta koordinatörleri olarak online platformlarda tartıştık. Fikirlerimizi aldık. Emperyalizm konusunda hemfikirlik yok aramızda. Çalışmanın ortak biçimde yürüyebilmesi için çözüm bulmak istiyoruz. Kadınları dünya barışı için seferber etmek istiyoruz. 3. Dünya Savaşı tehlikesi var. Nükleer savaş olma tehlikesi ile karşı karşıyayız. Ancak devrimci ilerici hareketleri birleştirerek bu savaşı durdurabiliriz.

Savaşlar sınır tanımaz, biz de kadınlar olarak sınır tanımak istemiyoruz. Hem emperyalizm hem kapitalizm kadına düşmandır. Kadınları bu platforma katılmaya çağırıyoruz.”

7-8 EYLÜL
GENEL KURUL TOPLANTISI

Afrika koordinatörlerinden Tunuslu Amira'nın açılış konuşmasıyla genel kurulumuz başladı. Yitirdiklerimiz anıldı. Çeşitli nedenlerle Tunus'a gelemeyen kadınlar selamlandı. Tüzük ile ilgili yeni öneriler sunuldu ve oylama yapıldı. Gündem maddeleri oylandı ve oy çokluğuyla kabul edildi. Asya, Avrupa, Afrika, Orta Doğu, Latin Amerika adına kıta koordinatörleri raporlarını sundu. Verilen aranın ardından öğleden sonra genel kurula geçildi.

Ülke delegesi kadınların tek tek söz alarak yaptıkları konuşmalardan bir yazı sınırları içinde söz etmek mümkün değil. Ancak sonuçlar üzerinde durulabilir. En öne çıkan yaklaşımlardan bazıları şöyle oldu: Kadınların yaşadığı sorunları birleştirebiliriz. İşgale karşı, diktatörlüklere karşı durabiliriz. Siyasi tutsakların özgürlüğü için harekete geçebiliriz. Zorunlu göç ve ölümlere dur diyebiliriz. Yasaları nasıl değiştirebiliriz diye düşünmeliyiz. Kapitalizme karşı durmalıyız. Daha iyi bir yaşam için mücadele etmeliyiz. Tecavüz, şiddet, kız çocuklarının yaşadıklarına karşı savaşmalıyız. Ataerkiye karşı mücadele etmeliyiz. Erkekleri ve gençleri tartışmamıza katmalıyız. Tecrübelerimizi birbirimize aktarmalıyız. Konferansımız çok önemli. Pratik alanı örgütlemek zorundayız. Süreklilik olmalı aksi takdirde bir başarı elde edemeyiz.

Yoğun tartışmalar, önergeler, önergelere karşı tezler, oylamalarla heyecanlı bir genel kurul oldu. İç tüzük üzerine öncesinde bir bilgilendirme olmadığı için, usul ve oylama konusunda epey sıkıntılar yaşandı. Görüşlerin sunulması ve tartışılması üzerine olan bazı olanaklar yeterli bilgilendirme olmadığından değerlendirilemedi. Yine de tüm eksiklerine rağmen ortak metin üzerine yapılan tartışmaların ardından önemli birçok konu sonuç bildirgesine girdi. En yaşlı delegenin 74 yaşında, en genç delegenin ise 21 yaşında olduğu genel kurulumuz "Dünyanın kadınları ve kızları zamanımız geldi." diyerek büyük bir coşkuyla sonlandı.

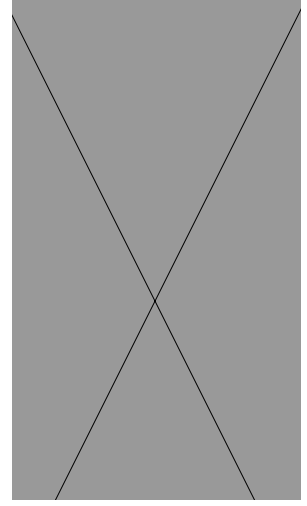
Biraz da son günden bahsetmek gerekiyor.

9 EYLÜL
SON GÜNÜMÜZ

Konferansın son günü atölye kapsamında yapılan tartışmaların sonuçlarına ayrıldı. 30 ayrı atölyede 30 ayrı konuya dair yapılan çalışmaların sonuçlarını atölye sözcüleri tek tek söz alarak sundu. Takip edemediğimiz atölyelerde neler konuşulduğunu, hangi sonuçların çıkarıldığını öğrenmiş olduk. Atölye sunumlarının ardından Orta Doğu Delegeleri olarak bir araya geldik. Daha önce yaşadığımız kopukluğun önüne geçmekte kararlıydık. Tunus'tan ayrılmadan dört asil iki yedekten oluşan ülke temsilcilerini seçmek bu açıdan çok önemliydi. Filistin, İran, Irak, Afganistan, Kürdistan ve Türkiye delegeleri olarak buluştuk. Bir sonraki konferansa kadar çalışacak Orta Doğu Koordinasyonumuzu seçtik. Artık önümüzdeki görev iki kıta konferansı örgütlemek ve iki yıl sonra düzenlenecek olan teorik seminere hazırlık yapmaktı. Birlikte bu işin üstesinden geleceğimize ve daha güçlü olarak bir sonraki konferansta buluşacağımıza olan inançla birbirimize sınımsız sarıldık.

Artık veda zamanıydı. Kimi fotoğraf çekiyor, kimi iletişim bilgileri alıyor, kimi stantlardan dostlarına, yoldaşlarına anılar topluyordu. Her yanda öbek öbek toplanmış kadınlar büyük bir heyecanla birbirleriyle konuşmaya devam ediyorlardı. Biz de aynı telaş içinde oradan oraya koşturup durduk. Son görüşmeler, son kucaklaşmalar, fotoğraf karelerinde gelecek için donan anlar...

sarya

Karin Karakaşlı

Kadınların Edebiyatı - II

Yeni kuşak kadın öykü yazarlarımızdan olan Karin Karakaşlı 1996-2006 yılları arasında Türkçe-Ermenice yayımlanan haftalık Agos gazetesinde editör, köşe yazarı ve yazı işleri müdürü olarak çalışır. Pek çok çocuk kitabı kaleme almıştır. Yazarın ilk çocuk kitabı Ay Denizle Buluşunca'dır. 1998'de yazılan ilk öykü kitabı ise Başka Dillerin Şarkısı, Yaşar Nabi Nayır ödülünü almıştır.

Karin Karakaşlı'nın kaleme aldığı yapıtların nerdeyse hepsinde sistemle büyük bir derdi olduğunu görürsünüz. Yazar, edebiyat yapmanın ilk koşulu olarak bunu ortaya koyar: Sistemi dert edinmek. Her öyküsünde tarihte yaşanan tanıklıklar, azınlıklara karşı yapılan baskılar, erkeklerin gölgesinde bırakılan kadınlar, ezilenler, ötekiler, yaşama tutunmaya, kimliğiyle var olmaya çalışanlar anlatılır. Her öyküsünde kendinizden izler bulur, her karakterin üzüntüsünü dert edirsiniz. Çünkü Karin yaşamın çok içinden karakterle çıkar karşınıza.

Geleceksizlik, geleceksizliğin yarattığı melankoli ve bunalım nerdeyse her öykü kitabında karşımıza çıkar. Karin şiirsel bir üslupla "Başka Dillerin Şarkısı" isimli ilk öykü kitabında birbiriyle çok iyi anlaşılan üç liseli arkadaşın (Ses, Söz ve Sis) vapurda buluşmaları, sıcak dostlukları, kahkahaları, ondan sonra da dağılışlarını anlatarak başlamış. İçlerinden biri bir gün sürekli buluştuğu vapurun

direğine kendi isimlerinin baş harflerini işaretler. Bu işaretler gibi dostluklarının da baki olmasını isteseler de yaşam her birini farklı bir noktaya sürükler. Kimi zaman "Ses" in sesinden, kimi zaman "Söz"ün gözünden, "Sis" in belirsizliğinden ve hatta onları, o üç ayrı dünyayı taşıyan vapurun dilinden anlatır insanın öyküsünü Karin Karakaşlı. Birbirlerine dokunmadan iç içe geçmiş hayatları eşsiz İstanbul manzaraları ile bir bir, ince ince...

2005 yılında Müsait Bir Yerde İnebilir miyim? isimli romanının ana karakteri olan kadın sevmediği bir işte çalışan, hayallerini gerçekleştiremeyen, ailesini kaybetmiş ve terk edilmiş bir kadındır. Sevgisiz, paylaşımın olmadığı, çıkar ilişkilerine dayanan mutsuz bir hayatı vardır. Geleceksizliğin yarattığı bunalım sonucunda hayatında istenmeyen durumlar yaşanır. Aynı tema Yetersiz Bakiye isimli öykü kitabında da vardır. Arapların Fakir Olanından başlığı ile mülteci olan Esat'ın çalıştığı kafeden kovuluşu, iş bula-mayışı, yaşadığı ülkede çöp kadar bir değeri olmadığını düşünmesi, bir gece odasında intihar etmesi anlatılıyor. Can Kırıkları'nda ülkelerin başkentlerini ve limanlarını ezberleyip büyüyünce gideceği yerleri düşünen, psikoloji mezunu olmasına rağmen jimnastik ve dansla ona para kazandırdığı için uğraşan, artık hayal kuramayan, kendi gibi olamayan bir genç kadın anlatılır. Bu karakterlerin

hepsi, kendi gibi yaşayacakları bir dünyanın özlemine duyar.

Karin'in yazdığı her öykünün başında öyküyle bağlantılı şiirlerle karşılaşsınız. Müsait Bir Yerde İnebilir miyim? İsimli romanında Cemal Süreyya, Kavafis, Murathan Mungan, Yannis Ritsos, Vladimir Holan, İlhan Berk, Gülten Akın ve daha birçok şairle birlikte kendi şiirlerine de yer vermiştir. Başka Dillerin Şarkısı'nda,

*"Sabahları açıklarda bulurlardı leşimi
Öyle sıcağı ki çöpçülerin elleri
Çöpçülerin elleriyle severdim seni."*

dizeleriyle çöpkadının hikayesini anlatır bizlere. Kumru isimli bir karakter gelişimi boyunca çöpe çok anlam yüklediği için çöp odaklı bir yaşam sürer, işyerinden çıktığı bir gün çöplerin arasında yaşamaya başlar. Çünkü küçük yaşlarda sürekli çevresi tarafından dışlanır. Herkes kendisi için "çöp gibi kız" yorumunu yapar. Ailesinden değer görmediği için herkesi hoşnut etmeye çalışır ve ailesinden elde edemediği bağlılık duygusunu saplantıya dönüştürerek çöplere aktarır.

Karin, Can Kırıkları isimli kitabında deprem bölgesini anlatırken her şeyin sınıfsal olduğu vurgusunu çarpıcı bir şekilde gözler önüne serer. Bir tarafta refah yaşayan bir ailenin çocuğunun sahilde gezindikten sonra evdeki televizyonlardaki deprem haberlerinden etkilenerek enkazdaki çocuklara hediye

göndermek istemesini görürsünüz. Diğer tarafta ceset kokan bir bölgede günlerce çadırda yaşayan ve bisküvi ile beslenen çocuklar vardır. İlk öykü deprem bölgesindeki çocuğun gözünden anlatılır. Eve olan özlemi o kadar derindir ki enkaz bölgesine gönderilen oyuncakları sırf bir evden geldiği için çok sever. "Melül" ismini verdiği bu oyuncak köpek tek tesellisidir. İkinci öykü ise oyuncaklarını deprem bölgesine gönderen çocuğun gözünden anlatılmıştır. Bu iki öykü arasındaki bağlantı güçlü bir anlatım ortaya koyar.

Can Kırıkları'nda erkeklerin gölgesinde kalan kadın sanatçılara da yer verir. Rodin erkek sanatçı olarak öne çıkarken kadın heykeltıraş Camille hep yok sayılır. Rodin kadını tamamen yok sayan, akıl hastanesine kapattırarak kadar vahşileşen, öte yandan Camille'nin heykel yeteneğini kıskanan ve onun ürettiklerini kendine mal eden biridir. Camille'den sonra Türkiye'nin ilk kadın heykeltıraşlarından biri olan Mari Gerekmezyan anlatılmış. Herkes tanımaz Mari'yi... Unutturulmaya ve yok sayılmaya çalışılan kadın sanatçılardan... Heykeltıraş olarak adının üstü çizilen Mari "büyük aşkı" Bedri Rahmi'nin Karadut tablolarının ve meşhur Karadut şiirinin esin kaynağı olarak yaşıyor. Yaptığı heykellerle ödüller alıyor fakat adı hiçbir zaman anılmıyor. Çünkü Mari Ermeni'ydi, kadını ve Bedri ile olan ilişkisi toplum tarafından kabul edilmiyordu. Bu yüzden Agos'ta yayımlanan şu notuyla karşılaşıyoruz Mari'nin:

*“Ressam olduğumu sanıyorlar. Ne ressamı?
Filozof olduğumu sanıyorlar. Ne filozofu? Ben
hiçim, hiç! Ama hiç olmak ne garip ne korkunç.”*

Karin bu öyküsüyle gölge halinde olan bu kadını ete kemiğe büründürmüştür. Ne kadar yok sayılmaya çalışılsa da bu dünyadan bir Mari Gerekmezyan geçti.

Karin hiç tercih etmemesine rağmen yaptıklarında haddinden fazla Ermeni olduğunu söylemiştir. Dilini özgürce yaşayamadığınız, yok sayıldığınız, öldürüldüğünüz bir ülkede haddinden fazla Ermeni, haddinden fazla Kürt haddinden fazla Alevi olmak zorunda kalmak ve bunları kaleminize yansıtmak oldukça olağan değil miydi? Bu yüzden eserlerinde tarihte yaşanan katliamlar, kimlik sorunu ötekileştirme ... gibi konularla sıkça karşılaşırsınız.

Yetersiz Bakiye’de Sabiha isimli öyküsüyle karşılaşırsınız. Elinde boyuna yakın bombası ve tayyaresi dünyayı Dersim ahalisinin başına yıkan Sabiha Gökçen ve havalanında temizlik işlerine bakan bir kadının hikâyesi anlatılır. Temizlik işçisi olan kadının annesi Dersim Tertebesine şahit olmuştur. “Dağlarımın anahtarını kaybettim.” diyerek yaşadığı acıları anlatır. Halk mağaralara sığınır, köyler yakılır, dumandan zehirlensinler diye bazılarının ağzında ateş yakılır. Murathan Mungan’ın “Bir Dersim Hikayesi” isimli kitabında kurşun kalmadığı için çocukları dipçiklerle vura vura katlettikleri anlatılır. Ve evet tarih dersim hikayeleriyle doludur. Herkesin bir dersim hikayesi vardır.

*“Beni tarihle avutma
Umutsuz koma beni.”*

Can Kırıkları isimli öykü kitabında Kadriye neneyle tanışırız. Tarih kitaplarının küf kokan sayfalarında Ermeni çetelerinin 1915’te Van’da Türk köylerini basarak halkı öldürmeye başladığı anlatılır. Memleketi kalbinde bir yara olan Kadriye nene, Erzurumlu bir Ermeni’dir ve ailesi yıllar önce Ermeni olduğu için katledilmiştir. Torunu aracılığıyla öykünün sonunda nenesinin isminin Garine Yayan olduğunu ve ismini değiştirmek zorunda kaldığını öğreniyoruz. Garine Ermenice’de “Erzurum” demektir. Garine aracılığıyla bizlere Ermeni halkının yaşadığı acıları anlatır Karin.

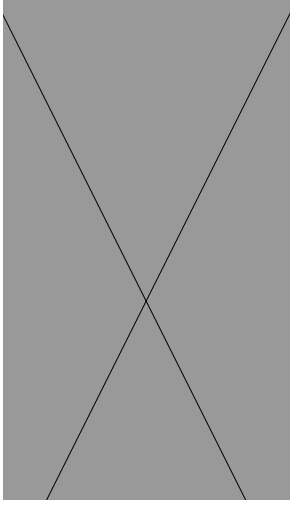
*Kalanlara
Sağ kalanlara
Artakalanlara
Kalakalanlara...*

Karin Karakaşlı’nın 2005 yılında yazdığı Yetersiz Bakiye isimli öykü kitabında çok sevdiği, birlikte Agos gazetesinde çalıştığı dostu Hrant Dink’i anlatmıştır. Ölümünü en son yaşamak isteyeceği insanın öldürülmesini bir türlü kabullenemez Karin. Yaşam devam eder, bebekler büyür, sınavlar-maçlar-tatiller olur. Canının içi öldürülmüşken yaşamın bu şekilde devam etmesini bir türlü kabullenemez. Uzun uzun Hrant’ı anlatır bizlere. Bir gün Agos gazetesine bir fare dadanır. Hrant onu misafir eder ve Mıgır ismini verir, iki iş arasında fareyi sevmeyi öğrenir. Güvercinleri anlatır dostlarına. Bir tarafta Karin diğer tarafta Baron Seropyan. Çekmeceден bir resim çıkarır, dostuna sarılmış gibi kolunu uzattığı kadim dostu eşek Bozo ile olan resmini gösterir.

Hayvanlara, insanlığa olan sevgisi ve şu sözleri kulak çınlatıyor.

“Ben bir Ermeni olarak hayatımda hiç suç işlemedim bu ülkede. Hiç adam öldürmedim, adam da dövmedim, dayak da yemedim. Beni aldılar 12 Eylül’de götürdüler. Biraz Ermeni’ydim, iyi Ermeni’yimdir, iyi de solcuyumdur. İki bir araya gelince belasındır sen bu ülkede.”

Karıncaı bile incitmeyen, yaşam ve sevgi dolu olan Hrant gafil avlanır katledildiği o kaldırıma ve Karin o kaldırım üzerinden bir metafor yaratır. İnsanlar nasıl olur da hiçbir şey olmamış gibi kaldırımın üzerinden geçip giderler? O kaldırımda çok sevdiği dostunun kanı akmıştır. O kaldırım sıradan bir kaldırım değildir. Bu metafor öyküyü her okuyanın belleğinde bir hikâye uyandırır. Karin’in bu sözleri bir gün Amed’te bir dostumla surları gezerken dört ayaklı minarenin yanında aklıma gelmişti. Anadolu’nun tek dört ayaklı minaresi değildi sadece, Tahir Elçi tam da bu minarenin yanında katledilmişti. Ne diye gelip fotoğraf çekiyorduk burada? diye sorunca dostuma, “Amed’in hiçbir sokağında fotoğraf çekmemeli o zaman, çünkü bu şehrin bütün sokakları acılarla, ölümlerle, katliamlarla dolu.” demişti. Bu sözlerinin ardından payımıza düşen uzun bir sessizlik olmuştu.

ruhan mavruk

Korkacak Karanlığı Yok

Aslan yattığı yerden belli olur. Sizden Önce Geçtim adlı kitabındaki şiirler Mustafa Güçlü'nün şiir yatağının ne kadar derli toplu olduğunu gösteriyor bize.

Sitem, düş kırıklığı ve başkaldırımı birbirine dönüşen duygular şeklinde görebiliyoruz bu kitapta.

Güçlü, "düş evimiz" adlı şiirinde güçlü dizelerle anlatıyor acıyı;

"...
haber saldım yok
terli turnalara
bizi düş evimizden
vurdular diye..."

Evet acı şiirin miladıdır, en güzel şiirler en büyük acılardan doğar şairin tarihinde ama hiçbir düş yoktur ki gerçeğin üzerine kurulu olmasın (Maksim Gorki). Ve bizim düşlerimiz insanlığın ortak acıları üzerine kurulduğu için hiçbir şey onları yok edemez. Bu bir kültür savaşı ise dikenlerle kuşatılmış, Shiller'in de dediği gibi böcek olmayı kabullenenler ezilince şikâyet etmemelidir.

Bu bir kavga, zor evet ama bir kez

başladı mı insanın içinde hiçbir şey onu yok edemez.

Şair kentlerin dokusunun yok edilmesine de karşı çıkıyor ve
'Külleri derin küplerde saklı düğüm yangınını beklediğimiz yıkım evleri...'

İlk dizelerden anlaşılacağı gibi, bilinçaltında biriktirdiğimiz yangınları da anlatıyor bu evler...

Mustafa Güçlü tarihin saçaklarından sarkan bir bulut gibi yüzümüze yağmuru vuran Berkin Elvan'ı da anımsatmış, bir 'karşılama' yazmış ona ve katledilen diğer çocuklara;

"uçurtması ile bir çocuk kuşlarla kanatlanıyorken göğe

...
*Ah resmin geliyor aklımıza
ne kadar çocuk ne kadar da umutlu"*

Kültür hegemonyasının dayattığı yabancılaşmayı da kınıyor şair;

*"dağlarca uzaklıkta insanlığımız
zırhı delinmiş yağmur damlası
sızar alnımızdan iç yıkıntılara"*

Mustafa Güçlü olgucu bir şair,
her dizisinde diyalektik var. Güçlü bir
felsefeden yükseliyor şiiri; 'korku yenik
düşecek karşıtına' diye şiirli bir not
düşmüş okur için. Umudu yaşatan bir
felsefe seziyoruz;

*"öl diyorum o zaman
kuytuda sedef
bekle ki bitmesin kuş çalımı ihtilal"*

Evet, şiirin doruğunda felsefe var,
şiir felsefe ile yaşamı anlatacak, yorum-
layacak, değerlendirecek ve değiştirecek,
şiir insanı insan yapan ilişkiler yuma-
ğında... Yaşamı doğru algılayıp şiirini
sağlam yapılandıran şairlerden Güçlü,
böylece felsefe şiirle bizim felsefemiz
oluyor imgelerinde, dizelerinde...

Aşkı da incelikle işlemiş şairimiz,
saklamıyor duygularını;

*"riyasız yazılmıştır aşıklar divanı, ah!
külden buluttan bir kurganım şimdi..."*

Ama ayrılık da aşkın en güzel yanı
bence...

Anne ve baba özlemi yükseliyor
dizelerin arasından bazen;

*"anne çiziyorum unutma defterine
kuşlar göçüyor şehrin çatısından"*

Muhalefeti de eleştirir şiirlerinde
sömürgeciler kadar;

*"kovmuşlar içindeki makamsız güllere
söyleyecek sözüm yok"*

Bir o kadar da sarılır onlara tek-
rar, geri çağırır dostlarını;

*"gül diye bütün iyilikleri
bağışlıyorum mavilikleri"*

Doğa bilimlerine olan inancı sonu-
cu bu konuya sık rastlıyoruz kitapta;
*"Akdeniz tende parça tesirli gelincik
al serçelerden, bahar beğen kendine"*

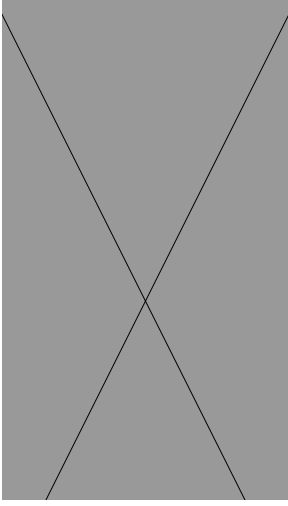
Diğer bir şiirinde;
*"ormanlara verdim çaresizliğimi
Karıştık, çamlar, damar ve köklerle"*

Muhafif sanatçılar için zorun da-
yatıldığı bir dönem yaşıyoruz; çok yönlü
baskılar, yayın, tanıtım ve özellikle de
dağıtımdaki açmazlar gerçekçi şiirle okur
arasında uçurumlar yaratmayı amaçlıyor.

Güçlü, gerek kendi köşesinde
yaptığı röportajlarla, gerekse bağlayıcı
çabalarıyla yıldı atları gibi yürüdüğümüz
yollarda bize yardım etmeyi de amaçlı-
yor; muhalif yayıncıların oluşturduğu bir
yayın kooperatifi üzerinde duruyor bu
bağlamda, bu çok büyük bir katkı, unut-
mamak ve değerlendirmek gerek...

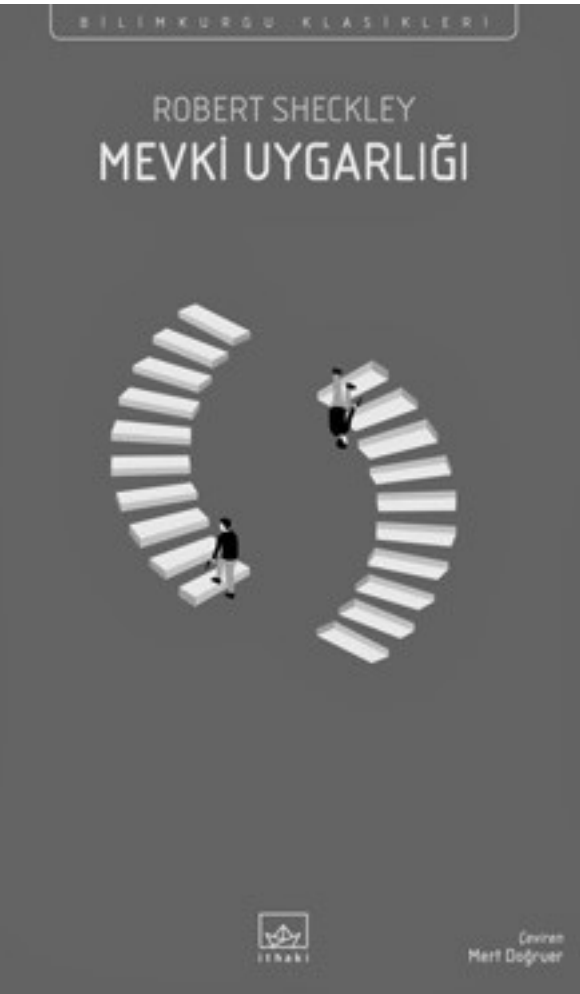
Yapayalnız bırakıldığımız bu
dönemde ben de dizelerimle bitirmek
istiyorum bu yazıyı;

*"bak, bolivar bulvarı'nda sabah oluyor
yıldı atları dönmüş
baudelarie el sallıyor bize uzaktan
merhaba yaşamak!"*

toprak güney

Mevki Uygarlığı: Suçludan Arındırılmış Yeni Dünya

Mevki Uygarlığı... Amerikalı yazar Robert Sheckley'in 1960 yılında (soğuk savaş yıllarında) yazdığı bu roman, tür olarak tam anlamıyla ne bilimkurgu ne ütöpik ne de distopik. Bu üç türün izlerini barındırır da, yine bu üç türün sınırlarına da sığmayan sıra dışı bir roman. Okunmaya ve incelenmeye değer bir kurgusu var.

Kitap hakkında edindiğimiz ilk bilgiler, dünyadaki tüm suçluların Omega isimli bir gezegene gönderildiği ve dünyanın suçtan arındırılmış bir hale getirildiğidir. Çok ilginç ve ilgi çekici bir kurgu olduğunu düşünürüz hemen.

Tabi kurguyu kabaca bu şekilde duyunca, ilk olarak belli başlı meselelere merak salarız: Omega'da suçlular nasıl bir düzen içinde yaşayacak, Omega bir hapisane gibi mi işleyecek; suçtan arınmış Dünya nasıl bir yer; suçluları Dünya'dan gönderince Dünya nasıl bir yer haline geliyor; kitabın adı nereden geliyor... Bu yazımızda bu merakları gidermeye çalışıp, suçtan arındırılmış Dünya'da yapılan "toplum mühendisliğine" birkaç yorum getireceğiz.

OMEGA'DA YENİ DÜZEN VE HUKUK

Kitabın kurgusu uzay aracında başlar. Suçluları taşıyan uzay aracı, suçlu gezegeni diye tabir edilen Omega'ya inmek üzeredir.

Tüm suçluların hafızaları silinmiştir. Geçmişten hiçbir şey hatırlamazlar. Bunun sebebini kitabın kurgusunun sonunda öğreniriz. Yazımızın sonuna doğru açıklayacağız biz de.

Gemi daha inmeden gemideki tüm suçlulara anons yapılır:

"Hepiniz dünyadayken kötü, yoldan çıkmış suç-

lulardınız. Devlet tarafından tüm haklardan yoksun bırakılmakla cezalandırıldınız. Daha az aydınlık bir çağda olsa idam edilirdiniz. Bizim çağımızda, sürgün edildiniz.”

Omega tamamen kuralsız değildir. Kendine has kuralları, uygulamaları ve cezaları vardır. Mesela bu gezegende ilaç (uyuşturucu) bağımlısı olmamak suçtur. İlaç bağımlısı olmayan Barent’in (ana karakterimizin) yargılandığı sahne, gezegenin hukuk anlayışı hakkında da kafamızı açar.

Barent ansızın gözüne alınır ve hemen mahkemeye çıkartılır. Yargıç ona ilaç bağımlısı olmanın gerekliliği üzerine nutuk çeker. Yargıçın dediklerine göre; ilaçlar pek çok amaca hizmet ederler. Onların, kullananlara çekici gelen niteliklerini saymaya gerek yoktur. Ama devlete göre, bağımlı bir halk sadık bir halktır; ilaçlar büyük bir vergi kaynağıdır ve ilaçlar, bizim tüm yaşama biçimimize örnek oluştururlar. Bağımlı olmayan azınlıklar, yerli Omega kurumlarına karşı her zaman tecrübeyle sabit düşmanca tutum içinde bulunurlar.

Kitabın ilerleyen bölümlerinde görürüz ki Omega’nın geçim kaynakları oldukça kıt ve bu gezegende yaşama şartları -gerek iklimden gerekse her an ölümle burun buruna kalılabileceğinden- oldukça zordur. Bu sebeple insanların isyan etmesi kaçınılmazdır. Uyuşturucu, isyana hazır bir topluluğu dizginlemek için Omega’da en önemli frendir. Uyuşturucunun yargıç tarafından dillendirilmeyen sebebi olarak da bunu düşünebiliriz belki. Uyuşturucu ile uyutulan ve bilinci kör edilen bir halkın isyan etmesi oldukça zordur. Uyuşturucu kullanımı da bu sebeple zorunlu kılınmış olabilir.

Yargılamayı hızlıca yürüten yargıç, kararını açıklar. Barent bağımlı olmadığı için devlete karşı suç işlemiştir. Ya sağ eli ve sol bacağı kesilecektir, ya da dayanıklılık sınavına tabi tutulacaktır.

Dayanıklılık sınavına girmeyi seçer Barent. Bu sınavda bir robotla dövüşür. Robotun ölümcül özellikleri vardır ve bu savaştan sağ çıkan pek kimse olmamıştır. Söylenene göre, Omega’nın ürettiği yaratıcı mühendisliğin en kusursuz örneğidir bu alet.

Dövüş, bir arenada yapılır ve dövüşü izleyenler hep ayrıcalıklı sınıf insanlarıdır. Akla eski Roma’daki gladyatör dövüşlerini getirir. Köleler dövüşür ve asiller zevkle izler. Barent, üstün özelliklere ve yeteneğe sahip bir insandır ve dövüştüğü robotu alt edip sınavı geçer.

Omega’daki tüm düzene hukuk egemendir. Ancak bu hukuk, Dünya’daki hukukun tam tersi kuralları barındıran hukuktur neredeyse. İlginç olansa, Omega’da hukuk haline

getirilen bazı kuralların Dünya’da tam aksinin geçerli olmasına rağmen, Dünya’da da gizlice uygulanıyor olmasıdır. Açıklayalım:

Omega hukukuna göre, yasaları çiğnenen ancak yakalanmayan herkes ödüllendirilir. Yasa aynı anda hem çiğnenmeli hem de çiğnenmemelidir. Bu gezegendekiler eğer işledikleri suçun yanlarına kalmalarını sağlamazlarsa, en ağır biçimde cezalandırılırlar. Suç işleyip bundan yırtarlarsa ödüllendirilirler. Omega’daki en üst düzeydeki insan tipi, yasaları anlayan, onların gerekliliğini takdir eden, onlara karşı gelmenin cezasının ne olduğunu bilen, ancak onlara karşı çıkan ve bunda başarılı olanıdır.

Omega hukukunun mantığı budur. Dünya’nın hukuk düzeniyle de ironik bir biçimde benzerlik taşır. Dünya’da da kara para işi, uyuşturucu ticareti, insan ticareti ve daha birçok yasa dışı işi yapıp yakalanmayan insanlar, yasaları çok iyi çiğner ve yakalanmadığı sürece de elde ettiği bu “kara servet” ile ödüllendirilmiş olur. Kaldı ki yasalara takılıp kalmamak için yasa yapıcılara dahi para yedirmekten çekinmezler. Bu sebeple “ödüllendirilen üst düzey insan tipi” gerek Omega’da gerekse Dünya’da aynı insandır aslında; her türlü suçu işleyip yakalanmayan.

Omega’nın cezalandırma sisteminde kitaptan anladığımız kadarıyla tutsaklık yok. Bunun yerine uzuv kesme (kol bacak kesilmesi) ya da bir robota karşı dövüş yaptırmak tercih edilmektedir. Gezegenin nüfusu sürekli arttığından, temel mantık, nüfusu düşük tutmanın yollarını bulmaktır. Ceza sistemi de buna yöneliktir. Bu sistem, hukukun işlevi konusunda da bir gerçeği hatırlatır. Eski çağlarda tarım aletleri çok sınırlı ve değerliyken, tarım aletlerini kırmanın cezası çok ağırdır. Hukuk, bulunduğu yerin üretim biçiminin etkisinde biçimlenir hemen. Omega’da da kaynaklar çok kıt ve nüfusun azalması hayati bir gerekliliğe sahiptir. Birilerinin ölmesi diğerleri için şarttır.

Bu sebeple av oyunları vardır. Oyuna katılacak insanlar av ya da avcı olarak belirlenip birilerinin bu şekilde bir oyun eşliğinde öldürülmesi sağlanır. İniş günü öldürme hakkı denen kural da bunun parçasıdır. Dünya’dan gelen suçluların Omega’ya indiği gün bazı soylu sınıf insanların bu yeni gelenlerden birini bazı durumlarda avlamak hakkı vardır.

Buradaki düzenin mantığı genel olarak “yasallaşmış cinayet” olarak görülür. Amaç hem nüfusu azaltmak hem de insanları eğlendirmektir.

KÖTÜLÜK DİNİ

Omega'da din, tamamen kötülüğe tapmak üzerine kurulmuştur. İlahları şeytandır. Ayinleri de şeytanı kutsamak ve onun öğretilerini paylaşmak üzerinedir. Gezegen'de tek bir din ve tek bir öğreti vardır. Şeytanın öğretisi.

II. GRUP

Baskının ve yozluğun olduğu her yerde asilerin de olması kaçınılmaz olmuştur tarih boyunca. Omega'da da II. Grup olarak isimlendirilen "siyasi suçlular" bu gezegenin asileridir. Bu grubun üyeleri Dünya'ya dönmenin yollarını aramaktadır. Barent'i izlerler ve onun yeteneğinin ve asi kişiliğinin farkındadırlar. Onunla temas kurarlar.

Barent'le temas kurulduktan sonra II. Grup'un komutanı konuşur. Komutanın sözlerinden Omega düzeninin bilinmeyen diğer yönlerini de duyurur:

"Biz kendimizi suçlu saymıyoruz. Omega'ya birbirinden tamamen farklı iki tür insan gönderildi. Cinayet, kundakçılık, silahlı soygun ve benzeri suçları işlemiş gerçek suçlular var. Bir de siyasi suçlular. Siyasi açıdan güvenilmezlik, bilimsel doktrinlere bağlı olmamak ve dinsiz tavırlara sahip olmak gibi yoldan çıkma suçlarını işleyen insanlar var. Bizim örgütümüzü oluşturanlar bu insanlardır. Bize ikinci grup adını verdiler. Hatırladığımız kadarıyla bizim suçumuz büyük ölçüde dünyada egemen olanlardan farklı fikirlere sahip olma suçuydu. Biz geçerli fikir ve inançlara sahip olmayanlarız. Büyük olasılıkla istikrarsız bir unsur olarak kolay değişmeyen iktidarlar için bir tehdit oluşturuyorduk. Bu nedenle buraya sürgün edildik."

II. Grup'un Komutanı Eylan, Omega'daki düzenin analizini yapıp Barent'in kafasındaki soruları da gideriyor. Omega'da her şeyin "yasallaşmış cinayet" etrafında odaklandığını vurgular. Bu gezegen çok sayıda insanın yaşaması için elverişli değildir. Buna rağmen Dünya, suçluları buraya göndermeye devam eder. Buradaki düzeni sağlamak için de nüfus azaltmanın her türlü yolu tercih edilir. Yasallaşmış cinayet de bunun parçasıdır. Bazı bayramlarda üst sınıf insanlara insan avı izni verilmesi bundandır. Düşündürücü olan şey ise, Dünya'nın bu yönetime hiç karışmamasıdır. Nedenini de daha sonra öğreneceğiz.

DÜNYA'DA YENİ DÜZEN: MEVKİ UYGARLIĞI

Barent, bir uzay aracına II. Grup'un da yardımıyla gizlice biner ve Dünya'ya keşfe gider. Hafızaları silindiği için Dünya'ya dair kimse hiçbir şey hatırlamıyordur Omega'da. Barent'in amacı Dünya'daki düzene ilişkin bilgi toplamak, Dünya'nın asi gruplarıyla iletişime geçip isyan örgütlemenin yollarını aramak, Omega'dakilerin Dünya'ya gelmesinin yollarını bulmaktır. Bunun için özellikle de Dünya'daki polis gücü ve askeri düzen hakkında bilgi edinmesi gerektiğinin farkındadır. Çünkü Omega'da başlatılacak isyanın Dünya'da bastırılma ihtimalinin hangi derecede olduğunu öğrenmeleri gerekir II. Grup'un.

Uzay aracı Kuzey Amerika'da bir yere iner. Barent birkaç gününü sadece Dünya'yı izleyerek geçirir. Tüm evler beyaz, küçük, sıralı ve neredeyse birebir aynıdır. Evler, dükkanlar, kıyafetler, hiçbir şey diğerinden ne daha kötü ne daha iyidir. Her şey birbirine benzer. Tam bir tekdüzelik hakimdir Dünya'ya.

Kütüphaneye gidip Dünya'nın yeni düzenini anlamaya çalışır. Dikkatini "Savaş Sonrası İkilemi 1. Cilt" kitabı çeker. Burada bahsedilen savaş II. Dünya Savaşıdır. Atom bombasının Hiroşima ve Nagazaki'de patlatılması ile başlar bu kitap. Yani 1945 yılı bir milattır.

İlk cildi okumaya başlar Barent: "Çeşitli milletlerin atom ve hidrojen bombasına sahip oldukları 1950'lerdeki soğuk savaş dönemi bir milattır. Muazzam ve aptallaştırıcı bir uyumluluk dünyanın tüm milletlerinde mevcuttu. Amerika'da komünizme karşı çılgınca bir direniş vardı. Rusya ve Çin'de kapitalizme karşı çılgın bir direniş vardı. Dünyanın bütün milletleri birer birer bir kampa ya da ötekine giriyorlardı. İç güvenlik nedenleriyle tüm ülkeler en yeni propaganda ve telkin tekniklerine bel bağlıyorlardı. Tüm ülkeler, hayatta kalabilmek için devletçe onaylanmış öğretilere sınıksız bağlı kalmalarının elzem olduğunu hissediyorlardı.

İtaat etmeleri için bireylere yapılan baskı hem daha güçlü hem de daha kurnazca bir hal aldı.

Savaş tehlikesi geçti. Dünyadaki toplumların çoğu tek bir süper devlet şeklinde kaynaşmaya başladı. Ama itaati sağlama konusundaki baskı azalacağına daha da arttı. Bu ihtiyaç, nüfustaki sürekli patlama derecesindeki artış ile milli ve etnik bağlar yoluyla birleşmenin doğurduğu çok sayıdaki sorunlardan kaynaklanıyordu. Fikir farklılığı ölümcül olabilirdi; şimdi pek çok sayıda grubun elinde son derece öldürücü hidrojen bombaları vardı.

Bu koşullarda muhalif davranışlara mü-

samaha edilemezdi.

Birleşme sonunda tamamlandı. Uzayın fethi ay gemisinden gezegen gemisine, yıldız gemisine dek sürdü gitti. Ama Dünya, kurumlarında giderek daha katı bir tavrı benimsedi. Orta çağ Avrupa'sından bile daha katı bir uygarlık, mevcut geleneklere, alışkanlıklara, inanışlara yönelik her türlü muhalefeti cezalandırdı. Sosyal sözleşmenin bu ihlalleri cinayet ya da kundakçılık kadar ağır suçlardan sayılıyordu. Gizli polis, siyasi polis, muhbirler gibi eski kurumların tümü kullanılıyordu. İtaat ve uyum her şeyden önemliydi ve bu hedefe ulaşmak için imkân dahilindeki her araçtan yararlanılıyordu.

İtaatsizler için OMEGA vardı.

Ölüm cezaları çok önceleri kaldırılmıştı. Ama her yerdeki hapisaneleri dolduran, giderek artan sayıdaki suçluları alacak ne yer vardı ne de kaynak. Sonunda dünya liderleri, Fransızların Guyana ve Yeni Kaledonya'da, İngilizlerin Avustralya ve önceleri Kuzey Amerika'da uyguladıkları sistemi taklit ederek, bu suçluları ayrı bir hapisane dünyasına göndermeye karar verdiler. Omega'yı Dünya'dan yönetmek imkânsız olduğundan yetkililer bunu denemediler. Sadece hiçbir mahkûmun kaçmamasını temin ettiler."

Bu, birinci cildin sonu. Kitabın sonuna eklenmiş bir notta, ikinci cildin günümüz dünyasının bir incelemesi olduğu yazılı. İkinci cildin adı, Mevki Uygarlığı'dır. Bu ciltte Omega'nın keşfinden itibaren Dünya'nın günümüzdeki durumuna kadarki süreç yazılı.

İkinci cilt raflarda değildi.

Kütüphaneciye sorar. Kendisine, halkın güvenliği için ikinci cildin imha edildiği söylenir. Halk, kendi tarihinden bihaberdır.

Bu noktada biz de anlarız ki, kitabımızın adı olan Mevki Uygarlığı, aslında Omega'daki düzenin değil Dünya'nın yeni düzeninin adıdır.

Barent kütüphanede Dünya'nın yeni düzeni hakkında bilgi bulamayınca, kendini başka ülkeden gelen bir araştırmacı diye tanıtip insanlara sorular sorarak Dünya'nın son halini öğrenmeye çalışır. Çok sayıda insanla konuşur. Sırasıyla evlerin kapısını çalıp sorular sorar.

Araştırmalardan öğrendiği en önemli şey, kapalı sınıf eğitimi diye bir eğitimin olması ve bu konuda kimsenin bir şey bilmesidir. Bu eğitimde küçük çocuklar kapalı bir sınıfa girip robotlar tarafından bilinçaltı düzeyinde eğitiliyorlar. Eğitimden çıktıklarında kendileri dahi ne olduğunu hatırlamıyor. Bilinçaltı eğitimi ile tüm yurttaşlar yasalara saygılı hale getirilip suç işleme potansiyelleri

ortadan kaldırılıyor. Suç işlemeye meyilli olanlarsa daha suçu işlemeden kendi kendini ihbar edip Omega'ya sürülüyor.

Emekli bir binbaşı ile görüşmesinde, Dünya'daki silahlı kuvvetlerin terhis edildiğini, Dünya'da ne bir savaşın ne de savaşacak kimsenin kalmadığını öğrenir. Bu bilgi önemlidir; zira Omega'da başlatılacak bir isyanın Dünya'da bastırılma ihtimalinin olmaması anlamına gelir.

Dünya'da icatların kalmadığını öğrenir. İnsanlar elindeki her şeyden memnundur. Kaldı ki bilinçaltı eğitimi ile insanların daha çocukluktan biçimlendirildiğini unutmayalım. Üretim yapan tüm fabrikalar da tamamen otomatik. Uzay araçlarının da hiç insan olmaksızın, sadece otomatik pilotlarla yönetildiğini öğrenir. Ayrıca hiçbir alanda yeni bir mühendislik yoktur artık. Tüm mühendisler yalnızca robotlara yardım ederler. Üretimi robotlar yapar.

Papazlar dahi robotlardan oluşur. Dini, çocuklara öğreten robot papazlardır. Tek bir din vardır ve herkes ona mensuptur. İnsanlar zaten bilinçaltı düzeyinde daha çocukken şekillendirildiğinden, ayrı dinlere ve hiziplere de bölünme gereği duymazlar. Bilinçaltı eğitimi de robotların verdiğini unutmayalım.

Dünya'da yaklaşık sekiz yüz yıldır hiç savaş yapılmadığını öğrenir Barent. Bu hesaba göre kitabın kurgusunun dönem olarak en az 28. Yüzyılda geçtiğini anlarız. Mevki Uygarlı-

ği, en az 28. Yüzyılın toplumdur.

Omega'ya gidenlerin hafızalarının silinme nedenini anlamaya başlarız. Dünya artık silahlı güç bakımından savunmasızdır ve suçlular bunu fark ettiği an Dünya'ya geri dönebileceklerdir. Ayrıca Omega'daki nöbetçi uzay gemilerinin de çalışmadığını ve göstermelik olduğunu, yani Omega'nın da savunmasız olduğunu ve olası bir isyanda kolaylıkla alt edileceğini öğreniriz. Bu sebeple suçluların hafızası siliniyordur.

Yine anlarız ki suçluların aslında çoğunun suç işlemediğidir. Bilinçaltı eğitimi nedeniyle suç işlememiş olanlar bile en ufak bir suça meyilli olma durumunda ya da suç işleyip işlemediği konusunda olası bir şüphe olması halinde kendi kendini sanki suçu o işlemiş gibi ihbar edip kendi isteğiyle Omega'ya sürülür. Dünya'daki insanlar robotlaşmışlardır. Dünya'daki yeni uygarlık, yani Mevki Uygarlığı, tam bir robot uygarlığıdır.

Robot uygarlığının en korkunç silahı, bilinçaltı eğitimi ile şekillendirilen (kodlanan) insanların, Dünya'nın işleyişi hakkında en ufak bir bilgi edinmeye başlaması halinde kendi kendini yok etmesi, kendini öldürmesidir. Bu sebeple kütüphanede ikinci cilt toplatılmıştır. Robotlaşan insanların hiçbir şekilde bilinçlerini kullanmalarına müsaade edilmez. Dünya hakkında ne olup bittiğini fark eden insanlar kendi kendini öldürmeye kodlanmıştır. Barent bunu fark eder; o da daha önceden kendi kendini yok etmeye kodlandığı için kendiyile savaşır ama savaşı kazanır. Kendini öldürmez ve kitap bu zaferle biter.

SON OLARAK

Kurgu'daki Dünya'nın son haline baktığımızda; artık suç yoktur. Suç işleme ihtimali olan insanlar kendi kendini ihbar etmeye kodlanmıştır. Suç işlenme ihtimali kalmamıştır yani. Bu noktada Omega'ya çok sayıda suçlunun sürülmesi düşündürücüdür aslında. Yani suç işleme ihtimali kalktıysa, oraya sürülenler sadece suça meyilli olup kendi kendini ihbar edenler midir? Ancak Barent'in, başkasının işlediği cinayet suçu nedeniyle sürüldüğünü öğreniriz kitabın sonunda. Bu durumda da Dünya'da suç halen vardır. Yapılan toplum mühendisliği kusursuz değildir yani. Ancak Dünya halkına suçun tamamen kalktığı yalanı söylenmektedir. Her şeyin kusursuz olduğuna inanmaları için muhtemelen...

Dünya, vatandaşlarının birbirine tam güvenine ve tam uyumuna dayanan bir hale gelmiştir. Farklılıklar yoktur. İnsanların

yaşadıkları evlerden giydikleri kıyafetlere kadar her şey tek tiptir neredeyse. Önemli olan insanların meslekleridir.

İnsanların aldıkları eğitimin iki yönü vardır. İlki robotlar tarafından verilen bilinçdışı eğitimidir ki bu eğitimle insanların suç işlemeye meyilleri tam anlamıyla ortadan kaldırılır. Diğer eğitim ise meslek edinmeleri için verilen eğitimidir. Herkes mesleğini layıkıyla ve itiraz etmeksizin yapmak üzere yetiştirilir. Aslında mesleklerin neredeyse tamamını robotlar icra eder, insanlarsa robotlara eşlik ederler. Mesleğin icrasında insanların payı neredeyse yok denecek kadar azdır.

Suç ortadan kaldırmak için insan bilinci feda edilmiştir. İnsanlar artık kodlanmış birer robot gibidir.

Bu noktada şunu görürüz. Omega'daki suçlu insanlar daha "insan" dır. Çünkü hafızaları silindiği için bilinçaltı düzeyindeki kodlamalar da silinmiştir. Genetiği oynanmış Dünya'yı kurtaracak olan "gerçek insanlar" Omega'dadır.

Ve Dünya'yı suçtan arındırmakla suçludan arındırmak bir değildir. Kitabımızda Dünya "suçludan" arındırılmıştır. Günümüzde cezaevleri de aynı mantıkla işlemektedir; Omega gibidir. Suçluları nereye koyarsak koyalım suçu bitiremediğimiz açıktır. Hele ki kapitalist yönetim koşullarında hem suçlu hem de suç türü giderek artmaktadır. Sürekli artan cezaevleri ise dünyamızın yeni Omega'larıdır.

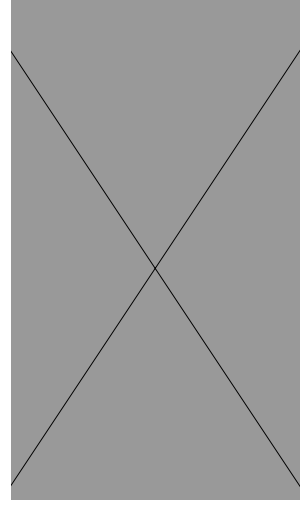
Kurgudaki Dünya'da yapılan, tam bir toplum mühendisliğidir. Mühendislikle (robotlaşmayla) tüm toplum, bilinçli reflekslerinden koparılmış ve dizayn edilmiştir. Görünüşte her şey tam bir uyumlulukla işler ve herkes sorunsuz ve gerilimsiz yaşar. Ancak toplum, hiçbir zaman kusursuz bir mühendisliğe uygun bir meta olmamıştır. Bu mühendislik bir şekilde bir yerinden patlak verecektir. İnsanın bilinci binlerce yıllık tarihsel birikimlere dayanır ve bu bilinci, robotik kodlamalarla kusursuz bir şekilde dönüştürmek elbette ki imkansızdır.

İnsanı hizaya getirmek arzusu dünyamızda çoğu yönetimin vazgeçemediği bir arzudur. Ancak tarih boyunca en sıkı diktatörlükler bile deneyimlemiştir ki, insanı tam bir hizaya sokmak mümkün değildir; yönetim anlayışını ne kadar sıkı tutarsan tur, baskı rejimi bir yerinden bir gün patlak verecektir.

Minik ayaklarımla simsiyah kasvet dolu bir kapıya gelirdim.
Biri bezimi parmaklardı.
Eniştem geçemezdi kapıdan
Öterdi sürekli kemeri,
Sürekli de söverdi.
O kapı hep sert çarpardı...
Nerden bileyim o kapının
Dev yürekleri sakladığını.
Kalın kalın duvarlar
Renkli de olsa hiç şirin olmayan.
Buz gibi suratlar ile karşılanırdık.
Pat pat ayak sesleri duyulurdu.
Demir parmaklıkla çevrili camlar
Sanki hapis gibi...
Bir tedirginlik bir burukluk bir sevinç
Hepsini de görüyordum suretlerinde.
Babaannem arayan gözlerle etrafa bakardı her gelişinde.
Belli ki yavrusuna bakınıyor.
Bende garip bir gerginlik olurdu hep
Nereden bileyim
Tepeden tırnağa her şeyiyle
Bir savaşçıyı görmeye geldiğimi
Ya da savaşçıları...
Birden açılınca kapı
Dev yürekli insanlar
Bir o yana bir bu yana
Sevgi dağıtırlardı ellerini dokundurduğu her yere
Sonra ben kendimi
İçimde garipçe beslediğim
Fakat anlayamadığım
O adamın kucağında bulurdum
Şapır şupur öper, öperdim...
Sonra kır saçlı zayıf bir amcanın
Kucağında şapır şupur öper, öperdim...
Sonra gözlüklü ondan daha genç bir abinin kucağında
şapır şupur öper, öperdim...
Sonra bir çikolata uzanırdı bir koldan
"al, bu senin miniğimiz."

İçimde tepinen o şımarma hissi...
Her şeyden çok buna sevinirdim
Çocuğuz o zaman nerden bilelim.
Onlarda anlardı zaten.
Oysa ne değerliymiş
Dev yürekli savaşçıların
Yüreklarini derinden hissedebilmek
Şimdileri hissediyor insan
Kızıyor sonra...
Nerden bileyim ben
O güzel yüreklerin şimdileri sımsıkıca
Sarmak istediğim yürekler olduğunu...
Bilseydim,
Çekingenliği bırakır koşardım
Atlardım boyunlarına
Oturur saatlerce sohbet ederdim
Gözlerimi kırpmadan dinlerdim
Ahh ne de sohbet edilir bilir misiniz?
Bakmayın ha koyu kasvet dolu yerler olduğuna
Onlar bir makinanın bile en küçük parçasını bilirler
Evet, evet bilirler.
Kuşların kaç kere kanat çarptığını bizden daha iyi bilirler mesela
Ya da trend şarkıları bile
Ya da Taksim'den kalkan otobüsleri
Ahh ah kim bilir daha neler bilirler
Bende şimdi onlardan aldım sanırım
Hızlı koşuları dağ yamaçlarında
İçimde yanan ama sönmeyen o ateşimi
Ne büyük bir mucizeymiş oysa o kahramanların yüreklerinde büyümek
Şimdilerimi onlara borçluyum
Ateşimi, kavgamı, hüznümü, sevgimi
Ama en çok da
Bana akide şekeri diyen kahramanıma...
Hepsi yenilmez birer savaşçıydı bende
Asla çizgi filmlerdeki gibi olmayan
Gerçek dünyanın savaşçıları
Bense yarının acemi savaşçısı olmaya doğru giderken,
Geleceğim bir şafak vakti kucaklayacağım sizi...
Prangalarınızı parçalamaya geleceğim
Çok az kaldı...

ekinsu

e. ruda

Çizgili Özgür Sergi

Kimdi cılız seslerimizi, güçlü bir haykırışa çeviren? Gözyaşlarımızı tebessüme dönüştüren, yanıp tutuşan göğüslerimizi coşkun bir cesaretle dolduran? Yorgun belleğimizi gerçekliğin ağırlığıyla sarsan kimdi? Peki neydi bizi körleşmek yerine mutlak görünen gerçeğin fethine çıkmaya cüret ettiren? Neydi tarlalara ve ufka, kuşların kanadına adını yazdığımız?

Önsüz ve sonsuz gibi görünen her şeyin sonuna tanık olmuş insanlık. Peki tutsaklık? Tutsaklık sadece mekansal bir durum mu, sadece etrafı tel örgülerle çevrilmiş olan mıdır tutsak olan? Şüphesiz ki değil. Kendisine şiddet uygulayana şiddetle karşılık veren biri, karşı taraf yargıçsa elbette mahkûm olacaktır. Peki ya gerçeği aramak yerine, kendini meşrulaştırmış yargıç şiddet tarafından kandırılmayı, böylece kendi kabuğunda “özgürce” yaşamayı seçen kişi? İşte biçimsel bir özgürlüğün yanılsamasıyla bütün bir ömrü tutsaklıkla geçiren onlardır ki; yalanla, nefretle beslenmişlerdir ve biçimsel bir tutsaklığa mahkûm olanlara acıma duygusuyla bakmayı severler. Elleri ve kalpleri görünmez tel örgülerle tutsak edilmiş, fakat körleşen gözleri ve soru sormayan akılları bunun farkına varamamıştır.

Peki tutsaklık nerede biter, özgürlük nerede başlar? Her şeyin çirkin yalanlarla örtüldüğü ve herkesin esir olduğu bir yerde güzellik ve özgürlük nasıl çıkar gömüldüğü yerden? Tutsaklığın olmadığı bir yerde özgürlüğün de bir tanımı olmazdı. Bu yüzden özgürlüğün anlamını da tutsaklığın derinlerinde bulmak mümkündür belki de. Seni tutsak edenin ne olduğunu bilersen artık özgür olmak için onunla mücadele etmen gerek-

tiğini bilirsin. Vefa Serdar'ın şiirini hatırlayalım; "Özgürlük, seni en çok sana en çok sana hasretken düşündük / Özgürlük, seni en çok, üzerimizdeki masmavi gök tel örgülerle bölük pörçük edilmişken düşündük." İşte tutsaklığın zincirlerini kırıp her yerde ve her koşulda onun sebebiyle savaşıyorlar, elbet bir gün özgür olmaya mahkumdurlar.

İşte, suyun bile çürüdüğü koşullarda dahi göğü kucaklamayı başarabilen bu özgürlük mahkumlarının sergisine hoş geldiniz. Çizgili Özgür Sergi, 22 Ekim'de Leninist Mizah Kolektifi'nin karikatür arşivini, zindandan kaçıp gelen karikatürleri bizlerle buluşturdu. Hayatlarını devrim ve sosyalizm mücadelesine adanmış, genç yaşlarda cezaeviyle tanışmış ve hiçbir zaman tutsaklıkla savaşıyor, üretmekten bıkmamasına tanık oluyoruz. Ellerindeki çok sınırlı malzemeyle neler üretebildiklerini ve yıllar içinde özveri ile bu alanda nasıl geliştiklerini görüyoruz. Bu güzel zihinlerin yaratıcılığıyla, yoldaşlarının onlara dair anlatımlarıyla gözlerimizin dolduğunu inkâr edemeyiz.

Che'nin dediği gibi "kederleri teker teker birleştiren bir bağ var yine de, uyanan insanın haykırışıdır o da". Bu haykırışın dile geliş biçimlerinden biri de sanattır. Sergi açılışında işte bunun coşkusuyla doluydu herkes. Açılış ve sergi tanıtımından sonra ziyaretçiler söz alıp duygu ve düşüncelerini paylaştı, kimisi de tutsaklara gönderilmek üzere notlar bıraktı. Vefa Serdar kitaplığında tutsakların cezaevlerinde çekilmiş fotoğrafları sergilendi, Leyla Halid ile yapılan tutsaklığa dair röportaj izlendi, başka bir bölümde cezaevlerinden gelen ve çok sınırlı malzeme ile yapılan ayraç, çanta, cüzdan, defter ve takılar gibi ürünler sergilendi.

"Kahreden bir ayrılığın çılgınlığı değil bu/ Bir isyanın kelepçeleşmiş resmidir parmaklarımız" diyor şair. İşte bu parmaklara hiç dokunmadan, birbirimizi hiç duymadan birbirimizi hissedebilmenin, bu parmakların ürettikleriyle buluşabilmenin, ortak inançlarla bir hayatı örmenin bahtiyarlığı bizi özgürlüğe mahkûm kılıyor.

**"Zindandan Kaçıp Gelen
Karikatürlerin Sergisi"
Ayışığı Ekin Sanat
Derneği'nde**

"Özgürlüğünüzün elinizden alındığı bir ortamda özgürce gülebilmek ciddi bir iştir." Ve Leninist Mizah Kolektifi (LMK) bu ciddi işi ince ince çizgilerle dokuyarak, esprilere hayat vererek 2010lu yılların başından bu yana sürdürüyor. Serbülent Sürücü ve Nurettin Temel tarafından tutsaklar arası iletişimi sağlayan, "özgür hava yolları" ile birbirlerine ulaştırdıkları mektuplarla başlayan, sonra dışarıya gönderilen mektupların kenarlarına çizilerek devam eden süreç LMK adında bir dergiye dönüşür. Ardından onlar gibi tutsak olan Zuhul Sürücü ve Sami Tunca'nın dahil olduğu kolektif büyüyerek üretime devam eder.

- 22 EKİM (EMT)** tutsakları yalnız bırakmayanlarla birlikteyiz
Sergi Açılış Etkinliği
14.00
- 27 EKİM (PEŞ)** özgürlüğü kağıda döküyoruz
Kolaj Atölyesi
19.30 - 21.30
- 2 KASIM (PEŞ)** 12 Yıllık Gece filmi birlikte izliyoruz
Film Gösterimi
19.30 - 21.30
- 12 KASIM (EMT)** tutsakların üretimlerini paylaşıyoruz
Kitap Söyleşi ve İmza Günü
16.00 - 18.00

AYIŞIĞI EKİN SANAT DERNEĞİ
Merkez Mah. Hasat Sok. No:9/4 Şişli İstanbul
Facebook: AyisigiEkinSanat Instagram: ayisigiekinsanat
Email: ayisigiekin.ist@gmail.com

Hücre duvarlarına inat bir duruştur tutsakların yazıyla, mısrayla, fırçayla, sözle, oyunla, çizgiyle, notayla düşünmeye, üretmeye devam etmesi. Gönderilen kitapların sınırlı sayıda alındığı, renkli kalemlerin, boyaların, kağıtların verilmediği bir ortamda tutsaklar sanat yapmaya, hayatı anlamlandırmaya, tutsaklığa inat üretmeye devam ediyorlar. "Hapis hayatının ağır hükmüne karşı" direnebilmek için üretiyorlar.

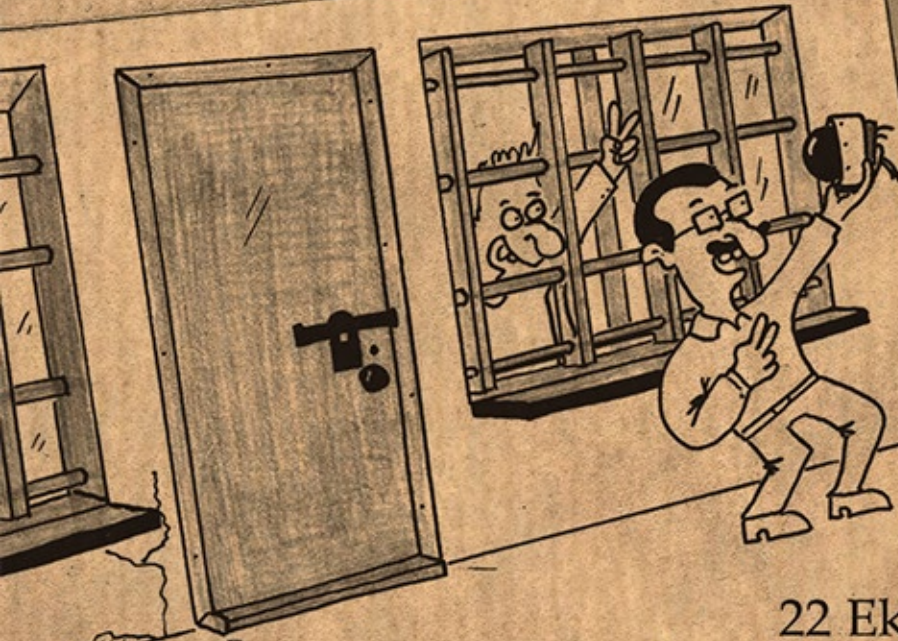
Tutsaklarla dayanışmanın, onların üretimlerinin dışarıyla buluşmasının onlarca çeşidine tanık olduk, oluyoruz. Tutsaklar adına düzenlenen sergiler, konserler, edebiyat günleri dizisine biz de Ayışığı Ekin Sanat Derneği olarak bir karikatür sergisi ile dahil olmak istedik. Ayışığı olarak uzun zamandır takip ettiğimiz, Önsöz dergisinde karikatürlerine yer verdiğimiz Leninist Mizah Kolektifi'nin karikatürlerinden oluşan bir sergiyi sizlerle buluşturmak istedik.

Çizgili Özgür Sergi 22 Ekim – 19 Kasım tarihleri arasında İstanbul Ayışığı Ekin Sanat Derneğinde açılıyor. Zindandan kaçıp gelen karikatürlerle birlikte gülebilmek ve tutsakların üretimlerini desteklemek için 22 Ekim Cumartesi günü saat 14.00'da tutsak severlerin, tutsak ailelerinin, tutsaklarla dayanışma örgütlerinin katılacağı açılış etkinliğimize herkesi davet ediyoruz.

Ayışığı Ekin Sanat Derneği'nde bir ay açık kalacak sergiye çeşitli etkinlikler eşlik edecek.

Çizgili Özgür Sergi

22 EKİM
19 KASIM
2022

ZINDANDAN
KAÇIP GELEN
KARİKATÜRLERİN
SERGİSİDİR!
VE ONLARA ÇEŞİTLİ
ETKİNLİKLER
EŞLİK EDECEKTİR!

Sergi Açılış
22 Ekim (Cmt) -14.00
Ayışığı Ekin Sanat Derneği

Sergi Saatleri
Haftaiçi 14.00 - 21.00 Haftasonu 12.00 - 21.00

AYIŞIĞI EKİN SANAT DERNEĞİ
Merkez Mah. Hasat Sok. No:9/4 Şişli İstanbul
f AyisigiEkinSanat @ ayisigiekinsanat
✉ ayisigiekin.ist@gmail.com

